ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑΙ — ΥΠΟ Γ. Ν. ΡΟΪΛΟΥ

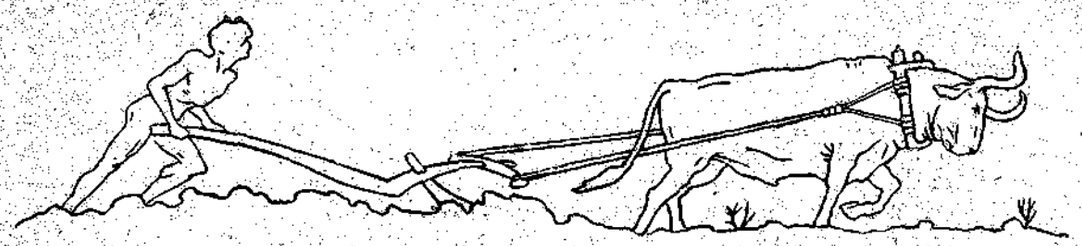

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΕΤΟΣ Γ' 15 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1906

ΓΟΥΣΤΑΥΟΣ ΣΛΟΥΜΒΕΡΖΕ

Α'.

Ὀλίγοι ἐκ τῶν βυζαντινολόγων συνεδέθησαν μὲ τὰς κρισιμωτάτας ἀλλὰ καὶ περικλεεστάτας στιγμὰς τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους στενότερον ἀπὸ τὸν ἐπιφανῆ Γάλλον ἀκαδημαϊκὸν κ. Γουσταῦον Σλουμβερζέ. Ἡ μεγάλη *Βυζαντινὴ Ἐποποιΐα* τοῦ εἶναι μνημεῖον ἔμψυχον, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, εἶναι σκηνὴ θεάτρου μεγαλοπρεπής, ἀπὸ τὴν ὁποίαν περνοῦν ὁλοζώντανοι αἱ εἰκόνες τῶν μεγάλων μας αὐτοκρατόρων καὶ μαχητῶν τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος, ἐπάνω εἰς τὴν ὁποίαν πνέει αὐτὴ ἡ ἰδία ψυχὴ τῶν ἀλλοκότων, τῶν μυστικοπαθῶν, ἀλλὰ καὶ σιδηρῶν στρατιωτῶν καὶ βαθυνουστάτων πολιτικῶν τοῦ Βυζαντίου.

Ἐν τῇ *Ἐποποιΐᾳ* μᾶς διηγεῖται ὁ γλαφυρὸς ἱστορικὸς τὴν μεγάλην ἐποχὴν τοῦ ι' αἰῶνος, μᾶς ζωγραφίζει, καλύτερα θὰ εἴπω, μᾶς ζωντανεύει τοὺς πλέον δοξασμένους χρόνους τῆς μεσαιωνικῆς Ἑλλάδος, εἰς τοὺς ὁποίους ὀφείλομεν σήμερον τὴν ὕπαρξιν τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς· διότι θὰ ἐξηφανίζετο αὐτὴ ἀπὸ τοῦ προσώπου τῆς γῆς ἐὰν οἱ Νικηφόροι καὶ οἱ Τσιμισκῆδες καὶ Βουλγαροκτόνοι δὲν συνέτριβον ὑπὸ τὰς σιδηρᾶς πυγμάς των τοὺς Ἄραβας καὶ τοὺς Ῥώσσους καὶ τοὺς Βουλγάρους. Ὅσα συμβαίνουν σήμερον εἰς τὴν Μακεδονίαν μαρτυροῦσιν ὁποίαν εὐγνωμοσύνην ἐθνικὴν ὀφείλομεν εἰς τὸν ἄνδρα, ὁ ὁποῖος μᾶς ἔκαμε γνωστοὺς τοὺς λυσσώδεις ἀγῶνας τῶν πατέρων μας κατὰ τῶν Βουλγάρων καὶ καθ' ἡμέραν περισσότερον θὰ αἰσθάνωνται, ὅσοι μελετοῦν τὴν πάτριον ἱστορίαν, τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖον ἐπετέλεσεν ὁ ἐπιφανὴς ἀκαδημαϊκὸς κ. Σλουμβερζέ. Τὸν ἄνδρα τοῦτον, ὁ ὁποῖος τὸν βίον του ὅλον ἀφιέρωσεν εἰς τὸ Βυζάντιον καὶ ἠγάπησεν αὐτὸ μὲ πάθος κ ἐνθουσιασμόν, ὁ ὁποῖος ἀνεδημιούργησε τὸν ἐπαγωγὸν βίον του, καὶ ὁ ὁποῖος συνέδεσεν ἀναποσπάστως τ' ὄνομά του μὲ τὰς μεγαλυτέρας δόξας τῆς πατρίδος μας, — εἶναι δίκαιον νὰ κάμωμεν γνωστότερον εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῶν «Παναθηναίων», τώρα μάλιστα, ὅτε μὲ τὴν ἔκδοσιν τοῦ τελευταίου τόμου τῆς *Βυζαντινῆς Ἐποποιΐας* τοῦ ἔφερεν εἰς πέρας τὸ μέγα καὶ δοξασμένον ἔργον, εἰς τὸ ὁποῖον μὲ ἀτελευτήτους πνευματικὰς ἀπολαύσεις, ὡς λέγει, ἀφιέρωσε τὸ μεγαλύτερον μέρος καὶ τὰ καλύτερα ἔτη τοῦ βίου του.

Ὁ Λέων Γουσταῦος Σλουμβερζὲ (Léon-Gustave Schumberger) ἐγεννήθη τὸ 1844 εἰς τὴν Νότιον Ἀλσατίαν, ἐσπούδασε δὲ κατ' ἀρχὰς ἰατρικὴν ἐν Παρισίοις καί, πρᾶγμα παράδοξον διὰ τὸν μέλλοντα σοφὸν ἱστορικόν, διεκρίθη τὰ μάλιστα κατὰ τὸ βραχὺ αὐτοῦ ἱστορικὸν στάδιον, ὅπως καὶ ἄλλοι διακεκριμένοι Βυζαντινολόγοι, ὁ Mordtmann καὶ οἱ ἡμέτεροι Νεροῦσος καὶ Πασπάτης.

Ἔτρεφεν ὅμως ἐν ἑαυτῷ ἔμφυτον τὸν ἔρωτα πρὸς τὴν ἀρχαιολογίαν καὶ τὰς μελέτας τῶν περασμένων χρόνων· ἀπὸ τῆς ἡλικίας πέντε ἐτῶν ἐτέρπετο νὰ συλλέγῃ ἀρχαῖα νομίσματα. Μετὰ τὸν γαλλογερμανικὸν πόλεμον διέμεινε δύο χειμῶνας ἐν Ἰταλίᾳ ἐνασχολούμενος εἰς τὴν νομισματικὴν καὶ τὴν ἀρχαιολογίαν, κατόπιν δ' ἔκαμε συχνὰ ταξίδια εἰς τὴν Ἰταλίαν, Αἴγυπτον, Ἑλλάδα, Ῥωσίαν καὶ Ἀνατολήν, διέμεινε δ' ἐν τῷ μεταξὺ πολλάκις

καὶ ἐπὶ μακρὸν χρόνον εἰς τὸ Βυζάντιον, ὅπου συνέλεξεν ὅλα τὰ στοιχεῖα τῶν πολυαρίθμων ἐργασιῶν του περὶ τὴν ἱστορίαν, τὴν νομισματικήν, τὴν σιγιλλογραφίαν τῆς φραγκικῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Ἐπεδόθη δὲ ὁ κ. Γ. Σλουμβερζὲ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1884 εἰδικῶς εἰς τὴν Βυζαντιακὴν ἱστορίαν καὶ ἀρχαιολογίαν, καὶ κατέστησε τὰς ἐλκυστικὰς ταύτας μελέτας τὴν προσφιλεστάτην ἐνασχόλησιν τοῦ βίου του. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιγραφῶν καὶ Γραμμάτων, μετά τινα δ' ἔτη προήδρευσε μάλιστα τοῦ ἐνδόξου τούτου συνεδρίου σοφῶν.

Ἡ ἀκριβὴς ἀναγραφὴ τῶν ποικίλων καὶ πολυαρίθμων αὐτοῦ ἐργασιῶν δὲν εἶναι σκοπὸς τῆς παρούσης μου διατριβῆς, ἡ ὁποία σκοπεύει ν' ἀπεικονίσῃ τὸν ἐπιφανῆ διδάσκαλον κατὰ τὸν ἐνδόμυχον οὕτως εἰπεῖν ἐπιστημονικόν του βίον καὶ νὰ κάμῃ γνωστὸν καὶ προσφιλῆ τὸν ἐνθουσιώδη μελετητὴν καὶ μεγαλόστομον κήρυκα τῆς δόξης τῶν πατέρων μας εἰς ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρας ἑλληνικὰς καρδίας [1].

Μακρότατος εἶναι καὶ πολυμερέστατος ὁ κατάλογος τῶν νομισματικῶν καὶ σιγιλλογραφικῶν πραγματειῶν του, τὰς ὁποίας ἤρχισε νὰ δημοσιεύῃ ἀπὸ τοῦ 1873, ἀδιακόπως ἕως σήμερον χωρὶς ἀνάπαυλαν καὶ μετὰ νέας πάντοτε προθυμίας καὶ ἀγάπης. Ἐδημοσιεύθησαν δ' αὗται καὶ εἰς ἰδιαίτερα βιβλία καὶ εἰς παντὸς εἴδους ἐπιστημονικὰ περιοδικὰ τῶν Παρισίων, εἰς τὴν *Νομισματικὴν Ἐπιθεώρησιν* (Revue Numismatique), τῆς ὁποίας ὁ κ. Σλουμβερζὲ εἶναι διευθυντὴς μὲ τοὺς διασήμους νομισματολόγους κ. κ. Barthélemy καὶ Babelon, εἰς διαφόρους ἄλλας *Ἐπιθεωρήσεις*, ὅπως εἰς τὴν Ἱστορικήν, Ἀρχαιολογικήν, τῶν Ἑλληνικῶν Σπουδῶν, τῶν Δύο Κόσμων, εἰς διάφορα γαλλικὰ καὶ ξένα *Δελτία* καὶ *Ἀνάλεκτα*, εἰς τὴν Βυζαντινὴν Ἐφημερίδα τοῦ Κρουμβάχερ, καὶ εἰς διαφόρους ἐκδόσεις τῆς Ἀκαδημίας.

Δὲν θὰ ἐκταθῶ ἐνταῦθα ἰδιαιτέρως εἰς τὰς νομισματικὰς ταύτας ἐργασίας. Θὰ εἴπω ὑπὸ γενικὴν ἔποψιν πόσον μεγάλην σπουδαιότητα ἔχουν αἱ μεμονωμέναι αὗται ἐργασίαι πρὸς γνῶσιν τοῦ βυζαντιακοῦ βίου καὶ πόσον θὰ χρησιμεύσουν εἰς τὸν μέλλοντα ἱστορικόν, ὁ ὁποῖος θὰ οἰκοδομήσῃ τὸ μνημεῖον μιᾶς μεγάλης καὶ πλήρους βυζαντινῆς ἱστορίας.

Ὑποκείμενα τῶν ἐργασιῶν τούτων εἶναι ἀφ' ἑνὸς μὲν νομίσματα, σφραγῖδες καὶ βοῦλλαι τῶν ἱεροπολεμικῶν ταγμάτων τῶν Φράγκων ἡγεμόνων, οἱ ὁποῖοι κατέλαβον ἑλληνικὰς ἢ ἀνατολικὰς χώρας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς κυρίως Ἑλλάδος, τῶν νήσων αὐτῆς, τῆς Ἀντιοχείας, τῆς Συρίας καὶ Παλαιστίνης· ἀφ' ἑτέρου δὲ παντοειδῆ βυζαντινὰ κομψοτεχνήματα, ὅπως τρίπτυχα καὶ πυξίδες ἐξ ἐλέφαντος, μάλιστα δὲ νομίσματα καὶ σιγίλλια, — μολυβδόβουλλα, παντοειδεῖς σφραγῖδες καὶ δακτύλιοι, — βασιλέων, πολιτικῶν ἀνδρῶν στρατιωτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν λειτουργῶν τοῦ βυζαντινοῦ κράτους· ἀκόμη δὲ καὶ ξένων ἀρχόντων, ὑπηρετούντων ἐν ταῖς βυζαντιακαῖς στρατιαῖς ἢ καὶ ἡγεμόνων ὑποτελῶν εἰς τὸ Βυζάντιον. Οὕτω μᾶς ἀποκαλύπτει ἄλλοτε μὲν χρυσοῦν νόμισμα ἢ σφραγῖδα Βουλγάρου τινὸς ἀρχηγοῦ, ἢ καὶ ἡγεμόνος τῆς Μεγάλης Ἀρμενίας, ἄλλοτε δὲ τὰς σφραγῖδας Νορμαννῶν ἀρχηγῶν εἰς τὰς βυζαντιακὰς στρατιάς, καὶ ἀργυρόβουλλα τῶν ἀρχηγῶν τῶν αὐτοκρατορικῶν Μαγλαβιτῶν ἐν Βυζαντίῳ, εὐγενῶν σωματοφυλάκων, οἱ ὁποῖοι ἐφόρουν ἀπαστράπτοντα ἐνδύματα καὶ ἦσαν ὡπλισμένοι μὲ «ῥομφαίας βαρυσιδήρους».

Πολλαὶ ἰδίως εἶναι αἱ πραγματεῖαί του περὶ τῶν σφραγίδων καὶ τῶν νομισμάτων τῶν Φράγκων ἡγεμόνων, οἱ ὁποῖοι ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰς ἑλληνικὰς ἢ ἀνατολικὰς χώρας μετὰ τὰς σταυροφορικὰς ἐκστρατείας. Μᾶς ἐγνώρισεν ὄχι μόνον τὰς σφραγῖδας τῶν Φράγκων αὐτοκρατόρων [1], ἀλλὰ καὶ τὰς σφραγῖδας τῶν βαρώνων καὶ τῶν φεουδαρχῶν καὶ τοῦ κλήρου τῆς λατινικῆς αὐτοκρατορίας τῆς Κωνσταντινοπόλεως [2]. Ἐπὶ τῶν μικρῶν τούτων ἀλλ' ἀψευδῶν μνημείων διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν πολυποίκιλοι θυρεοὶ φέροντες τὰ οἰκόσημα τῶν φραγκικῶν δυναστειῶν τῆς Ἑλλάδος, ἄλλοτε μὲν σταυροί, κυρτούμενοι κατὰ τὰ ἄκρα, οἱ λεγόμενοι σταυροὶ τοῦ πριγκιπάτου τῆς Ἀχαΐας, ἄλλοτε δὲ διασταυρούμενοι πλαγίως διὰ μικρᾶς κεραίας, ἢ πύργος ἀλλόκοτος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶναι τεθειμένος μικρὸς σταυρός, «παχυλὴ παράστασις τοῦ πολυτιμοτάτου φρουρίου τῶν ἡγεμόνων τῆς Ἀχαΐας» ἤτοι τῆς Κορίνθου· θυρεοὶ μετὰ λεόντων συνήθως, ἢ καὶ παρδάλεων ἢ ἐναλλασσόντων κατὰ τὸ χρῶμα τετραγωνιδίων καὶ παντοειδῶν κοσμητάτων. Ἐνίοτε δ' εὑρίσκομεν ἐπὶ τῶν σφραγίδων τῆς ἐποχῆς ταύτης νὰ εἰκονίζωνται πριγκίπισσαι ὅπως αἱ Βιλλαρδουῖναι, ὄρθιαι, κατ' ἐνώπιον, φέρουσαι στέμμα καὶ ἐνδεδυμέναι μεγάλον ποδήρη μανδύαν, κρατοῦσαι δὲ διὰ τῆς χειρὸς ἄνθος ἢ καρδίαν.

Συχναὶ εἶναι ἐπὶ τῶν σφραγίδων παραστάσεις σιδηροφράκτων ἱππέων, μὲ τὴν ἀσπίδα φέρουσαν ἐν θυρεῷ τὰ οἰκόσημα τοῦ εἰκονιζομένου ἡγεμόνος, μὲ τὴν βαρεῖαν ἱπποτικὴν σπάθην. Τὸ κράνος ἑνὸς ἐκ τῶν Φράγκων τούτων ἱππέων, τοῦ Φλωρεντίου τοῦ Ἀναγαυϊκοῦ, καὶ τὴν κορυφὴν τῆς κεφαλῆς τοῦ ἵππου του κοσμοῦσιν ἀετοὶ μὲ ἁπλωμένας τὰς πτέρυγας. Ἡ δὲ παράστασις αὕτη τῆς μικρᾶς σφραγῖδος μᾶς ἐνθυμίζει, ὅτι τὸ ἔμβλημα τοῦ Ἰμπερίου, τοῦ ἥρωος τοῦ χαριεστάτου μεσαιωνικοῦ ἡμῶν ἐπυλλίου, «τὸ σημάδι, τὸ φέρνουν τ' ἄρματά του», ἦταν ἕνας πλουμιστὸς κόρακας στὴν περικεφαλαίαν του «καὶ στοῦ πουλιοῦ τὴν κεφαλὴ στὴν κορυφὴν ἀπάνου — εἶχεν πτερὸν τοῦ παγονιοῦ βαμμένον κιτρινόχροιον» [1].

Καὶ ἀληθῶς τὴν πανοπλίαν τῶν Φράγκων ἱπποτῶν, ὁποίαν βλέπομεν εἰς τὰς βούλλας ταύτας, τὴν εὑρίσκομεν περιγραφομένην ὁμοιοτάτην εἰς τὰ ὡραῖα μεσαιωνικά μας ἐπύλλια, τὰ ὁποῖα ἐγεννήθησαν ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ἱπποτικοῦ πνεύματος τῆς Δύσεως, ἀλλὰ προσέλαβον χαρακτῆρα ἑλληνικὸν καὶ μᾶς παρέχουν πιστὴν εἰκόνα τῆς παραδόξου ἐκείνης καὶ ῥομαντικῆς ἑλληνοφραγκικῆς κοινωνίας. Ὁ παραλληλισμὸς οὗτος ἀποδεικνύει τὴν σημασίαν, τὴν ὁποίαν ἔχουν διὰ τὴν ἱστορίαν τὰ μικρὰ ταῦτα, ἀλλ' ἀληθινὰ μνημεῖα, τὰ ὁποῖα ἐμελέτησεν καὶ κατέστησε γνωστὰ εἰς τὴν ἐπιστήμην ὁ διάσημος βυζαντινολόγος. «Αἱ Ἀθῆναι, ἡ πόλις τοῦ Θησέως καὶ τοῦ Περικλέους, καὶ ἡ Κλαρέντσα, ἡ ἄσημος πολίχνη τῆς Ἤλιδος, ἔγιναν ἕδραι τῶν οἴκων τῆς Βουργουνδίας καὶ Κάμπανίας τῶν Δὲ Λαρὼς καὶ Βιλλαρδουΐνων· ἐπὶ μακρὸν δ' αἱ πόλεις αὗται ἡμιλλῶντο μὲ τὰς λαμπροτάτας ἱπποτικὰς αὐλὰς τῆς Δύσεως, καὶ οἱ ἡγεμόνες αὐτῶν περιεστοιχίζοντο ἀπὸ ὑπερηφάνους καὶ μεγαλοπρεπεῖς ἱππότας, χρυσοῦς ἔχοντας τοὺς πτερνιστῆρας καὶ διαξιφιζομένους ἄλλοτε μὲν πρὸς τοὺς Βυζαντινούς, ἄλλοτε δὲ πρὸς τοὺς ἰδίους σκληροτραχήλους ὑποτελεῖς ἢ πρὸς τὰς ἀνυποτάκτους αὐτόχθονας φυλὰς τῶν ὀρέων τῆς Ἀρκαδίας ἢ τῆς Μάνης». Σπουδαιότατον δ' ἦτο τὸ νομισματοκοπεῖον τῆς Κλαρέντσας, τῆς παλαιᾶς πρωτευούσης τῶν Φράγκων ἡγεμόνων τοῦ Μορέως, ἡ ὁποία ὑπῆρξεν ἀνθηρὰ πόλις καὶ εὐδαίμων, καὶ τῆς ὁποίας ἡ ἀνάμνησις σώζεται εἰς τὸν τίτλον τῶν Ἄγγλων δουκῶν τῆς Κλαρέντσας.

Ἔφεραν ὅμως οἱ Φράγκοι νομίσματα καὶ ἀπὸ τὰς χώρας των· εἶναι δὲ παράδοξον ἀληθῶς νὰ εὑρίσκωμεν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Ἰορδάνου, ὑπὸ τὰ ἐρείπια τῆς Ἐδέσσης ἢ τῆς Ἱερουσαλὴμ «εὐτελές τι δηνάριον, κοινόν τινα ὀβολόν, κοπέντα εἰς κάμμιαν ἄσημον αὐθεντίαν τῶν ὀχθῶν τοῦ Λείγηρος ἢ τῶν πεδιάδων τῆς Βρετάννης ἢ τῶν ὑπωρειῶν τῶν Πυρηναίων. Ὁποίαν ἱστορίαν, ἀναφωνεῖ ὁ ἡμέτερος ἀκαδημαϊκός, παθητικήν, ἀλλόκοτον, σχεδὸν πάντοτε τραγικήν, θὰ ἠμποροῦσαν νά μας διηγηθοῦν τὰ μικρὰ καὶ ἄσχημα, τὰ κακοφκειασμένα νομίσματα αὐτά, τὰ ὁποῖα ἦλθαν ἀπὸ τὸν ὡραῖον καὶ μακρυνὸν τόπον τῆς Γαλλίας νὰ τελειώσουν τὴν εἱμαρμένην των ὑπὸ τὰ χαλάσματα κάνενὸς πύργου τῆς Ἁγίας Γῆς, διὰ νὰ ἐμφανισθοῦν καὶ πάλιν ὕστερα ἀπὸ λήθην ὀκτὼ αἰώνων καὶ νὰ πωληθοῦν ἀπὸ ἰθαγενεῖς παλαιοπώλας εἰς περιηγητὰς ἐκ Λονδίνου καὶ Νέας Ὑόρκης! Ὁποία μακρὰ καὶ πολυπαθὴς εἶναι ἡ ὀδύσσεια αὕτη τῶν μικρῶν τούτων κερματίων, τὰ ὁποῖα ἔφερεν εἰς τὸ βαλάντιον αὐτοῦ πτωχός τις καλόγηρος εἴτε τυ-

[1] Λεπτομερῆ κατάλογον ὅλων τῶν διατριβῶν καὶ βιβλίων αὐτοῦ κατὰ ἔτη ἐκδόσεως μέχρι καὶ τοῦ 1900 βλ. παρὰ F. Mazerolle, *L. — G Schlumberger*, Membre de l' Institut. Biographie et bibliographie numismatiqne et archéologique, Chalon-sur -Saone, 1901.

[1] *Sceaux et bulles des empéreurs latins de Constantinople*, Caen 1898.

[2] *Sceaux des féudataires et du clergé de l' empire latin de Constantinople*, Caen 1898.

[1] Sp. Lambros, *Collection des romans Grecs*. στ. 374 κέξ. τῆς «διηγήσεως τοῦ *θαυμαστοῦ Ἰμπερίου*».

Γουσταῦος Σλουμβερζέ.

τυχοδιώκτης ἱππότης! Καὶ ὁποίων δραμάτων περιπαθῶν εἶναι ταῦτα πολλάκις μάρτυρες, ὅταν τὰ εὑρίσκωμεν σσσσωρευμένα ὑποκάτω γηραιοῦ τινος ἐρειπίου, καὶ ἔρχονται νὰ μᾶς διηγηθοῦν διὰ χιλιοστὴν φορὰν κἀνὲν ἀπὸ τὰ συνηθισμένα συμβάντα τῆς τρικυμιώδους αὐτῆς ἐποχῆς, αἰφνιδίας προσβολῆς, ἀπελπιστικῆς ἀμύνης, βιαστικῆς φυγῆς, κρυψίματος θησαυρῶν, τοὺς ὁποίους ἤλπιζον ν' ἀναζητήσουν εἰς καλυτέρας ἡμέρας, καὶ τοὺς ὁποίους ποτὲ δὲν θ' ἀναζητήσουν! »

Εὐτυχὴς ὁ ἱστορικὸς ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔχει τόσον ἐνθουσιώδη τὴν ψυχήν, ὥστε νὰ παθαίνεται καὶ πραγματικῶς ν' ἀναδημιουργῇ κόσμους ὁλοκλήρους γεγονότων καὶ συμπερασμάτων ἀπὸ μικρὰ καὶ κακοφκειασμένα καὶ μισοχαλασμένα κομματάκια χαλκοῦ ἢ ἀργύρου. Καὶ εἶναι αὕτη μοναδικὴ ἀρετὴ τοῦ ἡμετέρου ἐπιφανοῦς ἱστορικοῦ, ὅτι ἀπὸ μίαν φράσιν κἀνενὸς καλογήρου ἀγραμμάτου, κακογραμμένην ἢ στρεβλωμένην καὶ αὐτήν, ἀπὸ κἀνὲν κομμάτι σφραγῖδος ἢ ζωγραφίας ἀναπλάσσει, ζωντανεύει ὁλόκληρον εἰκόνα τοῦ παρελθόντος, καὶ μᾶς τὴν παρουσιάζει μὲ τόσην δροσερότητα, μὲ τόσην ζωήν, ὥστε νομίζομεν ὅτι εὑρισκόμεθα αὐτόσωμοι εἰς τοὺς χρόνους, τῶν ὁποίων ἀναγινώσκομεν τὴν ἱστορίαν.

Τὴν ἀνωτέρω παρατεθεῖσαν ποιητικὴν περικοπὴν ἔλαβον ἀπὸ τὴν μονογραφίαν του «*Αἱ φραγκικαὶ ἡγεμονίαι τῆς Ἀνατολῆς, κατὰ τὰς νεωτάτας ἀνακαλύψεις τῆς νομισματικῆς* » [1], διὰ τῆς ὁποίας μᾶς ζωγραφίζει ὁλοζῶντανην μὲ δύναμιν ἀναπλαστικὴν καὶ μὲ ἀνθηρότητα περιγραφικὴν τοὺς πολυκυμάντους, τοὺς ῥομαντικοὺς ἐκείνους χρόνους, κατὰ τοὺς ὁποίους κατέκλυσαν τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀνατολὴν οἱ ἱππόται τῆς Δύσεως, κατὰ τοὺς ὁποίους παρὰ τὰ εὔγραμμα λείψανα τῶν ναῶν τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τῆς Ἀφροδίτης ἐκτίσθησαν οἱ ἀλλόκοτοι καὶ σκυθρωποὶ πύργοι τῶν φεουδαλικῶν ἀρχόντων, μέσα εἰς τοὺς ὁποίους ἀντήχησε τὸ ᾆσμα τὸ περιπαθὲς τῶν πολυπλάγκτων τροβαδούρων. Ἡ μονογραφία δ' αὕτη μᾶς δεικνύει ὁποίαν ὠφέλειαν δύναται ν' ἀρυσθῇ ὁ δημιουργὸς ἱστορικὸς ἀπὸ τὰς ξηρὰς καὶ μεμονωμένας νομισματικὰς μελέτας· καὶ μὲ αὐτὰ τὰ χαλασμένα κερμάτια καὶ τὰ πολυποίκιλα κομμάτια ἠμπορεῖ νὰ κτίσῃ, ὅταν εἶναι ἄξιος τοῦ ὀνόματος, περίλαμπρον ἱστορικὸν οἰκοδόμημα.

[1] *Les principautés franques du Levant d'après les plus récentes découvertes de la numismatique,* ἐν Παρισίοις 1877, ἐκ σελ. 123.

Καὶ τὸ ἔκτισεν ὁ ἡμέτερος βυζαντινολόγος τὸ περίλαμπρον αὐτὸ ἱστορικὸν οἰκοδόμημα διὰ τῆς μεγάλης του *Βυζαντινῆς Ἐποποιΐας*, διὰ τῶν μεγάλων του νομισματικῶν ἐργασιῶν περὶ τῆς *Νομισματικῆς τῆς Λατινικῆς Ἀνατολῆς* καὶ περὶ τῆς *Σιγιλλογραφίας τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας*. Εἰς τὴν *Νομισματικὴν τῆς λατινικῆς Ἀνατολῆς* [1],—καὶ εἰς τὸ μέγα τοῦτο ἔργον κατηνάλωσεν ὁ συγγραφεὺς πολλὰ ἔτη τοῦ βίου του,— εὑρίσκονται ὅλα ὅσα γνωρίζομεν περὶ τῆς νομισματικῆς ἱστορίας τῶν Λατίνων ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐπὶ πεντακόσια ἔτη, ἀπὸ τῆς πρώτης σταυροφορίας κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς 12ης ἑκατονταετηρίδος ἕως τὴν πτῶσιν τῶν τελευταίων ἰταλικῶν ἀποικιῶν τοῦ *Ἀρχιπελάγους*, ὡς ἐλέγετο τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, αἱ ὁποῖαι διεσκορπίσθησαν κατὰ τὴν τουρκικὴν λαίλαπα τὸν ις'. αἰῶνα.

Εἰς τὸ ὀγκῶδες αὐτὸ βιβλίον εὑρίσκομεν νομίσματα μὲ τὰς ποικιλοτρόπους καὶ παραδόξους ἐπιγραφὰς καὶ παραστάσεις τῶν σταυροφόρων τῆς Συρίας καὶ Παλαιστίνης καὶ Κύπρου, τῶν φραγκικῶν ἡγεμονιῶν τῆς κυρίως Ἑλλάδος, τῶν ἱπποτῶν τοῦ ἱεροπολεμικοῦ τάγματος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, τῶν λεγομένων Ἰωαννιτῶν ἱπποτῶν τῆς Ῥόδου, τῶν Ἐνετῶν καὶ Γενουαίων ἀποίκων ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς θαλάσσαις! Εὑρίσκει δ' εὐκαιρίαν ὁμιλῶν περὶ ἡγεμόνος τινὸς αὐθέντου ἢ φραγκικῆς ἀποικίας νὰ μᾶς παράσχῃ ὁ εὐρυμαθὴς συγγραφεὺς ἱστορικὴν περίληψιν ἀκριβῆ καὶ τελείαν, χρήσιμον βοήθημα καὶ εἰς τοὺς νομισματολόγους καὶ τοὺς ἱστορικούς. Ἀνταμοιβὴ δὲ τῶν κόπων, τοὺς ὁποίους κατέβαλε διὰ νὰ καταρτίσῃ τὰς πλουσίας του συλλογάς, εἶναι, πλὴν τῆς ἡδονῆς τοῦ νὰ βλέπῃ τὰ μεγάλα βιβλία του, καὶ ἡ ἀνάμνησις τῶν ταξιδίων του· μὲ χάριν δὲ ἀρέσκεται νὰ διηγῆται ὁ δρεμβώδης βυζαντινολόγος τὰς περιπλανήσεις του ἀνὰ τὰ χωρία τῆς Κύπρου καὶ τῆς Ῥόδου, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ δημογέρων διὰ τῶν κωδώνων ἐκάλει τοὺς συγχωριανούς του νὰ συναθροισθοῦν πρὸ τῆς μικρᾶς ἐκκλησίας καὶ νὰ δώσουν ἀντὶ εὐτελοῦς τιμήματος ὅσα νομίσματα ἢ καὶ ἄλλα «παλαιὰ» πράγματα εἶχον εὕρει ὅτε ἀνέσκαπτον τὰ κτήματά των.

Εἰς δὲ τὸ ἄλλο μέγα του ἔργον τὴν *Σιγιλλογραφίαν τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας* [1] δημοσιεύει ὅλας τὰς σφραγῖδας, τὰς *βούλλας* λεγο-

[1] Numismatique de l'Orient latin, ἐν Παρισίοις, 1828, εἰς 4ον ἐκ σ. 506 μετὰ προσθηκῶν, εὑρετηρίων, πινάκων, εἰκόνων.

[1] Sigillographie de l'empire byzantin, ἐν Παρισίοις, 1884, εἰς 4ον, ἐκ σ. 750, μετὰ πολυαρίθμων ἀπεικονίσεων σφραγίδων.

μένας, τῆς μεσοχρονίου ἡμῶν ἱστορίας μετὰ τῶν ἀναγκαίων ἱστορικῶν καὶ νομισματικῶν παρατηρήσεων, παρέχων οὕτω ἐπιφανεστάτην ὑπηρεσίαν εἰς τὴν γεωγραφίαν, τὸν δημόσιον καὶ τὸν ἰδιωτικὸν βίον τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Δυσκόλως ἠμποροῦμεν νὰ φανταστῶμεν ὁπόσον κοπιῶδες ὑπῆρξε τὸ ἔργον· πολλάκις ἀφιέρωνεν ἡμίσειαν ἡμέραν ὁ ἀκαταπόνητος ἐργάτης διὰ νὰ κατορθώσῃ ν' ἀναγνώσῃ δυσερμήνευτον ἐπιγραφὴν σπουδαίας τινὸς βούλλας. Νέας ἐντελῶς τρίβους ἀνοίγει ὁ ἡμέτερος ἱστορικὸς καὶ θαυμάζομεν καὶ καταθελγόμεθα ὅταν βλέπωμεν νὰ περνοῦν ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν μας ὁλόκληρος ἡ πολύπλοκος βυζαντινὴ κοινωνία, ἡ ἀλλόκοτος ἐκείνη αὐλὴ τοῦ Παλατίου, οἱ ἀριστοκρατικοὶ οἶκοι τοῦ Βυζαντίου, ἡ πολυποίκιλος ἱεραρχία καὶ οἱ πολυώνυμοι *ὀφφικιάλιοι* τοῦ βυζαντινοῦ κράτους, οἱ ἀφανεῖς στρατηγοὶ καὶ ἄρχοντες τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τῶν θεμάτων τοῦ Βυζαντίου, καὶ διὰ πάντων τούτων ὁ ἀστικὸς καὶ ἐκκλησιαστικὸς βίος τῶν μεσαιωνικῶν πατέρων μας. Πόσην ἡ συλλογὴ αὕτη ἔχει σημασίαν διὰ τὸν βίον καὶ τὴν ἱστορίαν, μᾶς ἔδειξεν ὁ ἴδιος ὁ συγγραφεύς, ὁ ὁποῖος ἔγραψε *περὶ ἐκκλησιῶν, μονῶν, παλατίων καὶ τοῦ ἱπποδρόμου τῆς Κωνσταντινουπόλεως,— περὶ μνημείων χρησίμων διὰ τὴν ἱστορίαν τῶν βυζαντινῶν θεμάτων,— περὶ τῆς ἐξεικονίσεως τῆς Παρθένου, τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἁγίων*, μεταχειριζόμενος διὰ πάντα αὐτὰ ὡς πηγὰς βυζαντινὰ σιγίλλια [1].

Καὶ εἰς τὰ *Σύμμεικτα βυζαντιακῆς ἀρχαιολογίας*, εἰς τὰ ὁποῖα συνήθροισε προηγουμένας διατριβάς του, δημοσιευθείσας εἰς διάφορα περιοδικά [1], ἐκτὸς τῶν νομισμάτων καὶ σφραγίδων, μᾶς παρουσιάζει διάφορα κομψοτεχνήματα, ὅπως δακτυλίους ἢ δακτυλιολίθους μετὰ παραστάσεων καὶ ἐπιγραφῶν ποικίλων, ἀθύρματα ἐξ ἐλέφαντος, σταθμὰ καὶ διαφόρων εἰδῶν μικρὰ κερμάτια ἐκ μετάλλου ἢ ἐλεφαντόδοντος· διάφορα *σύμβολα* ἰδιωτῶν, ἐκκλησιῶν, μοναστηρίων, φιλανθρωπικῶν ἱδρυμάτων, τὰ ὁποῖα ἐχρησίμευον εἰς διανομὰς ἐλεημοσυνῶν καὶ πρὸς πιστοποίησιν ὀφειλῶν. Ἰδίως δὲ πολυάριθμα εἶναι τὰ τεχνουργήματα ἐκκλησιαστικῆς χρήσεως, ὅπως τρίπτυχα μὲ παραστάσεις ἁγίων, πολυκάνδηλα, σταυροὶ ποικιλόμορφοι. Περιεργότατα δ' εἶναι τὰ διάφορα *λείψανα* ἁγίων καὶ *φυλακτήρια* καὶ αἱ *σφραγῖδες Σολομῶνος*, τοῦ μεγάλου μάγου τῶν Ἰουδαίων. Κατὰ τὸν λαὸν ἡ ἀσθένεια εἶναι ἔργον κακοποιοῦ δαίμονος, καὶ παύει ἐὰν ἐξορισθῇ ὁ δαίμων οὗτος· ὁ Σολομών, διὰ τῆς βαθείας γνώσεως τῆς μαγείας, ἀσκεῖ τὴν ἐπήρειαν ταύτην ἐπὶ τῶν δαιμόνων· τὴν πίστιν ταύτην τοῦ λαοῦ δεικνύουσιν ἀλλόκοτα ὀνόματα, γράμματα καὶ παραστάσεις ἀκατανόητοι ἐζωγραφισμέναι ἐπὶ τῶν *σφραγίδων Σολομῶνος*.

Εἶναι πολύτιμα μνημεῖα ἱστορικὰ τὰ μικρὰ ταῦτα ἀλλ' ἀψευδῆ λείψανα τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου, τῆς λατρείας καὶ τῶν δεισιδαιμονιῶν τῶν Βυζαντινῶν· διὰ τὸν ἱστορικόν, ὁ ὁποῖος, ὅπως ὁ Γουσταῦος Σλουμβερζέ, κατέχει τὸ δαιμόνιον τῆς ἀναπλάσεως τοῦ παρελθόντος, τ' ἄσημα ταῦτα μνημεῖα γνωρίζουν εἰς ἡμᾶς αὐτὸν τὸν οἰκογενειακὸν βίον, αὐτὴν τὴν ἀλλόκοτον, τὴν μυστικοπαθῆ ψυχὴν τῶν μεσαιωνικῶν μας πατέρων.

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ Ι. ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ

[Τὸ τέλος εἰς τὸ προσεχὲς]

[1] Τὴν ποικίλην σπουδαιότητα τῶν μνημείων τῆς μεσαιωνικῆς μας τέχνης καὶ τὴν ἔλλειψιν λευκωμάτων μὲ ἀπεικονίσεις αὐτῶν ἔχων ὑπ' ὄψιν, ἐπρότεινεν ὁ κ. Σλ. διὰ τοῦ κ 'Α. Φρότιγγαμ εἰς τὸ ἐσχάτως ἐν Ἀθήναις συνελθὸν Ἀρχαιολογικὸν Συνέδριον, εἰς τὸ ὁποῖον δὲν ἠδυνήθη νὰ παραστῇ, τὴν *Συλλογὴν μνημείων βυζαντινῆς τέχνης*.

[1] Mélanges d'archéologie byzantine, ἐν Παρισίοις 1895, ἐκ σελ. 350 μετ' εἰκόνων.

ΧΕΙΜΩΝΑΣ

Ὅλα λευκὰ κι' ὅλα ἁπαλά, γλυκειὰ χαρὰ στὰ μάτια:
Κάμποι, βουνὰ καὶ ῥεματιές, γκρεμνοὶ καὶ μονοπάτια,
Καλογραμμένα, σκαλιστά, χυτά, πελεκημένα,
Μιᾶς Τέχνης λαμπροφάνταστης μαρμαρωμένη γέννα!
Μὰ ξάφνω, τὴν ἀπάρθενη σιωπὴ ποῦ βασιλεύει,
Ἑνὸς κοράκου πέταμα χαλᾷ καὶ σημαδεύει.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ

SULLY PRUDHOMME

ΠΟΥ ΠΑΝΕ;

Ὅσοι ἀπ' ἀγάπη πέθαναν στὸν οὐρανὸ δὲν πᾶνε!
Βράδυα δὲν εἶν' ἐκεῖ ξανθά, ῥημιὲς καὶ μονοπάτια
Καὶ μέλι δὲ θὰ βρίσκανε στ' ἀγγελικὰ παλάτια,
Ποῦ σὰν τὸ μέλι τοῦ φιλιοῦ γλυκὸ κ' ἐκεῖνο νάναι.

Δὲν πέφτουν καὶ στὴν κόλασιν, οἱ φλόγες νὰ τοὺς φᾶνε·
Τοὺς κάψαν ποῦ τοὺς κάψανε δυὸ χείλη καὶ δυὸ μάτια·
Καὶ τῶν δαιμόνων οἱ νυχιὲς τὰ στήθεια δὲν ξεσκᾶνε
Ποῦ ἡ ζούλεια πρωτοξέσκισε καὶ τᾶκανε κομμάτια.

Ποῦ πᾶν; Ποιὰ γλύκα, ποιὸς καϋμὸς ποῦ ἀκόμα δὲν ἐγράφη
— Ἂν τὶς καρδοῦλες πῶκλεισαν δὲν ἄλλαξαν οἱ τάφοι —
Θὰ ξεπεράσῃ τοὺς καϋμούς, τὶς γλύκες πῶχουν ζήσει;

Τρομάρες τοῦ Ἅδη κι' οὐρανοί, σᾶς ἔχουνε γνωρίσει!
Ζώντας ἐδὼ τ' ἀπόλαψαν ἐκεῖνοι, καὶ πεθαίνει
Ὡς κ' ἡ ψυχή τους! ἀπ' αὐτοὺς τίποτε πειὸ δὲν μένει!

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΗΜΗΡΙΩΤΗΣ

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ

Εἰς τὸν θάνατον τῆς Ἀσπασίας Σπ. Ῥώμα.

Γιὰ τὴν ἀγύριστη ψυχὴ ἀνώφελα δακρύζουν,
βουβοὶ εἶναι οἱ τάφοι, καὶ οἱ νεκροὶ ὀπίσω δὲν γυρίζουν.
Τώρα ὁποῦ σὲ ἀγγάλιασεν ἡ ἀτάραχη γαλήνη
μάταια στὸν τάφο σου ἀντηχοῦν τὰ κλάϊματα καὶ οἱ θρῆνοι.
Ὁ θρῆνος εἶναι βέβηλος καὶ ἡ ταπεινή μας θλίψη
δὲν φτάνει, οὔτε ὡς ἀντίλαλος, εἰς τοὐρανοῦ τὰ ὕψη.

Ἀθῆναι 1905.

ΜΑΡΙΝΟΣ ΣΙΓΟΥΡΟΣ

ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΤΩΝ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ» — ΝΙΚΗ ΕΥΡΕΘΕΙΣΑ ΕΝ ΣΑΜΟΘΡΑΚΗ — ΜΑΡΜΑΡΙΝΟΝ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΝ — ΛΟΥΒΡΟΝ

ΕΠΑΡΧΙΑΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Η ΑΝΑΘΡΕΦΤΗ

Ἀφιερωμένο 'στὸν κ. Βλ. Γαβριηλίδη

Α΄.

Η σιὸρ' 'Αντωνάκαινα ἡ Κιτραμίνα, — Ἄντζολα τ' ὄνομά της, — μὲ μιὰ σκουτέλα 'στὸ χέρι ὅπου ἔδερνε τὸ αὐγὸ γιὰ τὴ σούπα, ἄλλαξε λίγα λόγια βιαστικὰ μ' ἕνα θεληματάρικο παιδί, 'στὸ κεφαλόσκαλο, κι' ἀπὸ 'κεῖ χαρούμενη, καλοκαρδισμένη, ἐτράβηξε ἴσια 'στὴν κρεββατοκάμερα.

Ὁ σιὸρ 'Αντωνάκης ὁ Κιτραμῆς, ποῦ ὅτι εἶχε γυρίσει ἀπὸ τὸ μαγαζί, ἐξάλλαζε γιὰ νὰ καθήσῃ 'στὸ τραπέζι.

— Τὰ συχαρίκια μου, 'Αντωνάκη! τοῦ φώναξε ἀπὸ τὴν πόρτα ἡ γυναῖκα του.

— Τί εἶνε πάλι; Μὴ σοῦ ξεχάραξε[1], μάτια μου, ἡ καναβουράτη πουλακίδα;.

— Ἔ!.. κάτι καλλίτερο ..

— Ὁποῦ εἶνε;

— Μὰ πὲς ἕνα λόγο;!

— Λέγε τὸ λοιπόν, καὶ μὴ μὲ γκαστρώνῃς!

— Ἔλα, ἡ ὥρα ἡ καλή: Ἐλευτερώθηκε ἡ Κρουσταλλένια...

— Ὅρσε τὰ συχαρίκια σου! εἶπε ὁ σιὸρ 'Αντωνάκης, μὲ μιὰ μικρούλα, πολὺ φιλικὴ μούντζα ἀπὸ δυὸ μόνο δάκτυλα.

Κ' ἔπειτα, μὲ πολὺ σπουδαῖον τρόπο, περιπαιχτικό, σὰ νὰ 'ντρεπότανε νὰ δείξῃ τὴν παραμικρὴ φροντίδα, ρώτησε:

— Καὶ τί παιδὶ *μᾶς* ἔκαμε, 'μάτια μου;

Ἡ σιὸρ' 'Αντωνάκαινα ἔδερνε τὸ αὐγό της μὲ νάζι, καὶ δέρνωντας ὁλοένα, ἐπρόφερε γελαστά:

— Θηλυκό.

— Ὅρσε καὶ τὰ ῥέστα! φώναξε θυμωμένος ὁ σιὸρ 'Αντωνάκης, ἀνοίγωντας τώρα ὁλοστρόγγυλα καὶ τὰ πέντε του δάκτυλα.

Ἡ Κιτραμίνα ἔξύνισε τὰ μοῦτρα της. Λίγες στιγμὲς ἔγινε σιωπή. Ὁ Κιτραμῆς περνοῦσε τὴ λινὴ *γιακετόνα* τοῦ σπιτιοῦ, καὶ τὸ κίνημά του, πλατὺ καὶ ζωηρό, συνώδευε τὸ ρυθμικὸ καὶ κάπως φουρκισμένο δάρσιμο τῆς Κιτραμίνας.

— Ἔ, καὶ τώρα τί κάθεσαι; εἶπε 'στὸ τέλος ὁ ἄνδρας. Δὲν πᾶς ναὺγοκόψῃς, νὰ φᾶμε 'στὸ ὕστερο, ποῦ ἔχω καὶ μία πεῖνα ἀβάσταχτη; ἀπὸ τὴ χαρά, βλέπεις! ναΐσκε[2], μάτια μου!

— Πάω, γυιέ μου, πάω... Μὰ δός μου κἂν ἕνα τάλλαρο νὰν τσῆ στείλω γιὰ τὸ καλό, — τσῆ καϋμένης τσῆ λεχώνας..

— Τί ἔκαμε, λέει:! ἐπροσπάθησε νἀντισκόψῃ ὁ σιὸρ 'Αντωνάκης.

— ... Καὶ κανένα τριπέννι, ἐξακολούθησε ἀτράνταχτη ἡ γυναῖκα, νὰ δώσω τοῦ παιδιοῦ ποῦ μοῦφερε τὸ μαντᾶτο.

— Δὲν ἔχω καὶ νὰ μή με σκοτίζῃς! εἶπε ὁ Κιτραμῆς, μὲ τὸν πιὸ πεισματικὸ καὶ ἀπότομον τρόπο.

Μὰ ἡ Κιτραμίνα, ἀπὸ πεῖρα μακρινή, ἤξερε πῶς ὁ τρόπος αὐτὸς ἴσα· ἴσα προμηνοῦσε μιὰ γρήγορη ὑποχώρησι. Κι' εἶπε σὰν βαριεστημένη:

— Ἔλα τώρα, κακόρκε[1], καὶ μή με χασομερᾶς!.. Περιμένει καὶ τὸ παιδὶ 'στὴ σκάλα.

— Μπᾶ! μπᾶ; Καὶ πῶς δὲν τὸ ἔμπαζες, μάτια μου, 'στὸ σαλότο; Καὶ πῶς δὲν τὸ 'κάλεσες νὰ μᾶς κάμῃ τὸ *δνόρε* νὰ φᾶμε μαζί; Γιατί ὄχι; νάν το ταβλοκαθίσουμε κιόλας τὸ θεληματάρικο. Οὔλα εἶσαι σὺ καπάτσα νάν τα κάμῃς!

Ἡ γυναῖκα μιλιά. Ἔδερνε.

Ὁ σιὸρ 'Αντωνάκης ἔκαμε δυὸ-τρία σουλάτσα. Ἔβραζε. Ἔπειτα:

— Ἄ! μὲ κακὸ διάολο ἔμπλεξα, εἶπε, καὶ πολὺ ἀργὰ τὸ ἐκατάλαβα. Μονάχα πάρε καὶ ξεφορτώνου με, νὰ ζῇς, χριστιανὴ τοῦ Θεοῦ, νὰ ζῇς...

Μὲ πολὺ βιαστικὰ κινήματα ἔβγαλε ἀπὸ τὴν πισινὴ τσέπη τοῦ παντελονιοῦ του τὴ σακκούλα του, — σακκούλα ἀπὸ λεπτὴ κανναβάτσα, ἔργο καὶ δῶρο τῆς Κιτραμίνας, — ἐξετύλιξε τὸ κορδόνι, ξεσοῦφρωσε τὸ στόμα της καὶ τὴν ἔχωσε 'στὸ χέρι του σὰ γάντι.

— Νὰ πάρε... πάρε μία ρηγγίνα γιὰ τὴ λεχώνα... πάρε καὶ ἕνα... ἕνα μισόφραγκο, — δὲν ἔχω, καϊμένη, τριπέννι, — γιὰ τὸ παιδὶ ποῦ μᾶς ἔφερε τὸ μαντάτο. Ἔλα, γειά σου... Νὰ ξέρῃς ὅμως πῶς εἶνε τὰ τελευταῖα καὶ τὰ ὕστερνά, καὶ τὰ οὔλτιμα ποῦ....

— Καλά, καλά, τὸν ἀντίσκοψε ἡ γυναῖκα· νὰ φύγῃ πρῶτα τὸ παιδί, μὴ σ' ἀκούσῃ κι' ὅλα, καὶ μοῦ τὰ λὲς ὕστερα.

[1] *Ξεχαράζει* λέγεται γιὰ τὴν κότα, ποῦ πρωτογεννᾷ.
[2] *Ναΐσκε, ὄσκε* καὶ κἄποτε *ὄγιοσκε*=ναί, ὄχι.

[1] *Κακόρκε, καϊμένε.*

Ἡ σιὸρ' 'Αντωνάκαινα ἐπῆρε τὰ δυὸ ἀσήμια, ὄχι καὶ χωρὶς νὰ χαμογελάσῃ, γιατὶ ὁ ἄνδρας της, προφασιζόμενος πῶς δὲν ἔχει τριπέννι, τῆς ἔδινε γιὰ τὸ παιδὶ τὰ διπλᾶ ἀπ' ὅ τι τοῦ εἶχε γυρέψει.

Ξαναγύρισε 'στὸ κεφαλόσκαλο, πάντα μὲ τὴ σκουτέλα, παράδωσε τὰ λεπτὰ στὸ παιδί, τὸ φόρτωσε μὲ χαιρετίσματα, μ' εὐχὲς καὶ μὲ παραγγελίες γιὰ τὴν Κρουσταλλένια, — εἶμαι βέβαιος, πῶς τὸ παιδὶ δὲν θὰ θυμήθηκε οὔτε τὰ μισὰ τῶν μισῶν, — καὶ τὸ ἐξαπόστειλε μὲ συμβουλές:

— Ἔλα, ἄμε στὸ καλό... καὶ τὸ νοῦ σου, Τζώρτζη μου, 'στὴ ρούγα... Νὰ πᾶς ὅσο γλίγωρα μπορεῖς... Νὰ μὴ χάσῃς τὰ λεφτά... Καὶ πάρε, ὅπως βγαίνεις, τὴν πόρτα.

Ἔπειτα, μόλις κατέβηκε τὸ παιδί, ἡ σιὸρ' 'Αντωνάκαινα ἔτρεξε στὸ παραθύρι, ἔσπρωξε τὴν κάτασπρη φρεσκάδα[1] μὲ τὸ ἐλεύθερο χέρι, ἐπρόβαλε, καὶ ἀπὸ κεῖ τοῦ ἐφώναξε. γιὰ νὰ πάρῃ εἴδησι κ' ἡ γειτονιά:

— Νάν τση ζήσῃ, παιδάκι μου, νάν τση ζήσῃ!

Μ' αὐτὸ ἦταν ὁλωςδιόλου περιττό, γιατὶ ὁ μικρὸς μαντατοφόρος, πρὶν ἀνεβῇ 'στοῦ Κιτραμῆ, ἐφρόντισε νἀφίσῃ περνῶντας 'στὰ γειτονικὰ χαμόσπιτα τὴ *νοβιτά*, πῶς ἡ Κρουσταλλένια, ἡ νειόνυφη δουλίτσα τοῦ σιὸρ-'Αντωνάκη, ἐγέννησε κ' ἔκαμε θηλυκό.

Ὁ σιὸρ-'Αντωνάκης εἶχε βγῆ κ' ἐκεῖνος ἀπὸ τὴν κάμερά του, καὶ χαϊδεύωντας τὰ σοβαρὰ μπαρμπετόνια του μὲ παράξενο χαμόγελο, εἶχε παρακολουθήσει ὅλην αὐτὴ τὴ σκηνή. Ἔπειτα, ὅταν ἡ Κιτραμίνα ξαναμπῆκε πιὰ γιὰ ναὺγοκόψῃ, πῆγε κι' αὐτὸς ὥς τὴν πόρτα τῆς κουζίνας, στάθηκε 'στὸ κατῶφλι, ἀκκούμπησε 'στὸν παραστάτη, σταύρωσε τὰ χέρια 'στὸ στῆθος του καὶ εἶπε:

— Μὰ τὸ ναίς, εἶνε νὰ ξεραίνεται κανένας ἀπὸ τὰ γέλια μὲ σένανε!

Κ' ἐγέλασε δυνατὰ καὶ ἀγαθώτατα.

— Μὰ τί κάνω; διαμαρτυρήθηκε ἡ 'Αντωνάκαινα, ἐνῷ ἑτοίμαζε ὁλοένα τὴ σούπα, μὲ τὴν ἀδέξια βοήθεια τῆς μικρῆς δούλας, τῆς Διαμαντίνας, ποῦ εἶχε διαδεχθῆ 'στὸ σπίτι τὴν Κρουσταλλένια. — Μηγάρις κάνω κανένα κακό;

Ὁ σιὸρ-'Αντωνάκης ἐσοβαρεύτηκε.

— Κακὸ δὲν κάνεις, τῆς ἀποκρίθη, μὰ κάνεις ἀστόχαστα. Ἐσένανε, ψυχή μου, σοῦ φαίνεται πῶς τὰ τάλλαρα τὰ γεννᾶνε οἱ κόττες, ὅπως τ' αὐγά σου. Ἔτσι ἔ; Δὲ συλλογιέσαι, παναπῆ, καὶ τὰ γεράματα... Ὅτι ἔχουμε καὶ δὲν ἔχουμε, νάν το μοιράζουμε ἀπὸ ζῶντας 'στὸν κόσμο, δεξιὰ καὶ ἀριστερά. Καὶ ἔπειτα; ποῖος θὰ μᾶς κυττάξῃ ἐμᾶς; Τὰ παιδιά μας; Δὲν ἔχουμε! Οἱ ξένοι; Ναί, περίμενε νὰ ξημερώσῃ!

Κ' ἡ 'Αντωνάκαινα 'στὴ δουλίτσα:

— Ἔλα, Διαμαντίνα, μὴ στέκεσαι καὶ μὴν ἀκοῦς... 'Ανακάτωνε νὰ σοῦ ρίχνω ἐγώ, ἀνακάτωνε!... γειά σου!.. ('στὸν 'Αντωνάκη:) Ἄφισέ με τώρα, χριστιανέ μου, μὴ μοῦ κόψῃ τ' αὐγὸ καὶ πετάξουμε τὴ σούπα, — τέτοια σούπα... βωϊνό, χοίριο, ρίζι, αὐγολέμονο... ποῦ θὰν τὴν τρῶς καὶ θὰ δοξάζῃς τὸ Βασιλέα τοῦ Κόσμου!.. 'Εκεῖνο νὰ λές!

— Λέω ἐκεῖνο, μὰ λέω καὶ τοῦτο. 'Εφτοῦνα ποῦ μοῦ πῆρες μὲ τέτοια γαλιφία[1] τώρα-τώρα, — στὸ λέω καὶ γράψε το, — ἤτανε τὰ ὕστερνά. Πάει ἐφινίρισε Κρουσταλλένια δὲ θέλω νὰ ματακούσω. Τὴν εἶχα στὸ σπίτι μου, πηλειὸ[2] σὰ θεγατέρα παρὰ σὰ δούλα, δεκατέσσερα χρόνια κ' ἔφτὰ μῆνες, ναὶ ἢ ὄχι; Τὴν ἐκαλοπάντρεψα μ' ἕνα τίμιον ἄνθρωπο καὶ δουλευτή, καρολόγο π' οὔτε 'στὸν ὕπνο τση δὲν τὸν εἶδε, ναὶ ἢ ὄχι; Τσῆ ἔδωσα πενῆντα κολοννάτα παραπάνω ἀπὸ τσοὺ μισθούς τση, παναπῆ, καὶ τὰ ροῦχα τση, ναὶ ἢ ὄχι; Τσοὺ ἐχάρισα γιὰ νὰ κάθουνται τὸ σπιτόπουλο ποῦ εἶχα — γιατὶ δὲν τῶχω πηλειό, — στὴν 'Αγία Μαρίνα, ναὶ ἢ ὄχι; Τσοὺ ἐστεφάνωσα μὲ τὰ ἴδια μου τὰ χέρια, μέσα 'στὸ σαλότο τοῦ σπιτιοῦ μου, μὲ δύο παπάδες, μὲ διάκο καὶ μὲ τρεῖς ψαρτάδες, ναὶ ἢ ὄχι; Τσῆ ἔστειλα 'στὴ γέννα τση, γιὰ τὸ καλό, μία ρηγγίνα, ξέχωρ' ἀπὸ τὰ συχαρίκια τοῦ παιδιοῦ, — ψυχή μου! γιὰ συχαρίκια ἤτανε! — ναὶ ἢ ὄχι; Ἔ, σώνει κι' ὅλας· ὅ,τι ἤτανε, τῶκαμα καὶ μὲ τὸ παραπάνου. Δὲ θέλω νὰ ματακοῦσω οὔτε γιὰ Κρουσταλλένια, οὔτε γι' ἄντρα τση, οὔτε γιὰ παιδιά τση — (καὶ μάλιστα θηλυκά). — Τ' ἄκουσες, Ἄντζολα; Στὸ λέω γιὰ πάντα: νὰ μὴ μοῦ τὴ ματαμελετήσῃς ἄλλη βολά, γιὰ μὰ τὸν Ἅγιο Διονύσιο, θὰ γένουμε ἀπὸ δεκατέσσερα χωρία!

Ἐδῶ ὁ σιὸρ-'Αντωνάκης, ἂν καὶ δὲν τὸν ἔβλεπε ἡ Ἄντζολα, γυρισμένη κατὰ τὸ τζάκι, ἔκαμ' ἕνα μεγάλο καὶ φοβερὸ σταυρό.

Ἡ Ἄντζολα 'στὴ δουλίτσα:

— Μή! μὴν ἀνακατόνῃς, μωρή, μὲ τέτοια φούρια! Τί ἔπαθες; Μὴ σὲ πῆρε καὶ σὲ σήκωσε ἡ χαρά, καθὼς ἄκουσες τὰ τί ἐκάμαμε γιὰ τὴν

[1] *Φρεσκάδα*, τέντα.

[1] *Γαλιφία*, κατεργαριά.
[2] *πηλειό* καὶ *πουλειό*, πλιό, πιό.

Κρουσταλλένια; Ἔγνοια σου, θὰ ἔρθῃ καὶ σένανε ἡ ἀράδα σου, — καλὴ νὰ εἶσαι μοναχὰ καὶ δουλεύτρα, σὰν ἐκείνη, καὶ νἄχῃ τὴν ὑγειά του ὁ ἀφέντης σου!

Ἡ δουλίτσα κατακοκκίνισε. Ἡ ἰδέα μάλιστα πῶς μποροῦσε νὰ ἔλθῃ 'μέρα νὰ κάμῃ κι' αὐτὴ κανένα θηλυκό, τὴν ἐντρόπιαζε πολύ, δώδεκα χρονῶ πονηρεμένη κοπελίτσα τῆς χώρας. Ὁ σιὸρ-Ἀντωνάκης ὅμως ἄναψε καὶ κόρωσε:

— Νὰ κατάπιῃς τὴ γλώσσα σου, κακοχρονάχῃς, Ἄντζολά μου! Ὁρίστ' ἐκεῖ! ποῦ σοῦ φάνηκε, παναπῇ, πῶς θἀρχινίσω ντὰ-κάπο τὰ ἴδια!.. Ἔτσι ἔ; δὲν ἐχρόνιασε ἀκόμα ἡ ἄλλη, καὶ μοῦβαλες 'στὸ νοῦ σου νὰ παντρέψῃς κ' ἐτούτη 'δῶ.

— Τσλάκ!.. τσλάκ! ἀποκρίθηκε ἡ παχειὰ σούπα, καθὼς ἐχυνόταν ἀπὸ τὸ τσουκάλι 'στῆ σουπιέρα. Ἡ Ἀντωνάκαινα μιλιά.

— Κύτταξε καλά, κακομοῖρα μου, νὰ μὴν ἀσηκώσῃς ἄδικα τὰ μυαλὰ τσῆ ξένης κοπέλλας, κ' ἐγὼ δὲν τὴν ἔχω γιὰ παντρεία· τἀκοῦς; Ἐγὼ τὴν ἐπῆρα 'στὸ σπίτι μου γιὰ νὰ μὲ δουλεύῃ, κ' ἔτσι μᾶς βαρεθῇ ἢ τὴ βαρεθοῦμε, θὰν τσῆ δώσω τὰ λεφτά τση νὰ κοπιάσῃ 'στὸ καλό. Τἀκοῦς;

— Βάρδα! τόπο!! φώναξε ἡ Ἀντωνάκαινα, καὶ πέρασε θριαμβευτικὰ ἀπὸ δίπλα του, καὶ βγῆκε κρατῶντας τὴν ἀχνιστὴ σουπιέρα μὲ τὰ δύο της χέρια. Χωρὶς ἄλλη λέξι, τὴν ἐπῆγε τρεχάτη 'στὴν τραπεζαρία — τὴν ἔκαιγε, φαίνεται, κιόλας, — καὶ τὴν ἀπίθωσε 'στὸ στρωμένο τραπέζι καταμεσίς. Ὁ σιὸρ Ἀντωνάκης ἀκολούθησε τὴ γυναῖκα του φυσῶντας καὶ μουρμουρίζωντας.

Καθήσανε σὲ δυὸ ἀντικρινὲς θέσες τοῦ μικροῦ τραπεζιοῦ. Τὰ πιάτα τους εἶχαν ἀπάνω, μὲ θαλασσὶ χρῶμα, τὴ ζωγραφιὰ τοῦ Κανάρη, καὶ τὰ μαχαιροπῆρουνά τους εἶχαν χερούλια ἀπὸ κόκκαλο, κιτρινισμένο ἀπὸ τὴν πολυκαιρία.

— Τώρα ἡσυχία! εἶπε ἡ σιὸρ' Ἀντωνάκαινα. Καλά, καλά, τἄκουσα οὖλα, σώνει... Νἄχουμε τέτοια μανέστρα καὶ νάν την τρῶμε μὲ μουρμούρα καὶ φαωμάρα, εἶνε ἁμαρτία κι' ἀπὸ τὸν ἀφέντη τὸ Θεό. Σώνει, Ἀντωνάκη μου, νὰ ζῇς.

Τοῦ ἐκένωσε. Ἐκένωσε καὶ γιὰ τὸν ἑαυτό της, καὶ γιὰ τὴ Διαμαντίνα. Ἔπειτα γέμισε ἄλλα δύο πιάτα, καὶ τὰ ἔστειλε μὲ τὴ δουλίτσα, τὸ ἕνα 'στὴ διπλανὴ γειτόνισσα, τὴ φτωχούλα, ποῦ βυζαινόταν' ἡ καψερὴ κ' εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ *σοστάντζα*, καὶ τὸ ἄλλο σὲ μιὰ στραβὴ γρηά, ποῦ καθότανε, «ἔρμη καὶ σκότεινη», 'στὸν παραπάνω δρόμο καὶ ζοῦσε ἀπὸ τὴν ἐλεημοσύνη τῶν χριστιανῶν. Αὐτηνῆς τῆς ἔστελνε σχεδὸν καθεμέρα.

— Μοίραζε!.. μοίραζε!.. μοίραζε!.. ἐμουρμούριζε ὁ σιὸρ-Ἀντωνάκης, κατευχαριστημένος, ἂν ὄχι ἀπὸ τὰ ψυχικὰ τῆς γυναίκας του, βέβαια ὅμως ἀπὸ τὴ σούπα της.

— Ἀφοῦ τῶχω, γιατί ὄχι;

— Ναῖσκε! ἀφοῦ τῶχεις...

— Τρεῖς νομάτοι εἴμαστε 'στὸ σπίτι... Τί νὰν τὴ κάμω τόση μανέστρα; Νά την πετάξω ἤθελες; ἢ νἄν τη φυλάξω γιὰ τὸ βράδυ νὰ γένῃ πήττα;

— Πῶς δὲν ἔστερνες, μάτια μου, κανένα πιάτο καὶ τσῆ Κρυσταλλένιας;..

— Μπᾶ! ἂς τὴν εἶχα πήλειο κοντά, καὶ θὰν τσῆ ἔστερνα ὅπως μὲ βλέπεις καὶ σὲ βλέπω. Ὄχι, ψέματα!.. Ἀλήθεια ὅμως, τὰ καὶ τὴν ἐμελέτησες, δὲν εἶξέρεις μὲ τί εὐκολία ποῦ ἐλευτερώθηκε ἡ καϊμένη!..

— Ἔτσι ἔ; χαίρουμαι πολύ.

— Φαντάσου! τὴν αὐγὴ τρεῖς ὧρες τσ' ἡμερός[1], τὴν ἐπιάσανε οἱ πόνοι, καὶ 'στοὶ πεντέμισι ἐγέννησε.

— Μπράβο!;

— Ναί, μὰ τὸν ἅγιο Λευτέρη!

— Ἔ, τώρα νὰν τσῆ ζήσῃ... Εἶνε. γυιέ μου, τίποτσι ἄλλο;

Ἡ Ἄντζολα ἐχαμογέλασε μὲ μεγάλο νόημα:

— Ἔ, γυιέ μου!.. Εἶνε ἀκόμα καὶ κάτι ἄλλο.

— Σὰ νὰ λέμε;..

— Τὰ γεννητούρια οἱ χριστιανοὶ τὰ βαφτίζουνε, Ἀντωνάκη μου, τὰ βαφτίζουνε...

— Μπράβο;! Ἂς εὕρῃ κ' ἐκείνη κανένα χριστιανὸ νὰν τσῆ τὸ βαφτίσῃ. Ἀδὰ εἶπα ἐγὼ νὰ μείνῃ ἀβάφτιστο, σὰν ὀβραιόπουλο;

Καὶ καθὼς ἡ Ἄντζολα σιωποῦσε:

— Ἢ μὴν ἤθελες καὶ νὰν τσῆ τὸ βαφτίσω ἐγώ;

Ἡ Ἄντζολα, ἐκεῖ ποῦ ἔκοβε τὸ βραστό, ἐκούνησε τὸ κεφάλι της ἀμφίβολα· καὶ ὄχι ἔλεγε, καὶ ναί.

— Ἄ, γιὰ νὰ σοῦ πῶ! ἐφώναξε ὁ ἄνδρας· νὰ μή με σκοτίζῃς!! Ἐγὼ δὲν εἶμαι πηλειὸ χριστιανός· εἶμαι τοῦρκος, εἶμαι ὀβραῖος, τἀκοῦς; Ἐγὼ δὲ βαφτίζω ἄλλο[2] παιδία, τἀκοῦς;

— Μὴ βλαστημᾷς, Ἀντωνάκη μου, οὔτε γιὰ *μπαρτζολέττα*... Ἄκου ἐκεῖνο ποῦ σοῦ λέω κ' ἐγώ. Μία βολὰ ποῦ τσοὶ ἐστεφάνωσες, πρέπει νὰν τσοὺ βαφτίσῃς καὶ τὸ πρῶτο τους παιδί. Ἔτσι εἶνε τὸ σύστημα τὸ θεϊκό. Ἔπειτα, γιὰ τἄλλα

[1] Στὴ Ζάκυθο, ὁ λαὸς μετρᾷ τὶς ὧρες τῆς ἡμέρας ἀπὸ τὴν ἀνατολή, καὶ τῆς νύκτας ἀπὸ τὴ δύσι τοῦ ἥλιου. Τὸ μεσημέρι εἶνε ἕξη, τὸ βράδυ εἶνε δώδεκα.

[2] *Ἄλλο*, πιά.

παιδία, εἶσαι νοικοκύρης νὰ κάμῃς ὅ,τι θέλεις.

— Ἄ! ἄ! οὔρλιασε ὁ σιὸρ Ἀντωνάκης· μὴ θὰ μοῦ 'πῇς τώρα πῶς εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰν τσοὺ βαφτίσω καὶ οὔλη τὴ *μουλαρία* ποῦ θὰ ἔβγῃ ἀπὸ κεῖ-μέσα, ὅση κι' ἂν εἶνε;

— Μὰ ὄχι, παιδί μου, ὄχι, ὄχι! Τὸ πρῶτο, σοῦ εἶπα, τὸ πρῶτο... Ὕστερα εἶσαι νοικοκύρης...

— Παναπῇ τώρα δὲν εἶμαι, ἔ; Μὲ τὸ νοῦ σου πάντα! Λοιπὸν μάθε πῶς εἶμαι νοικοκύρης καὶ τώρα, καὶ ὕστερα, καὶ πάντα. Παιδὶ τσῆ Κρουσταλλένιας σου ἐγὼ δὲ βαφτίζω... καὶ μάλιστα θηλυκό. Νά, γιὰ τὰ λιγώτερα. Καὶ νὰ μοῦ κάμῃς τὴ χάρι νὰ μἀφίσῃς ἥσυχο, νὰ μὴ βλαστημήσω καὶ 'στ' ἀλήθεια, καὶ νὰ μὴ γένῃ μέσα μου ἡ μανέστρα ξύδι καὶ χολή. Ἄ!

— Μὰ τὸ πρῶτο, Ἀντωνάκη μου, μοναχὰ τὸ πρῶτο!..

Ὁ σιὸρ Ἀντωνάκης ἀγρίεψε. Μὲ τὸ γρόθο του ἐκτύπησε τὸ τραπέζι δυνατά, καὶ κάτι ἐμουρμούρισε, ποῦ ἡ Ἄντζολα τὸ πῆρε γιὰ βλαστήμια φρικτή.

— Καλά, εἶπε φοβισμένη· δὲν εἶνε τώρα χρεία νὰ συγχυστῆς· τὸ παιδὶ τὸ βαφτίζω ἐγὼ μὲ τὰ σπαράνια[1] μου!

Ὁ σιὸρ Ἀντωνάκης ἐψευτογέλασε.

— Χμ! μάτια μου, ἀπὸ κεῖνες εἶσαι, ποῦ κάνουνε σπαράνια!.. Τρουποχέρα!.. Ἀκοῦς ἐκεῖ! Θὰ πάῃ δύο χρονῶν τὸ παιδί, καὶ ἀκόμα θὰ εἶνε ἀβάφτιστο, σὰν ἐκεινοῦ ποῦ ἐφύλαε τὸ γυιό του νάν τονε βαφτίσῃ στὴν Ἁγία Σοφία, σὰ θὰ ματαπαίρναμε τὴν Πόλι. Δὲ μὲ συχωρᾷς; Χά, χά, χά!.. Ἂς γελάω κἄνε!

— Ἔγνοια σου!.. Ἄλλη κουβέντα τώρα!..

Τὴν ἀνακωχὴ αὐτὴ τὴν ἐπρότεινε ἡ Ἄντζολα ἡ ἴδια, σίγουρη πιὰ πῶς ἡ δουλειά της εἶχε φθάσει σὲ καλὸ σημεῖο. Πρὸς τί νὰ παρατεντόνῃ τὸ σχοινί; Στὸ τέλος μποροῦσε νὰ κοπῇ καὶ νὰ θέλῃ πάλι καινούργιες θηλειές...

Τὸν ἄφησε λοιπὸν ἥσυχο τὸν ἀντρούλη της, ὥς τὴν ὥρα ποῦ ἐφόρεσε ὥμορφα-ὥμορφα τὴν πλατύχειλη ψάθα του, γιὰ νὰ γυρίσῃ 'στὸ μαγαζί. Ἐκεῖ, στὸ κεφαλόσκαλο, κατὰ τὴ συνήθειά της, τὸν ἐκράτησε κάμποση ὥρα, γιὰ νὰ τὸν ξεβουρτσίσῃ, νὰ τὸν σιάξῃ, νὰ τὸν καμαρώσῃ, κι' ἂν θέλετε, μὲ τὴν πρόφασι πῶς ξεχειλόνει ἀπὸ πίσω τὸ σακκάκι του, νὰ τὸν χαϊδέψῃ λίγο 'στοὺς ὤμους καὶ 'στὴν πλάτη.

— Φτάνει τώρα, γυιέ μου! καλὸς εἶμαι! τῆς ἔλεγε ὁ σιὸρ Ἀντωνάκης, ἀλλὰ χωρὶς νὰ φεύγῃ, γιατὶ νὰ λέμε τὴν ἀλήθεια, καὶ ἡ τάξι 'στὰ ροῦχα τοῦ ἄρεσε, καὶ ἡ ἀγάπη τῆς γυναίκας του δὲν τὸν ἐπείραζε. Ἔκαμε μάλιστα τὸ νάζι νὰ τῆς πῇ, ἔτσι σὰν ἀηδιασμένος:

— Πούφ! καὶ τσῆ γρήας τὰ κανάκια, σὰ νερόβραστα σπανάκια!..

— Καὶ τοῦ *γέρου* λέει τὸ τραγοῦδι! διόρθωσε ἀμέσως ἡ σιόρ' Ἀντωνάκαινα.

— Μὰ καὶ τοῦ γέρου, ψυχή μου, καὶ τοῦ γέρου... Μηγάρις εἶπα ἐγὼ πῶς τὰ δικά μου εἶνε σὰν *παστίτσο ντὶ μακαρόνι;*

Ἐγελοῦσαν σὰν παιδιά. Σ' αὐτὸ τὸ ἀναμεταξύ, ἡ Ἄντζολα ἔδωσε 'στὸν Ἀντωνάκη τὶς ἀτελείωτες παραγγελίες της γιὰ τὸ βράδυ, καὶ 'στὸ τέλος, σὰ νὰ τὸ θυμήθηκε ἄξαφνα, τοῦ εἶπε:

— Ἀλήθεια... τὸ κοντόβραδο, μὲ τὸ σπερνό, ἐγὼ θὰ ξεκινήσω ἀγάλι-γάλι καὶ θὰ πάω νὰ ἰδῶ τὴν Κρουσταλλένια.

Ὁ σιὸρ-Ἀντωνάκης ἔκαμε νὰ φύγῃ. Ἡ γυναῖκα του τὸν ἐκράτησε ἀπὸ τὸ μανίκι:

— Καὶ ποῦ εἶσαι, στὸ λέω γιὰ νὰν τὸ ξέρῃς καὶ νὰ μὴν ἔχουμε ντράβαλα: θὰν τσῆ 'πῶ πῶς θὰν τσῆ τὸ βαφτίσουμε...

Ὁ σιὸρ Ἀντωνάκης ἀποτράβηξε μὲ ὁρμὴ τὸ μανίκι του, κ' ἐρροβόλησε τὴ σκάλα σὰν νὰ τὸν κυνηγοῦσαν.

— Ἔ, στάσου! ποῦ εἶσαι;. μὰ μὴ φεύγῃς! Ἀντωνάκη! ἔχω νὰ σοῦ 'πῶ καὶ *κάτι ἄλλο*... ψτ! ψτ!

Ὁ Ἀντωνάκης τὸ πίστεψε, καὶ πρὶν ἀνοίξῃ τὴν ἐξώπορτα, στάθηκε καὶ σήκωσε τὴν κεφάλα του πρὸς τὰ κάγγελα τῆς σκάλας. Ἀπὸ κεῖ σκυμμένη ἡ Ἄντζολα, τοῦ ἐσφύριξε:

— Νὰ σοῦ 'πῶ. Ἀνίσως καὶ θὰ ψωνίσῃς ἀπόψε τὰ βαφτιστικά, κύτταξε καλά, τὴ μπατίστα γιὰ τὸ φωτίκι νὰ τὴν πάρῃς ἀπὸ τοῦ Γερόλυμου, γιατὶ ὁ Μωραΐτης δὲν ἔχει καλή· καὶ τὸ σταυρὸ ἀπὸ τὸ χρυσικαρεῖο τοῦ Μπελαμόρε. Ἄκουσες;

— Ναί, ναί, ἄκουσα! ἀποκρίθηκε ἀπὸ κάτου ὁ Ἀντωνάκης, μὲ ἠρεμίαν ἀνθρώπου ἀπελπισμένου ὁλότελα. Ἄκουσα, καὶ καθὼς καταλαβαίνω, δὲν εἶσαι καλά, γυναῖκα, δὲν εἶσαι καθόλου καλά... Ἀπόψε νὰ βάλῃς μπότσες εἰς τὰ πόδια καὶ ἀβδέλλες εἰς τὰ ριζαύτια, μήπως καὶ σοῦ κατεβῇ τὸ αἷμα ἀπὸ τὸ κεφάλι καὶ ἡσυχάσουμε. Γιατὶ ἐσύ, παιδί μου, εἶσαι μουρλή, μουρλή! Ἔ ποῦ στὸ εἶπα!

Καὶ χωρὶς νἀκούσῃ ἄλλο, ὁ σιὸρ Ἀντωνάκης ἄνοιξε τὴν πόρτα καὶ βγῆκε 'στὸ δρόμο καταφουρκισμένος.

[1] *Σπαράνια*, οἰκονομίες.

. . . Τὸ βράδυ ἐγύρισε 'στὸ σπίτι, λίγη ὥρα ἀφοῦ ἐγύρισε κ' ἡ γυναῖκα του ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψι τῆς Κρουσταλλένιας. Ἦταν ροδοκόκκινος καὶ χαρούμενος. Κρατοῦσε ἕνα μικρὸ πακέτο ἀπὸ κίτρινο χαρτί, δεμένο μὲ τριανταφυλλιὰ κορδελίτσα. Καὶ τὸ πέταξε 'στὴν ποδιὰ τῆς Ἀντζολας χωρὶς λέξι.

— Ἡ φανέλλα ποῦ σοῦ εἶπα, εἶνε;

— Καλὲ ποία φανέλλα; . . . Ἄνοιξέ το, γιαμά, νὰ ξεστραβωθῇς! .

— *Μπᾶ! Μπᾶ!* ἔκαμε ἡ σιόρ' Ἀντωνάκαινα μόλις ἐξετύλιξε τὸ πακέτο.

— *Τίστα*! πές, γιαμά, καὶ τὸ ρέστο! φώναξε ὁ Κιτραμῆς.

— Ναί, ἡ μπατίστα γιὰ τὸ φωτίκι. .

— « Ναί, ἡ μπατίστα γιὰ τὸ φωτίκι » ξανᾶπε κ' ἐκεῖνος, περιπαίζωντας τὴ φωνὴ τῆς γυναίκας του· ἀμὴ τί ἔλεγες, μάτια μου; Πῶς θὰ ἐπερίμενα τὰ *σπαράνια* τὰ δικά σου, καὶ θἄφινα τὸ ξένο παιδὶ νὰ γεράσῃ ἀβάφτιγο; Ἔ; . . Γιὰ ἰδὲς τώρα κι' ἀπὸ δῶ!

Κ' ἔβγαλε ἕνα κουτάκι πέτσινο, μὲ τὴ μάρκα τοῦ χρυσικοῦ Μπελαμόρε, τὸ ἄνοιξε, καὶ 'στὰ σπιθόβολα μάτια τῆς σιόρας Ἀντωνάκαινας ἔλαμψε ἕνας ὤμορφος σταυρὸς ἀπὸ σμαλτωσμένο χρυσάφι, στολισμένος μὲ μαργαριτάρια καὶ περασμένος σὲ χρυσῆ ἁλυσιδίτσα, πλούσιος καὶ κομψός.

— Σᾶρέσει γιαμά;

— Μᾶρέσει . . . μά . . . μποροῦσε νὰ εἶνε καὶ πήλειο *σέμπλιτσες* . . . γιατὶ νὰ πετάξῃς ἄδικά τόσα λεφτά;

— Ὁρίστε! ὁρίστε! ἐφώναξε ὁ σιὸρ Ἀντωνήκης ψευτοθυμωμένος. Θὰ μὲ βαργομήσῃ τώρα ἡ κυράτσα Ἀντζολα, πῶς πετάω λεφτά!. . Σπαρανιάρω; δὲ σᾶρέσει· ξοδεύω; δὲ σᾶρέσει. Ἐσένανε, ψυχή μου, δὲν σὲ βρίσκει κανείς!

— Ἄς εἶνε! τὴν ὑγειά σου νἄχῃς καὶ νὰ ξοδεύῃς.

— Ὄσκε, θὰ σὲ ρωτήσω! λὲς καὶ τοῦ λόγου σου ξεδουλεύεις τὰ λεφτά. . Ἐγὼ εἶμαι ὁ νοικοκύρης καὶ κάνω ὅ,τι θέλω, καὶ ἂ δὲ σᾶρέσῃ, νὰ κάμῃς τὴν ἀναφορά σου 'στὸ Μέττιλα! [1].

— Ἄς τα τώρα, εἶπε ἡ Ἀντζολα σκασμένη 'στὰ γέλια, καὶ πές μου καλλίτερα ποῖος ἀπὸ τσοὶ δύο μας θὰν τὸ βαφτίσῃ.

— Ἐγώ, ψυχή μου, ἐγώ. Ἄ! θέλω νὰν τὸ βαφτίσω ἐγὼ γιὰ νὰν τοῦ βγάλω τὸ χρυσό σου ὄνομά: Βαφτίζεται ἡ δούλη τοῦ Θεοῦ *Ἀγγελική*. Ἄ! οὔλα κι' οὔλα, μὰ σὲ τοῦτο ἐπιμένω. Μοναχά, γιὰ νὰ μὴ γένεται *μισκούλιο* καὶ σύγχυσι 'στὸ σπίτι, τὴ φιότσα [1] μου θὰν τηνε λέω Ἀντζολίνα. . . Τοῦ λόγου σου Ἄντζολα. . . ἐκείνηνε Ἀντζολίνα . . τὴν ἀφεντιά σου Ἄντζολα. . . πινομή τση Ἀντζολίνα. Πάει κολά! Τώρα, ἂν δὲν τὴν ἐπάντρεψες ἀκόμα καὶ βρέσκεται 'στὸ μαγερεῖο, κράξε τὴ Διαμαντίνα νὰ φέρῃ ἐκεῖνα τὰ ραδικοβλάσταρα, γιατὶ πεινάω ποῦ δὲ σὲ βλέπω!

Φαιδρότατος 'στὸ βραδυνὸ τραπέζι ὁ σιὸρ Ἀντωνάκης, ἀφοῦ ἐτράβηξε καὶ κάμποση *βερντέα*, — ἄσπρο γλυκόπιοτο κρασί, — θυμήθηκε τὸ σχετικὸ τραγοῦδι, καὶ τὸ τραγούδησε μὲ περιπάθεια, ποῦ προσπαθοῦσε νὰ τὴν κάνῃ κωμική:

Μὰ γὼ γιὰ τὴν ἀγάπη σου καὶ τὴ γλυκότητά σου,
μπίο - μπό! . .
Θενὰ βαφτίσω ἕνα παιδὶ νὰ βγάλω τὄνομά σου.
μπίο - μπό! . .
Τὸ βάφτισα καὶ τοὔβγαλα, Ἄντζολα, τὄνομά σου,
Μὰ οὔτε 'ς τὰ κάλλη σοῦμοιασε, οὔτε καὶ 'ς τὴν [καρδιά σου.

Ἔπειτα τὸ ἐσχολίασε:

— Ἄς εἶνε, εἶπε· ὅσο γιὰ τὰ κάλλη δὲν εἶνε κανένα δύσκολο νὰ σοῦ μοιάσῃ· γιατὶ νὰ λέμε τὴν ἄγι ἀλήθεια, καὶ ἡ μάνα τση εἶνε πολὺ ὤμορφη, καὶ ὁ πατέρας τση δὲν πάει παρακάτου. Μὰ ὅσο γιὰ τὴν καρδιά . . νὰν τὰ λέμε καὶ νὰ μὴν ξεροκοκκινίζουμε. . . ἀδύνατο μοῦ φαίνεται! . .

Κ' ἐξακολούθησε τώρα πολὺ σοβαρός, μὲ συγκίνησι ποῦ ἔκανε τὴ φωνή του νὰ πνίγεται:

— Γιατὶ τὴν καρδιὰ τὴ δική σου, Ἄντζολά μου, στοχάζουμαι, σπάνιο πράμα νὰ τὴν ἔχῃ ἄνθρωπος γεννημένος. . Εἶσαι καλὴ γυναῖκα ἐσύ, ὅσο δύνεται καλή. . . ἐγὼ εἶμαι κακός, καὶ κάθε τόσο σὲ μαρτουρεύω.

— Κακός! εἶπε τότε ἡ Ἄντζολα σχεδὸν ἀπὸ μέσα της. Μακάρι νὰ ἦταν ἔτσι οὔλ' οἱ κακοὶ τοῦ κόσμου!

[Ἕπεται συνέχεια] ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

[1] *Στὸ Μέττιλα*, τὸ ἄγαλμα τοῦ ἄγγλου ἁρμοστῆ Μαίτλανδ· 's αὐτὸ παραπέμπουν οἱ ἀστεῖοι ζακυθινοὶ ὅσους κάνουν ἄπρεπα παράπονα.

[1] *Φιότσα*, βαφτιστικιά

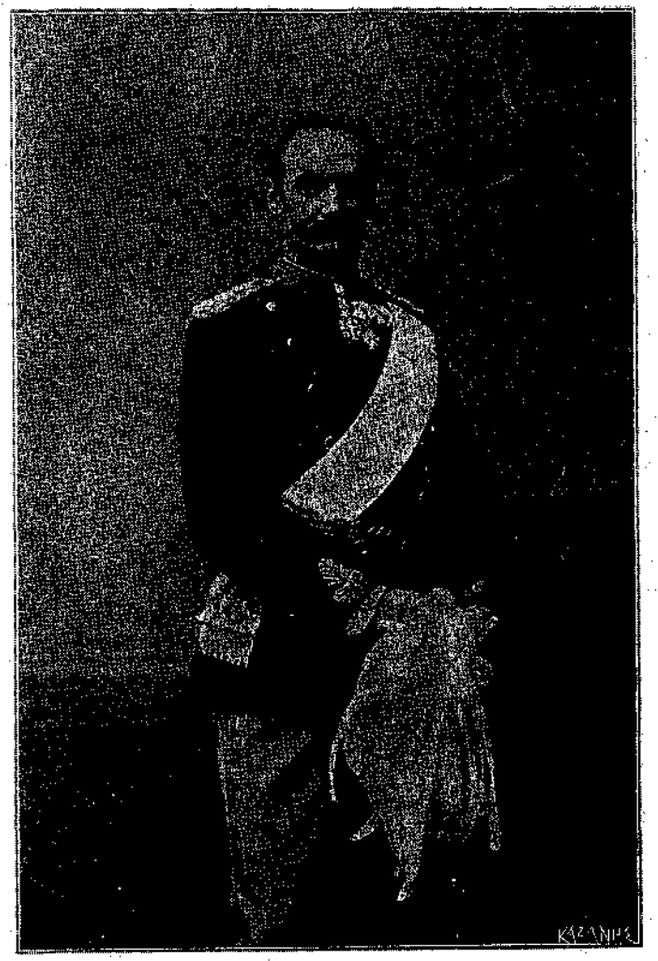

Ο ΝΕΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΔΑΝΙΑΣ ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΣ Η'.

ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ*

ΑΙ ΤΡΕΙΣ ΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Ἐὰν δι' ἑνὸς βλέμματος περιλάβωμεν τὴν παιδαγωγικὴν ἐξέλιξιν διὰ μέσου τῶν φάσεων τῆς κοινωνικῆς ἀναπτύξεως, θὰ ἴδωμεν τὴν ἀγωγὴν περιοριζομένην κατ' ἀρχὰς καὶ ἐπὶ μακρὸν χρόνον εἰς τὴν ἁπλῆν ἐκγύμνασιν διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀπαραιτήτων ἀναγκῶν. Ὅταν ἀργότερα διὰ τῶν καταλλήλων ἀσκήσεων, τῶν προσπαθειῶν, τῆς μυήσεως ἐπιζητεῖται ἡ ἐνίσχυσις τῆς θελήσεως, ἡ ἀγωγή, ἕως τότε ἁπλῶς *φυσικὴ* καὶ βιοτεχνική, λαμβάνει διεύθυνσιν *ἠθικήν*. Τέλος ὅταν ἡ θρησκεία ἔγεινε δύναμις, ὅταν ἐτέθησαν αἱ βάσεις τῶν ἐπιστημῶν, ἰδίως ὅταν ἡ φιλολογία καὶ αἱ τέχναι ἔλαβαν μεγάλην ἀνάπτυξιν, ἡ ἀγωγὴ μεταβάλλεται καὶ γίνεται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον *πνευματική*. Αἱ τρεῖς αὐταὶ στάσεις, φυσική, ἠθικὴ καὶ πνευματική, ἀνταποκρίνονται πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἀ-

* Die Erziehung, von Letourneau. Leipzig G. Göschen'she Verlangshandlung 1902. — Συμπεράσματα τοῦ τελευταίου κεφαλαίου.

τόμου διὰ μέσου τῆς ζωῆς τῆς ἀνθρωπότητος, διὰ μέσου τῶν αἰώνων καὶ παρουσιάζουν τὰς τρεῖς μεγάλας κατευθύνσεις τῆς παιδαγωγικῆς.

Τὸ ζήτημα εἶνε μὲ ποῖον σκοπὸν καὶ μὲ ποῖον πνεῦμα πρέπει νὰ παιδαγωγηθῇ τὸ σῶμα, ἡ καρδία καὶ ἡ διάνοια. Ἡ ἀπάντησις ποικίλλει ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ καὶ τοῦ εἴδους τοῦ κρατοῦντος πολιτισμοῦ. Οὕτω, πολιτισμὸς βασιζόμενος ἐπὶ τοῦ πολέμου ὑπαγορεύει τὰς σωματικὰς ἀσκήσεις καὶ μετατρέπει τὴν ἀγωγὴν εἰς στρατιωτικὴν θητείαν. Πολιτισμὸς ποτισμένος βαθέως μὲ θρησκευτικὸν αἴσθημα θὰ ἀποβλέψῃ εἰς τὸν ἀσκητισμόν, ἐνῷ πολιτισμὸς ἐκλεπτυσμένος ὑπεράνω ὅλων θὰ θέσῃ τὴν καλκιτεχνικήν, τὴν φιλολογικήν, τὴν ἐπιστημονικὴν καὶ τὴν φιλοσοφικὴν ἐκπαίδευσιν. Ἡ πρώτη ὅθεν φροντὶς τοῦ παιδαγωγοῦ εἶνε νὰ καθορίσῃ ἀκριβῶς τὸν ἐπιζητούμενον σκοπόν.

Ο ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Πρέπει, ἐκ συμφώνου μὲ τὸν Ἕρβερτ Σπένσερ, νὰ περιορίσωμεν τὰς παιδαγωγικὰς ἀξιώσεις εἰς τοιαύτην προπόνησιν τοῦ παιδίου, ὥστε νὰ τὸ προσαρμόσωμεν μὲ τὴν ζωήν, ἡ ὁποία τὸ ἀναμένει; ἑπομένως νὰ τὸ ἐξασκήσωμεν ἡσύχως εἰς τὴν δουλείαν ἐὰν ὀφείλῃ νὰ εἶνε δοῦλος; Πρέπει νὰ ἐντείνωμεν τὴν προσοχὴν ὅπως μὴ σχηματίσωμεν ἀνθρώπινον ὃν ἰδεῶδες, ὁποῖον δὲν ἤθελεν ἀνεχθῆ ἡ κοινωνία, εἰς τοὺς κόλπους τῆς ὁποίας θὰ ζήσῃ; Πρέπει νὰ θεωρήσωμεν τὴν σκληρότητα τῶν γονέων πρὸς τὰ τέκνα των ὡς σωτηρίαν προπόνησιν διὰ τὴν κτηνωδίαν τοῦ κόσμου; Τότε τὸ ἔργον τοῦ παιδαγωγοῦ γίνεται οὐχὶ ἁπλοῦν ἀλλὰ καὶ πολὺ περιωρισμένον. Βεβαίως δὲν πρέπει νὰ παραβλέψωμεν ἐντελῶς τὸ πρακτικὸν μέρος τῆς ἀγωγῆς, τὸ μέρος τοῦ ἀπαραιτήτου οὐτιλιταρισμοῦ. Ἀναμφιβόλως πρέπει νὰ ἠμπορῇ νὰ ζήσῃ ὁ ἄνθρωπος, ἀποτελῶν μέλος τῆς κοινωνίας, πρέπει ὅμως ἐπίσης νὰ βλέπῃ τὰς ἀτελείας καὶ τὰ ἐλλαττώματα καὶ νὰ ἐργάζεται διὰ τὴν διόρθωσίν των, διότι, μὲ τὸν κίνδυνον τοῦ ἐκφυλισμοῦ, ὀφείλει ἀδιακόπως νὰ προοδεύῃ μία κοινωνία.

Σήμερον πρέπει ἡ παιδαγωγικὴ νὰ ἀρκεσθῇ ὅπως, μὴ παραμελοῦσα τὰς μεγάλας ἰδιότητας τοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος καὶ ἐμπνεομένη ἐκ τῆς πείρας, προσδώσῃ εἰς ἕκαστον ἄτομον τὴν πλήρη φυσικήν, ἠθικὴν καὶ διανοητικὴν ἀνάπτυξίν του, ὥστε νὰ καταστῇ τοῦτο ρωμαλέον, καλὸν καὶ νοῆμον, ἐφ' ὅσον τὸ ἐπιτρέπει ὁ ἴδιος αὐτοῦ ὀργανισμός.

Η ΦΥΣΙΚΗ ΑΣΚΗΣΙΣ ΚΑΙ Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ

Αἱ ἀρχαῖαι κοινωνίαι, καὶ ἰδίως ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ Ῥώμη, ἀπέδωσαν πάντοτε μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν φυσικὴν ἄσκησιν, τὴν ὁποίαν μόνον αἱ ἀσκητικαὶ θρησκεῖαι κατέρριψαν. Προέχει εἰς τοῦτο ὁ χριστιανισμός, ὁ ὁποῖος ἀνύψωσεν εἰς δόγμα τὴν περιφρόνησιν τῆς μυϊκῆς δυνάμεως καὶ τῆς καλλονῆς. Ἡ ἀνθρωποκτόνος αὐτὴ ἄποψις ἐπεκράτησεν εἰς τὴν παιδαγωγικὴν καθ' ὅλον τὸν μεσαιῶνα· σήμερον ἀκόμη εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ τὰς λατινικὰς χώρας ἐπιδρᾷ εἰσέτι ἐπὶ τῆς ἀγωγῆς. Ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Ἀμερικὴ εἶχαν τὴν ἐπίνοιαν νὰ ἀπαλλαγοῦν, καὶ ὁ Ἕρβερτ Σπένσερ διετύπωσε τὴν κρατοῦσαν εἰς τὸν τόπον του γνώμην εἰπών: «Ὁ πρῶτος ὅρος τῆς εὐδοκιμήσεως εἰς τὸν κόσμον τοῦτον εἶνε νὰ εἶνε κανεὶς *καλὸν ζῶον* καὶ ὁ πρῶτος ὅρος τῆς εὐημερίας εἶνε τὸ ἔθνος νὰ ἀποτελῆται ἀπὸ *καλὰ ζῶα*». Εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἐκτιμῶνται πολὺ τὰ ἀθλητικὰ παίγνια, αἱ φυσικαὶ ἀσκήσεις, ἰδίως εἰς τὰ κολλέγια καὶ τὰ πανεπιστήμια. Κάθε φοιτητὴς εἶνε μέλος γυμναστικοῦ συλλόγου, καὶ οἱ καθηγηταὶ αὐτοί, ὅσοι εἰμποροῦν νὰ ἐκγυμνάσουν, δὲν παραλείπουν νὰ προσθέσουν εἰς τοὺς τίτλους των τὸ ἐπίθετον athletic. Ἐκτὸς τούτου τὰ καταστήματα τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως εἰς τὴν Ἀγγλίαν, σχεδὸν ὅλα, εἶνε εἰς τὰς ἐξοχάς, εἰς τοποθεσίας ὑγιεινάς, ὅπου καθὲν τούτων σχηματίζει μικρὰν πόλιν, περιβαλλομένην ἀπὸ λειμῶνας διὰ τὰ ἀθλητικὰ παίγνια. Ἀπεναντίας, εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ Γαλλίαν καὶ ἔτι περισσότερον εἰς τὴν Ἰταλίαν, τὰ παλαιὰ κολλέγια διὰ τῆς ἀνθυγιεινῆς κατασκευῆς των, τοῦ ἐλαττωματικοῦ ἀερισμοῦ, τῶν μικρῶν αὐλῶν, τοῦ ρυπαροῦ συχνὰ περιβάλλοντος, τῆς πιεστικῆς πειθαρχίας των, παρουσιάζουν συγχρόνως τὸν χαρακτῆρα μοναστηρίου, στρατῶνος καὶ σωφρονιστηρίου. Ἀπὸ τὰ ἱδρύματα αὐτὰ ἐξάγονται κατ' ἔτος εἰς τὴν κοινωνίαν νεανίαι ὠχροί, στερημένοι πάσης πρακτικῆς γνώσεως.

ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑΙ ΔΙΑ ΤΗΝ ΣΩΤΗΡΙΑΝ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ

Καὶ ἡ Γερμανία ἐν μέρει, ὅπως ἡ Ἰταλία καὶ ἡ Γαλλία, παρὰ τὰς δειλὰς μεταρρυθμιστικὰς προσπαθείας, πρό τινος ἐπιχειρηθείσας καὶ σχεδὸν ἐξουδετερωθείσας διὰ τῆς ἐπιβαρύνσεως τοῦ προγράμματος καὶ τῆς μανίας τῶν ἐξετάσεων, δὲν ἀπεμακρύνθη ἀκόμη ἀποφασιστικῶς τῆς ρουτίνας. Εἰς τὴν Ἀγγίαν καὶ τὴν Ἀμερικὴν τοὺς μαθητὰς τῶν σχολείων καὶ τοὺς φοιτητὰς τῶν κολλεγίων καὶ τῶν πανεπιστημίων χαίρεται νὰ τοὺς βλέπῃ κανείς. Ἀλλὰ τί νὰ εἴπωμεν ὑπὸ φυσικὴν ἔποψιν διὰ τὴν νεολαίαν τῶν σχολῶν καὶ λυκείων τῆς λατινικῆς φυλῆς; Ἐν τούτοις ἡ ρῆσις: νοῦς ὑγιὴς ἐν σώματι ὑγιεῖ, εἶνε ἡ ἀκριβὴς ἔκφρασις τῆς ἀληθείας. Πολύτιμοι ἰδιότητες τοῦ χαρακτῆρος εἶνε στενῶς συνδεδεμέναι πρὸς τὴν φυσικὴν εὐρωστίαν. Ἡ δραστηριότης, ἡ τόλμη, ἡ ἰσχὺς τῆς θελήσεως, τὸ πνεῦμα τῆς πρωτοβουλίας, εἰσχωροῦν πολὺ σπανίως εἰς ἀσθενῆ σώματα. Εἰς βαθμόν τινα φυσικῆς ἐξασθενίσεως ἀνταποκρίνεται συχνὰ ἡ ἠθικὴ ἀδράνεια, τὴν ὁποίαν ὑποθάλπει ἄλλως ἡ στρατιωτικὴ πειθαρχία τῶν καταστημάτων τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως.

Ἀπεναντίας μεγάλη ἐλευθερία, εὐρεῖα χρῆσις ὑπαιθρίων παιγνίων, γενίκευσις τῆς κολυμβητικῆς καὶ γυμναστικαί τινες ἀσκήσεις ἐπιμελῶς ἐκλεγόμεναι καὶ μετὰ μέτρου ἐκτελούμεναι ἀξίζουν περισσότερον διὰ νὰ μετασχηματίσουν ἄνδρα καὶ γυναῖκα ἀκόμη ἀπὸ τὰς πεπαλαιωμένας σχολικὰς ἐργασίας, τὰς ὁποίας ὁ μεσαιὼν μᾶς μετέδωκε κατὰ παράδοσιν. Κατενοήθη τοῦτο εἰς τὴν Ἀμερικήν, εἰς τὰ πλεῖστα τῶν καλλεγγίων τῆς ὁποίας ὑπάρχει ἰατρὸς εἰδικός, ἐπιφορτισμένος ὅπως ἐπιβλέπῃ καὶ κανονίζῃ τὴν γυμναστικήν.

ΥΠΟΛΕΙΠΕΤΑΙ Η ΗΘΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ Α ΩΓΗ

Λεπτοτέρα εἶνε ἡ ἠθικὴ παίδευσις. Ἐν τούτοις σωρεία γεγονότων ἐκ παρατηρήσεως μαρτυροῦσιν ὅτι ὑπὸ τὴν ἔποψιν αὐτὴν ἡ ἀνθρωπίνη φύσις εἶνε πολὺ εὐμάλακτος· τὸ ἀληθὲς καὶ ἀναμφισβήτητον εἶνε ὅτι ὁλόκληρος ἡ ἠθικὴ ἡμῶν προκύπτει ἀπὸ τὴν ἀτομικὴν ἀγωγὴν καὶ ἰδίως ἀπὸ τὴν ἀγωγὴν τῶν προγόνων, εἰς τὴν ὁποίαν ὀφείλομεν τὰς ἐμφύτους καλὰς ἢ κακὰς κλίσεις ἡμῶν. Μερικαὶ τῶν ἐμφύτων τούτων διαθέσεων ἔχουν τόσην ἐνέργειαν, ὥστε μένουν ἀνεπηρέαστοι ἀπὸ πάσης ἀτομικῆς ἀγωγῆς, ἀλλ' αἱ πλεῖσται τούτων ἠμποροῦν εἴτε νὰ μετριασθοῦν εἴνε νὰ ἀναπτυχθοῦν διὰ καταλλήλου ἀγωγῆς. Εἶνε μάλιστα δυνατὸν νὰ προπαρασκευασθῇ ἡ γένεσις νέων κλίσεων, τῶν ὁποίων τὴν ἀνάγκην θὰ αἰσθανθοῦν αἱ μέλλουσαι κοινωνίαι. Αλλ' ὑπὸ τὴν ἔποψιν αὐτὴν ὁλόκληρος ἡ ἐπιστημονικὴ παιδαγωγία εἶναι ἀκόμη ἀπαράσκευος.

Ἐξ ὅλων τῶν σχολῶν μόνον αἱ *Σχολαὶ τῆς Δικαιοσύνης* εἰς τὴν ἀρχαίαν Περσίαν ἔθεσαν ὡς σκοπὸν τὴν ἀνάπτυξιν πρὸς δεδομένην διεύθυνσιν τῆς ἠθικῆς καὶ τοῦ χαρακτῆρος. Εἰς τὰς περσικὰς αὐτὰς σχολὰς ἐδιδάσκετο ἡ δικαιοσύνη ὄχι διὰ τοῦ μέσου τῶν κανόνων ἀλλὰ πειραματικῶς καὶ διὰ τῆς ἐφαρμογῆς εἰς τὰ συμβάντα τῆς καθημερινῆς ζωῆς.

Εἰς τὰ συστηματικὰ παιδαγωγικὰ σωφρονιστήρια τὸ καλῶς νοούμενον συμφέρον, ἡ ἰδέα ταχυτέρας ἀπελευθερώσεως καὶ ἡ εὐμενὴς προστασία ἔδωσαν ἐξαίρετα ἀποτελέσματα. Εἰς τὸ περίφημον Σωφρονιστήριον Ἐλμίρα τῆς Ἀμερικῆς προσπάθεια γίνεται νὰ ἐγερθῇ ἢ ἀφυπνισθῇ εἰς τὸν κατάδικον τὸ αἴσθημα τοῦ καθήκοντος. Ὁ φυλακισμένος εἶνε κύριος τῆς τύχης του. Τὸ παρελθόν του θεωρεῖται κατηργημένον. Ὑπάρχει μόνον παρὸν καὶ μέλλον καὶ ἀμοιβὴ διὰ πάντα ἄξιον ταύτης. Ἐπὶ 1722 ἀπελευθερωθέντων ἐπὶ διαβεβαιώσει φυλακισμένων, οἱ πλεῖστοι, 1125, ἤτοι 78 % παρουσίασαν μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν των ἱκανοποιητικὴν ἀγωγήν, ὅπως ἐξηκριβώθη. Οἱ λοιποὶ ἔγειναν ἄφαντοι, ἀλλ' οὐδὲν βεβαιοῖ ὅτι ὑπέπεσαν εἰς ὑποτροπὴν τοῦ ἀδικήματος, ὅπως συμβαίνει διὰ μεγάλην ἀναλογίαν τῶν ἀπελευθερουμένων Εὐρωπαίων καταδίκων.

ΔΥΣΧΕΡΕΙΑΙ ΔΙΑ ΤΗΝ ΗΘΙΚΗΝ ΑΓΩΓΗΝ

Θεωρητικῶς ὅθεν ἡ ἠθικὴ ἀγωγὴ εἶνε λίαν κατορθωτή. Ἀλλὰ ποία διεύθυνσις πρέπει νὰ δοθῇ εἰς αὐτήν; Βεβαίως πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῶν εὐγενεστέρων κοινωνικῶν ἰδιοτήτων, τῆς φιλαλληλίας, τῆς ἀμοιβαιότητος, τῆς ὑπαγωγῆς τῶν ἀτομικῶν εἰς τὰ γενικὰ συμφέροντα. Πρὸς τὴν ἀντίθετον φορὰν ὅμως ὠθοῦσι τὰ ἤθη καὶ ἐξελίσσονται αἱ ὀρέξεις, καὶ θὰ ἦτο πολὺ δύσκολον εἰς τὴν παιδαγωγικὴν νὰ ἀνέλθῃ ἀντιθέτως τὰ γενικὰ αὐτὰ ρεύματα. Ἡ ἠθική μας κατάστασις, γενικώτερον τὰ ἤθη τῶν πολιτισμένων χωρῶν, ἐνθαρρύνουν τὸν ἐγωϊσμὸν καὶ ὑποτάσσουν σχεδὸν τὸ πᾶν ὑπὸ τὴν λάμψιν τοῦ χρήματος.

Ὑπὸ τὴν ἔποψιν αὐτὴν ὁ ἀγγλοσαξωνικὸς κόσμος, ὅστις κατενόησε τὴν φυσικὴν ἀγωγήν, παρέχει πολὺ κακὰ ἠθικὰ ὑποδείγματα. Ὁ ἀτομικισμὸς ἀνεπτύχθη εἰς τὸ ἔπακρον. Μέγας Ἄγγλος, ὁ Δάρβιν, ἀνεκήρυξε τὸν συναγωνισμὸν ὡς τὸν νόμον αὐτὸν τῆς ἀναπτύξεως ὄχι μόνον τῆς ζωϊκῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς κοινωνικῆς. «Ἀνάγκη, ἔλεγε, νὰ καταργηθοῦν ὅλοι οἱ νόμοι καὶ ὅλα τὰ ἤθη τὰ ἐμποδίζοντα τοὺς

ἰσχυροτέρους ὅπως ἐπιτύχουν καὶ ἀναθρέψουν περισσότερα τέκνα»· ἀλλ' ἐπιτυχία κατὰ τὴν τρέχουσαν ἔννοιαν τῆς λέξεως εἶνε κέρδος χρήματος. Εἰς τὴν Ἀμερικὴν βροντοφωνάζουν τοῦτο, καὶ ὁ σεβασμὸς διὰ τὰ δολλάρια κατέστη θρησκευτικός. Δύναταί τις νὰ βεβαιώσῃ ὅτι ἡ ἠθικὴ ἀγωγὴ δὲν θὰ διοργανωθῇ σοβαρῶς προτοῦ αἱ πολιτισμέναι κοινωνίαι μας ὑποστοῦν βαθείας μεταμορφώσεις.

ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Διὰ τὴν πνευματικὴν ἀγωγὴν δύναται νὰ συμβῇ ἄλλως. Εἰς χρόνον ἀρκετὰ προσεχῆ καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα, ὅλαι αἱ πολιτισμέναι κοινωνίαι θὰ προσπαθήσουν νὰ δώσουν εἰς πάντα τὰ πνεύματα ἀρκετὴν μόρφωσιν, καὶ μαζὶ μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐπιστημῶν εὐφυὴς παιδαγωγικὴ θὰ κατορθώσῃ νὰ παρασκευάσῃ πᾶν ὅ,τι δύναται καὶ ὀφείλει ἕκαστον πολιτισμένον ὄν νὰ γνωρίζῃ. Ἡ διάρκεια τῶν σπουδῶν δὲν θὰ αὐξήσῃ ἐκ τούτου· ἀπ' ἐναντίας μάλιστα, διότι θὰ καταργηθοῦν αἱ παράλογοι παλαιαὶ μέθοδοι. Ὁ διδάσκαλος θὰ ἀπευθύνεται κυρίως εἰς τὴν διάνοιαν καὶ τὴν κρίσιν καὶ ὄχι εἰς μόνην τὴν μνήμην. Ἡ σπουδὴ τῶν γλωσσῶν δὲν θὰ παραλύεται πλέον διὰ τῆς γραμματικῆς. Θὰ ἔννοηθῇ ὅτι διὰ νὰ διδαχθῇ εὐχερῶς μία γλῶσσα πρέπει ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας νὰ γίνεται ἐξάσκησις ἁπλῆ εἰς ὁμιλίαν, ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν. Θὰ παρατηρηθῇ ὅτι αἱ γραμματικαὶ μελέται δέον νὰ τίθενται ὄχι εἰς τὴν ἀρχὴν ἀλλ' εἰς τὸ τέλος. Δὲν θὰ προσκολληθοῦν πλέον εἰς τὰ Λατινικὰ καὶ τὰ Ἑλληνικά, ὡς ναυαγοὶ εἰς σανίδα σωτηρίας. Ἀντὶ νὰ διασπείρουν τὴν προσοχήν, ἀρκετὰ καθ' ἑαυτὴν φευγαλέαν, τῶν παιδιῶν, ἀναγκάζοντες αὐτὰ ν' ἀσχοληθοῦν ἐντὸς τῆς ἰδίας ἡμέρας εἰς δέκα διάφορα ζητήματα, θὰ ταξινομήσουν εἰς λογικὴν σειρὰν καὶ ἐκ συμφώνου μὲ τὴν ἐπιστημονικὴν ψυχολογίαν τὰς διαφόρους γνώσεις. Αἱ κυριώτεραι τούτων θὰ παρουσιάζωνται καθ' ὅλην τὴν κλίμακα τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἀλλ' εἰς ἑκάστην βαθμίδα ἡ προσοχὴ θὰ καταβάλλεται ὅπως ἐξαντληθῇ ἡ μία ὕλη προτοῦ γίνῃ ἔναρξις ἄλλης. Συστηματικὴ ἐπιστήμη ὁμοιάζει πρὸς δένδρον. Ἔχει κορμόν, κυρίους κλάδους, κλαδάκια, μίσχους καὶ φύλλα. Ὅ,τι περιέχει θεμελιῶδες, ἠμπορεῖ πάντοτε νὰ συνοψισθῇ εἰς ὀλίγας σελίδας. Πέριξ τῶν οὐσιωδῶν τούτων δεδομένων, γεγονότα ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἰδιαίτερα καὶ ὀλιγώτερον ὁλονὲν σημαντικὰ ἠμποροῦν φυσικώτατα νὰ συγκεντρωθοῦν. Δὲν πρέπει ὅμως ἡ μελέτη τοῦ ἐπιστημονικοῦ δένδρου νὰ ἀρχίσῃ ἀπὸ τὰ φύλλα, ὅπως συχνότατα εἰς τὰ σχολεῖα μας. Εἰς σύστημα δημοσίας ἐκπαιδεύσεως οὕτω λογικῶς διαρρυθμισμένον, ἑκάστη βαθμὶς ἐπαρκοῦσα καθ' ἑαυτὴν θὰ ἀπετέλει συγχρόνως τὴν βάσιν ἐπὶ τῆς ὁποίας θὰ ἐστηρίζετο ἡ ἀνωτέρα βαθμίς, καὶ καθ' ὅλας τὰς βαθμίδας ταύτας ἡ ἀγωγὴ θὰ ἦτο ἀκεραία δηλαδὴ φυσική, ἠθικὴ καὶ πνευματική.

ΟΙ ΑΠΟΓΟΝΟΙ ΘΑ ΕΙΝΕ ΚΑΛΛΙΤΕΡΟΙ ΗΜΩΝ

Εἶνε φανερὸν ὅτι τοιαύτη μεταρρύθμισις εἰς τὴν παιδαγωγικὴν δὲν ἠμπορεῖ ἀποτόμως νὰ πραγματοποιηθῇ. Πρῶτον θὰ καταστρωθοῦν αἱ μεγάλαι γραμμαί, ἀλλὰ διὰ τὰς λεπτομερείας πρέπει νὰ γίνῃ χρῆσις μέσων εὐφυῶς προητοιμασμένων καὶ μελετημένων. Ἄλλως τε τὰ συστήματα τῆς ἀγωγῆς πρέπει νὰ εὑρίσκωνται πάντοτε ὑπὸ μελέτην καὶ πάντοτε νὰ βελτιοῦνται. Εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο, πλέον ἢ εἰς πᾶν ἄλλο, ἡ τελειότης δὲν ἐπιτυγχάνεται ποτέ. Εἶνε ἀρκετὸν πρὸς τοῦτο νὰ εἴπωμεν ὅτι ὑγιής, σοφὴ καὶ προοδευτικὴ ἀγωγὴ τοῦ σώματος τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ πνεύματος τῶν παίδων εἶνε σχεδὸν ἀδύνατος εἰς τὰς ὑπερμέτρως συγκεντρωτικὰς χώρας. Διὰ νὰ μεταρρυθμίσουν ὅμως τὴν παιδαγωγίαν των αἱ χῶραι αὗται αἱ καισαρικῶς ὠργανωμέναι, ὤφειλον νὰ καταργήσουν πρῶτον τὴν καταθλιπτικὴν διοίκησίν των, νὰ χωρισθοῦν εἰς ἐλευθέρας καὶ ὁμοσπόνδους πόλεις, τῶν ὁποίων τὰ διάφορα ἐκπαιδευτικὰ συστήματα θὰ ἐξελέγχοντο καὶ θὰ ἐδιορθοῦντο ἀμοιβαίως. Εἰς πόσας ἀφορμὰς καταστροφῆς δὲν ἀντέσχε τὸ ἀνθρώπινον γένος, κερδίζον πάντοτε ὀλίγον ἔδαφος, προοδεῦον ἐπιπόνως καθ' ὅλων τῶν ἐμποδίων. Τί ἠμπορεῖ νὰ γείνῃ ὁ ἄνθρωπος ἐὰν ἐκαλλιεργοῦντο ὅλαι αἱ ἰδιότητες τὰς ὁποίας ἐμφύτως ἐγκλείει; Τοῦτο εἶνε ζήτημα σωτηρίας, διότι ἐπὶ ποινῇ ἐξαφανίσεως πρέπει οἱ ἀπόγονοί μας νὰ εἶνε ἰσχυρότεροι, ὡραιότεροι, καλλίτεροι καὶ εὐφυέστεροι ἡμῶν.

[Μετάφρασις Σ. Λ.] Κ. ΛΕΤΟΥΡΝΩ

ΟΙ ΔΥΟ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΤΟΥ ΑΣΤΟΥ ΤΩΝ ΒΡΟΥΓΩΝ

Στοὺς χρόνους τῆς Ἀναγεννήσεως, ἦταν στὰ Βροῦγα ἕνας πλούσιος νοικοκύρης, ὅπου δὲν τὸν εὐχαριστοῦσαν τὰ μεγάλα συμπόσια, εἰς τὰ ὁποῖα οἱ συμπατριῶται του διεσκέδαζαν τρώγοντας πολὺ καὶ γελῶντας ἀδιάκοπα. Θὰ τοῦ ἄρεσε νὰ ῥίχνῃ τὸ δοξάρι, γιατὶ ἐκολακεύετο ἡ φιλοτιμία του νὰ ἔλθῃ πρῶτος ἀπὸ ὅλους, ἀλλὰ δὲν εὕρισκε καμμίαν σπουδαίαν εὐχαρίστησιν νὰ τὸν θαυμάζουν οἱ συντοπίτισσές του γυναικοῦλες. Εἶχεν ὀλίγον μάλιστα βαρεθῇ τὴν γυναῖκα του, ἂν καὶ τοῦ ἦταν πιστὴ καὶ δροσερὴ ἀκόμα· εἶδα ὅμως τὴν εἰκόνα της, κ' ἦταν σὰν τὲς μικροῦλες τοῦ Μέμλιγγ, ἀφιερωμένη σὲ κάθε πρᾶγμα ποῦ 'ναι κλεισμένο στὸν ταπεινὸν κύκλον μιᾶς τακτικῆς ζωῆς, καὶ τίποτα δὲν ἤξευρεν ἀπὸ τὰς ἐλαφρότητας καὶ τοὺς ἐνθουσιασμούς, ποῦ μόνοι αὐτοὶ θὰ εὐχαριστοῦσαν τὸν ἄεργον ἐκεῖνον μελαγχολικόν.

Μ' αὐτὰ τὰ αἰσθήματα, ἔκαμε τάμα νὰ ταξιδεύσῃ στοὺς Ἁγίους Τόπους. Καὶ τὸ ἔκαμνεν αὐτὸ γιὰ δυὸ αἰτίες, γιὰ νὰ κατορθώσῃ μεγάλα πράγματα καὶ γιὰ νὰ διασκεδάσῃ.

Πρέπει ὅμως πάντοτε νὰ κόβῃ κάνεὶς τὰ φτερά του· ὁ Φλαμανδὸς δὲν πῆγε πέρα ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν· μιὰ γυναῖκα μὲ τὴν εὐμορφιὰ τοῦ τόπου ἐκείνου, ὁποῦ γι' αὐτὸ τοῦ ἐφάνηκεν ἀσύγκριτη, ἐκράτησεν στὰ γυμνωμένα της στήθη τὸ τετράγωνο κεφάλι τοῦ ξένου. Ἦταν ἄλλοτε ἐρωμένη τοῦ Λαυρεντίου Μεδίκου, καὶ γιὰ μιὰ νύκτα τοῦ νέου Πὶκ Δὲ Λαμιραντδὸλ. Εἶδα τὰ πορτραῖτα των, ὅπου τὰ πῆρε ὕστερα μαζί της στὴν Φλάνδραν, καὶ ὅπου εἶναι στὴν Ἀνβέρσαν, στὸ παλάτι Πλαντέν. Ὁ Λαυρέντιος Μέδικος εἶναι χονδρὸς καὶ ῥυπαρὸς σὰν καθηγητὴς τῆς ζωγραφικῆς, καὶ ὁ Λαμιραντδὸλ ἔχει τὴν ἄγνὴν καὶ παγωμένην μορφὴν ἑνὸς Ἑβραίου κομψοῦ, ἀδεξίου καὶ ἀρρώστου.

Ἀρωματισμένη καὶ στὰ μετάξια ντυμένη, ἐδιάβαζεν ἡ Κλορίνδα στὸν ἀγαπητικόν της τὸν Ἀριόστον, τοῦ ὁποίου ἡ μαλθακὴ μεγαλοπρέπεια ἐξύψωνε περισσότερον τὴν χάριν της, ποῦ ἦταν ἡδυπάθεια γεμάτη καὶ ἡ μελαγχολία τοῦ νέου, ἡ ὁποία ἔμοιαζεν ἕως τότε τὴν σκυθρωπότητα, ἔγινε τώρα μιὰ θλῖψις βαχχευμένη.

Ὅταν ἐσκόρπισαν τὰ χρήματα κι αὐτὰ τὰ κοσμήματά των, ὁ Φλαμανδός, ὁ ὁποῖος δὲν ἠμποροῦσε νὰ συνηθίσῃ στὴν σκέψιν, ὅτι μίαν ἡμέραν μακρυά του αὐτὴ θὰ ἦταν γριὰ κι ἀξιολύπητη, τὴν παρακάλεσε νὰ τὸν συνοδεύσῃ στὴν Φλάνδραν, ὅπου θὰ εὕρισκαν ὅλα τὰ ἀγαθά.

Ἡ Κλορίνδα, ἐκεῖ ὅπου ἐμάθαινε τὸν ἀγαπημένο της βάρβαρον νὰ εὐχαριστῆται εἰς ὅλα τὰ ὡραῖα πράγματα, εἶχε ξεμάθει αὐτὴ νὰ τ' ἀγαπᾷ, καὶ μόνον ἀπ' αὐτὸν νὰ χωρισθῇ, τῆς ἐφαίνετο βαρύ· ἔτσι ἐδέχθη τὴν θλιβερὰν αὐτὴν ἐξορίαν. Ἀλλ' ὅσο καὶ στὸ ταξίδι των πήγαιναν ἐμπρός, τόσο καὶ πιὸ πολλὴ στενοχώρια ἠσθάνοντο, διότι ἡ φύσις ἐγίνετο πιὸ πτωχή, καὶ ἐπήγαιναν πρὸς τὰ μέρη τοῦ χειμῶνος.

Ὅταν ἔφθασαν ἐμπρὸς στὰ Βροῦγα, κατάλαβαν κι ὁ ἕνας κι ὁ ἄλλος, ὅτι, περνῶντας τὸ τελευταῖον αὐτὸ ὅριον, ἐτελείωναν κ' ἕνα μέρος τῆς ζωῆς των, τὸ ὁποῖον ἦταν ἡ νεότης των. Ἡ πεδιὰς ἦταν παγωμένη μέσα στὸν ἥλιο, ἕναν ἀδύνατον ἥλιο τοῦ μεσημεριοῦ, ὅπου ἔπεφτεν ἀπὸ τὸν πιὸ μολυβένιον οὐρανόν. Ὁ φόβος ἔσφιγγε τὴν καρδιὰ τῆς ξένης, μήπως τὴν ἀγαπήσῃ ὀλιγώτερον ἀπὸ τὴν ἀληθινὴ γυναῖκα του, καὶ τὴν διώξῃ αὐτήν. Κι αὐτὸς ἀπὸ τ' ἄλλο μέρος, βλέποντας τὲς πρώτες εἰκόνες, ὅπου εἶχαν μαγεύσει τὰ παιδικά του μάτια, ἔλυωνε μὲ τὴν ἰδέαν, ὅτι θ' ἀπέθαινεν μιὰ μέρα.

Ἔτσι ἔφθασαν στὴν προκυμαία Ῥοζέρ, καὶ ἀκούμβησαν πάνω ἀπὸ τὴν μικρὰν λίμνην, ἡ ὁποία βρέχει τὰ χαμηλὰ σπίτια, καμωμένα μὲ τοῦβλα καὶ χρωματισμένα μ' ὤχρα ἐδῶ κ' ἐκεῖ. Ἡ βαρειὰ μυρουδιά της τοὺς ἐνθύμιζε τὸν παράδεισον τῆς Βενετίας. Ἐκύτταζαν τὸν μελαγχολικὸν αὐτὸν καθρέπτην, τριγυρισμένον ἀπὸ τὰ χόρτα τοῦ μοναστηριοῦ, ὅπου φυτρώνουν εἰς τὲς παλιὲς τὲς πέτρες, καὶ ἡ σκέψις των ἔτρεχε μὲ τὸ ψυχρὸ νερὸ κ' ἐχάνετο κάτω ἀπὸ τοὺς σκοτεινοὺς θόλους. Ὁ οὐρανὸς ἦταν τόσον κοντὰ σ' ὅλες αὐτὲς τὲς μικρὲς στέγες, τόσον παράξενα κομματιασμένες, ὥστε τὸ κωδωνοστάσιον τῆς Παναγίας ἐνόμιζες πῶς τὸν ἐγγίζει. Καὶ τότε χωρὶς ἄλλο βέβαια, ὅπως καὶ σήμερα, τὸ καφενεῖον τῆς Ἀγελάδος εἶχε κρεμασμένη πάνω ἀπὸ τὸ νερὸ τὴν λεπτὴ καὶ ταπεινὴ ταράτσα του, ποῦ τὴν ἐστήριζαν μικρὲς κολῶνες. Καὶ ἴσως ἐπίσης, ὅπως τὸ ἤκουσα, ἔπαιζαν καὶ τότε θλιβερὴ μουσικὴ στὴν μικρὴ

ψαράδικη ἀγορά. Ἔστρεψε πρὸς αὐτήν, ὅπου ἔτρεμε καὶ τῆς εἶπεν:

«Γυρίζοντας μαζί σου στὸν τόπον αὐτόν, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἔφυγα πρὶν σὲ γνωρίσω, θέλω νὰ σοῦ πῶ μέσα ἀπὸ τὰ φυλλοκάρδια, φίλη μου, πόσα πράγματα σοῦ ὀφείλω. Ἤσουν πολὺ καλὴ γιὰ μένα, ὅπου ἤμουν ἕνας σωστὸς ἄγριος, καὶ τώρα αἰσθάνομαι μεγάλην γιὰ σένα εὐγνωμοσύνην»!

Τόσον πολὺ ἐσυγκινήθη, ὥστε αὐτή, ὅπου μὲ πολλὴν λεπτότητα ἐκαταλάβαινε τὰ γελοῖα πράγματα, εὑρέθηκε μὲ μάτια βουρκωμένα καὶ τοῦ ἀπήντησεν:

«Δὲν ξέρω πῶς γίνεται, φίλε μου, ἀλλὰ σύ, ὅπου εἶσαι καμμιὰ φορὰ τόσον σκληρός, καὶ μπορῶ βέβαια νὰ σοῦ τὸ πῶ, καὶ ὀλίγον χονδρός, εὑρίσκεις καὶ πότε πότε πράγματα τόσον λεπτά, ὅπου κανεὶς δὲν σὲ περνᾷ. Καὶ νὰ εἶσαι βέβαιος, ὅτι κανένα στὸν κόσμον δὲν λογαριάζω παρὰ μόνον σένα».

Κι ἀγκαλιάσθηκαν, ὄχι τόσον σὰν δύο ἐρωτευμένοι, ὅσον σὰν ἀδελφὸς καὶ ἀδελφή, ὅπου καταλαβαίνονται ἀπὸ τὴν ἴδια γενιά, σὲ τέτοιον βαθμόν, ὥστε θ' ἀπέθαιναν χωρὶς κόπον ὁ ἕνας γιὰ τὸν ἄλλον πιστεύοντας ὁ καθένας, ὅτι ἡ ἀληθινὴ ζωή του δὲν εἶναι μέσα του, ἀλλὰ μέσα στὸν ἄλλον.

Ἔτσι ἔφθασαν στὸ σπίτι τοῦ Φλαμανδοῦ, ὅπου ἡ γυναῖκα του εἰλικρινῶς ἐχάρηκε γιὰ τὴν ἐπιστροφήν του, καί, μολονότι βλέποντας τὴν ἐμπιστοσύνην αὐτήν, τὴν ἐλυπήθη διὰ τὸ ἄδικον ποῦ τῆς ἔκαμνε, ὅμως σκληρὰ ᾐσθάνετο τί θὰ ὑπέφερεν ἡ ὡραία του φίλη, ἡ ὁποία τοὺς ἔβλεπεν, μακρυὰ ὀλίγα βήματα. Τὲς ἐπαρουσίασεν τὴν μίαν στὴν ἄλλην: «Ἀγαπημένη μου γυναῖκα, ἀγκάλιασε τῆν ξένην αὐτήν, διότι εἶναι ἡ μεγαλύτερη εὐτυχία τῆς ζωῆς μου. Εἶναι μιὰ εἰδωλολάτρισσα, ὅπου τὴν ἐκατήχησα στὸν καιρὸν τῆς σταυροφορίας μου, καὶ ὅπου τὴν ἐπῆρα μαζί, γιὰ νὰ μὴ ξαναγυρίσῃ μακρυά μου στὰ εἴδωλά της».

Τότε διεδόθη στὰ Βροῦγα ὁ λόγος, ὅτι ὁ εὐγενὴς προσκυνητὴς εἶχε κατηχήσει μιὰ εἰδωλολάτρισσα, καὶ ὅτι τὴν ἔφερνε μαζί του, καὶ ὅλος ὁ λαὸς τοῦ ἐπρόσφερεν ἕνα γεῦμα, εἰς τὸ ὁποῖον εἶχε τὴν πρωτοκαθεδρίαν, ἔχοντας στὰ δεξιά του τὴν ξένην, καὶ στ' ἀριστερὰ τὴν γυναῖκα του. Μ' ἀπόλαυσιν ἔβλεπε πόσον ἐθαύμαζαν τὴν θαμβωτικὴν ὡραιότητα τῆς ἐρωμένης του, ἀλλ' ὅμως καὶ οἱ δύο ἦταν σκεπτικοί, καὶ τοῦτο ἔκανε ὅλους νὰ τοὺς πιστεύσουν γιὰ δύο ἅγιους.

Ὅταν ἐσήμανε ἡ ὥρα ν' ἀναπαυθοῦν, ἡ γυναῖκα του, ἡ ὁποία εἶχε χάσει πολὺ ἀπὸ τὴν δροσιά της νὰ τὸν κλαίῃ κατὰ τὸ σταυροφορικό του ταξίδι, τοῦ εἶπε μὲ σοβαρότητα: «Εἶμαι πολὺ μαραμένη, καὶ ξέχασα πιὰ τὲς ἀγάπες, αὐθέντη μου, δὲν πρέπει νὰ μὲ συντροφέψῃς, ἀλλὰ θέλω νὰ γίνω ὑπηρέτρια, ἐκείνης, ὅπου τῆς ἔδωκες τὸν Παράδεισον, καὶ θὰ τὴν πάρω μαζί μου τὴν νύκτα».

Ἡ Κλορίνδα ἐτρόμαζε μὲ τὴν ἰδέαν ν' ἀναπαυθῇ μόνη της, κ' ἐκεῖνος ποῦ τὴν ἐλάτρευε νά 'ναι στὴν ἀγκαλιὰ τῆς γυναικός του· λοιπὸν ἐδέχθη τὴν λύσιν αὐτὴν μὲ ἄπειρη χαρά. Αὐτὸς τὲς ἐβοήθησε καὶ τὴν μιὰ καὶ τὴν ἄλλην νὰ γδυθοῦν, ἔπειτα ἔπεσε κι αὐτὸς στὸ ἄλλο κρεββάτι τῆς ἴδιας κάμαρας.

Ἔτσι ἔζησαν καὶ οἱ τρεῖς, καὶ πολλὲς φορές, τὸν μακρὸν χειμῶνα τῆς Φλάνδρας, ὅπου τὸ κρύο ἦταν δυνατό, πότε ἡ μιὰ καὶ πότε ἡ ἄλλη ἀπὸ τὲς δύο γυναῖκες τοῦ κρατοῦσε συντροφιά.

Τὰ Βροῦγα εἶναι μιὰ πόλις ποῦ 'ναι σκεπασμένη μὲ δένδρα καὶ καθρεφτίζεται στὰ κανάλια, ποῦ τὴν δροσίζει ἀδιάκοπα ὁ βορριᾶς καὶ ἀντηχεῖ ἀπὸ τὰ καμπανίσματα τῶν ἐκκλησιῶν. Ἀλλ' ὅταν ἔβλεπαν τοὺς κύκνους νὰ προσπερνοῦν ἀθόρυβα τὴν προκυμαίαν, τοὺς ἤρχετο στὸν νοῦν, ὅτι ἐὰν τὰ Βροῦγα βάνουν στὰ κανάλια τοὺς παγωμένους αὐτοὺς κύκνους, ἡ Βενετία βάζει γυναῖκες ἡδονικές. Καὶ οἱ δυό τους ηὐχαριστοῦντο νὰ βλέπουν τὴν νύκτα νὰ σκεπάζῃ μὲ σκιὰν τὲς πολλὲς λεπτομέρειες καὶ κομψότητες τῆς φλαμανδικῆς τέχνης, καὶ ν' ἀφίνῃ νὰ φαίνεται μόνον τὸ ἐπιβλητικὸν ξεπέταγμα τῶν ἀρχιτεκτονικῶν ὄγκων. Στὴν μεγάλη πλατεῖα τῆς ἀγορᾶς, ὅταν τὸ σκοτάδι ἔδειχνε τὴν ἁπλοϊκὴν βίγλαν σὰν κανένα εὐγενικὸ φλωρεντινὸ κάστρο, ἔβαζε στὸν νοῦν της ἡ ξένη τοὺς τολμηροὺς ἐκείνους ἄνδρας, οἱ ὁποῖοι ἐκατοικοῦσαν ἐκεῖ κάτω παρόμοια σκυθρωπὰ παλάτια, καὶ οἱ ὁποῖοι πρῶτοι τὴν εἶχαν σφίξει στὴν νεαρὰν ἀγκάλην των, κι αὐτὸς ἀπὸ τ' ἄλλο μέρος ἐσυλλογίζετο, ὅτι στοὺς πλατεῖς πλακοστρωμένους δρόμους τῆς Τοσκάνης ἀόριστες ἐπιθυμίες εἶχαν θερμάνει τὴν ψυχήν του.

Κ' ἔτσι δὲν ἠμποροῦσαν χωρὶς μιὰ μέθη θλιβερὴ νὰ ἐνθυμηθοῦν τὲς περασμένες ἡμέρες τῆς Ἰταλίας. Ὄχι ἐπὶ τέλους γιατὶ ὁ καιρὸς ἐκεῖνος ἦταν προτιμότερος ἀπὸ τοὺς ἠρέμους περιπάτους, ὅπου ἔκαναν τώρα μέσα στὴν ὁμίχλην τῆς θαλάσσης τοῦ Βορρᾶ, καὶ ἀπὸ τὲς βραδυές, ὅπου ἐπερνοῦσαν, ὀπίσω ἀπὸ τὰ ὑελόφρακτα καὶ γεμᾶτα ἀντανακλάσεις παράθυρα τῆς ὁδοῦ τῶν Χηνῶν! Ἀλλ' ὁ χαρακτὴρ των δὲν ἀγαποῦσε τὰ κοινὰ πράγματα, ἐνῷ ἡ Φλαμανδὴ ἦταν εὐχαριστημένη ἐὰν τοὺς ἑτοίμαζε καλὸ δεῖπνον ἢ ἂν τοὺς ἐζέσταινε καλὰ τὸ σπίτι.

Ὁ Φίλιππος ἀπέθανεν ἀπὸ καρδιακὸν νόσημα, καὶ αἱ δύο του γυναῖκες, ὅπως ἔλεγαν εἰς τὰ Βροῦγα, ἦταν ἀξιολύπητες· ἡ γυναῖκα του, εἶναι ἀλήθεια, τὸν ἔκλαψε πολύ, δὲν ἔφθασεν ὅμως ἡ λύπη της τὸ αἴσθημα τῆς εἰδωλολάτρισσας. Ἔχανε αὐτὴ ἐκεῖνον ποῦ τὴν εἶχε κάμει νὰ γνωρίσῃ τὴν ἀλήθειαν.

Ἡ ὄμορφη ἐκείνη γυναῖκα ἐπῆγε στὲς καλόγριες τῆς Ἀπολυτρώσεως, ὅπου ὁ λαὸς τὲς λέγει κόκκινες ἀδελφές, διότι εἶνε ντυμένες μὲ πουκάμισα καὶ μὲ κάλτσες ἀπὸ κόκκινο μεταξι. Καὶ τώρα ἀκόμη ὅπου ἤθελε νὰ ζήσῃ εἰς μετάνοιαν, κατεδίκαζε τὸν ἑαυτόν της νὰ μὴ τυλίγῃ τὸ ὡραῖον της σῶμα παρὰ μόνον μέσα σὲ μεταξι, ἀκριβῶς γιὰ νὰ ἐξαγνίσῃ τὰς ἀπολαύσεις, ὅπου εἶχε δοκιμάσει ἄλλοτε, μακρυὰ ἀπὸ τὴν ἀγκαλιὰ τοῦ ἀνδρός της. Σὲ κάθε της βῆμα τὸ τρίξιμο τῆς μεταξης τῆς ἐνθύμιζε τὰ φοβερά της ἁμαρτήματα.

Εἶπαν πῶς ἠθέλησε ν' ἀποθάνῃ πρώτη, γιὰ νὰ μείνῃ μερικὲς στιγμὲς ἀκόμη πλαγιασμένη μόνη μαζί του στὸν τάφον.

Ἡ ἄλλη γυναῖκα ἔζησε πολὺν καιρὸν στὸ μοναστῆρι ὅπου εἶχε μπῆ. Ἐπῆγα ν' ἀναζητήσω τὴν ἀνάμνησίν των. Τίποτε δὲν θὰ ἠμποροῦσε παρὰ μόνον ἡ ἄτολμη γλυκάδα τῆς λέξεως αὐτῆς «μοναστῆρι» νὰ ζωντανέψῃ τὰ νερὰ ἐκεῖνα ὅπου σέρνουν μαζί τους φύκια, τὲς φαλακρὲς ἐκεῖνες ἰτέες, τὸν χλιαρὸν ἐκεῖνον ἥλιον ὅπου γλυκαίνει τὸ χρῶμα τῶν τούβλων, τὸ ἐλαφρὸν φύσημα τῆς θαλάσσης, τὸ κουδούνισμα τὸ ἀργυρόηχο καὶ τὴν θλῖψιν τοῦ περιβόλου ἐκείνου, ὅπου ἡ Φλαμανδὴ ἐξηκολούθησε τὴν τακτικὴν ζωήν της, ἡ ὁποία ποτὲ δὲν ἦτον παρὰ μόνον μισὴ ζωή. Ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὰ χαμηλὰ σπίτια τίποτε δὲν μπαίνει μέσα εἰς τὸ ἔρημον αὐτὸ μέρος, οὔτε τῶν ἀπολαύσεων ὁ πειρασμός, οὔτε τῶν ἀνθρώπων αἱ σκέψεις. Ἀλλὰ καὶ τί ἤξευρε αὐτὴ ἀπὸ ἀγάπες κι ἀπὸ ματαιοδοξίες, ὅπου εἶναι ὁ κόσμος γεμᾶτος; Τίποτα δὲν ἄνθιζε στὴν ψυχήν της πιὸ περίπλοκον ἀπὸ τὴν αὐλὴν τοῦ μοναστηριοῦ, αὐλὴν τετράγωνην ἀνώμαλην, ἕνα λιβάδι κομμένο μὲ στενὰ μονοπάτια, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀνεβαίνουν σὰν βάϊα τοῦ Πάσχα ὑψηλὲς ἀχαμνὲς λεῦκες.

Ἡ τελευταία ἐπιθυμία τῆς γριούλας ἦταν νὰ τὴν θάψουν δίπλα τοὺς ἰδικούς της, καὶ τοῦτο δὲν ἐφάνη σὲ κανένα παράξενο, γιατὶ τοὺς πίστευαν ἅγιους. Ἤθελε μάλιστα νὰ τὴν κάμουν ἀπὸ χαλκό, καὶ νὰ κάθεται στὰ πόδια τους σὰν τὸν σκύλο τὸν πιστόν, ὅπου συνήθως βάζουν. Ἀλλ' ἡ μετριοφροσύνη αὐτὴ ἐφάνηκεν ὑπερβολικὴ καὶ ἀσυμβίβαστη μὲ τὸ οἰκογενειακὸν αἴσθημα· κ' ἔτσι τοὺς βλέπομεν στὴν ἐκκλησία καὶ τοὺς τρεῖς πλάγι πλάγι, κρατῶντας ὁ καθένας τὴν ταινία, ὅπου ἔχει γραμμένα τ' ἅγια λόγια, διαλεγμένα ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἴδια: «Μάρθα, Μάρθα, μεριμνᾷς καὶ τυρβάζει περὶ πολλά· Μαρία δὲ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο».

Ὅσο γιὰ μένα, διαμαρτύρομαι κατὰ τῆς ἀδιαφορίας αὐτῆς πρὸς τὴν δικαίαν της ἐπιθυμίαν, ἐναντιοῦμαι πρὸς τὴν ὑβριστικὴν αὐτὴν ἰσότητα, ὅπου εὑρίσκεται ὑψωμένη χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ! Καὶ ὅταν ὅλος ὁ κόσμος ἐπαινεῖ τοὺς ἀξιολύπητους πρωτογενεῖς, τὲς νοικοκυροῦλες τοῦ Μέμλιγγ καὶ ὅλες τὲς κοιμισμένες ἀρετές, μεγαλύνω τὴν ἰταλικὴν λαμπρότητα, τὸ πάθος, ὅπου δὲν κοιμᾶται καὶ ὅπου ἔχει ὅλας τὲς ἐκδηλώσεις τοῦ πάθους: τὸ πάθος τὸ ζωντανόν.

Ἄ, καὶ νὰ ἤτον στὸ χέρι μου, ἐκείνη ποῦ ἐγεννήθη γιὰ νά 'ναι ὑπηρέτρια, θὰ ἦταν στὸν ἄλλον κόσμον ξαπλωμένη στὰ πόδια τῶν κυρίων της. Ὁ Θεὸς δὲν θὰ ἐγεννοῦσε στὴν Φλάνδραν μιὰ ψυχή, τὴν ὁποίαν ἠμποροῦσε νὰ κάνῃ Βενετσιάνα! Τὴν φθάνει τὴν μικροῦλα Φλαμανδὴ ἡ τιμή, ὁποῦ τῆς ἔχομεν! Δὲν ἀγαποῦμε ὅμως καὶ δὲν τιμοῦμε παρὰ τὴν ἀγαπημένη καλόγρια τῆς Ἀπολυτρώσεως, καὶ ἐὰν συγκινοῦμαι μέσα σ' ἕνα μοναστῆρι, τοῦτο μοῦ συμβαίνει, γιατὶ ἀπὸ τὰ βάθη τῆς μετριότητος ξαναγυρίζω μὲ πιὸ πολλὴ ἀκόμη φλόγα εἰς τὴν μεγαλοπρέπειαν τοῦ θεατρικοῦ, ἡδονικοῦ καὶ πλουσίου πάθους.

[Μετάφρασις Ἀδ.] ΜΩΡΙΣ ΜΠΑΡΡΕΣ

ΣΥΝ ΑΘΗΝᾸ ΚΑΙ ΠΟΛΛΑ ΚΙΝΕΙ — ΠΡΑΞΙΣ Α΄. — ΥΠΟ ΘΕΜΟΥ ΑΝΝΙΝΟΥ

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΤΩΝ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ»

ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΟΥ Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΥ

Μάθημα ἕνατον. — Ἀλεξανδρινή, Ῥοδία καὶ Περγαμηνὴ Τέχνη.

Διὰ τῶν κατακτήσεων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ὁ Ἑλληνισμὸς διεδόθη καθ' ὅλον τὸν τότε γνωστὸν κόσμον, νέαι δὲ πόλεις, ὡς ἡ Ἀλεξάνδρεια, ἡ Σελεύκεια, ἡ Ἀντιόχεια, ἡ Πέργαμος ἤρχισαν νὰ ἱδρύωνται ὑπὸ τοῦ Μεγάλου ἀνδρὸς καὶ τῶν διαδόχων του, εἰς τὰς ὁποίας πολυάριθμοι τεχνῖται εὕρισκον ἐργασίαν διὰ τὸν στολισμὸν τῶν δημοσίων ἱδρυμάτων, τῶν ναῶν καὶ τῶν πολυτελῶν ἀνακτόρων τῶν βασιλέων.

Ἡ ἐποχὴ αὐτὴ ὀνομάζεται *Ἑλληνιστικὴ* καὶ καταλαμβάνει περίοδον 200 περίπου ἐτῶν (300 – 100 π. Χ.).

Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἀναπτύσσεται ἰδίως ἡ βιομηχανία τῶν πολυτελῶν ἐκ μετάλλου ἀγγείων μὲ ἀναγλύφους παραστάσεις, τῶν ὁποίων δεῖγμα ὡραῖον ἔχομεν εἰς τὸν θησαυρὸν ἐκ Βοσκορεάλε, ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Λούβρου διατηρούμενον. Ἐκεῖ ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀγγείου ἀργυροῦ παρίσταται καὶ ὡραία προτομὴ τῆς πόλεως Ἀλεξανδρείας. Ἐπίσης ἀναπτύσσονται ἐν Ἀλεξανδρείᾳ νέαι καλλιτεχνικαὶ τάσεις εἰς τὴν κοσμητικὴν τοιχογραφίαν καὶ τὰ λεγόμενα γραφικὰ ἀνάγλυφα μὲ παραστάσεις τοπίων, ζῴων, σκηνῶν ἀγροτικῶν καὶ ἐκ τῆς ζωῆς τῶν πόλεων, μυθολογικῶν παραστάσεων ὡραίων καὶ ῥομαντικῶν. Ἀπήχησιν τῆς λαμπρᾶς αὐτῆς τέχνης ἔχομεν εἰς τὰς τοιχογραφίας τῆς Πομπηΐας, αἱ ὁποῖαι δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ μίμησις ἐξησθενημένη τῶν Ἀλεξανδρινῶν τοιχογραφιῶν, καὶ εἰς τὰ κοσμητικὰ τῶν τοίχων ἐπίσης ἀνάγλυφα τοῦ Παλάτζο Σπάδα τῆς Ῥώμης, τοῦ Μουσείου τῆς Βιέννης καὶ ἄλλων.

Ὡς πρὸς τὴν *Ἀλεξανδρινὴν Πλαστικὴν* ἔχομεν ὡραῖον δεῖγμα τὸν Ποσειδῶνα τοῦτον τῆς Μήλου, ὁ ὁποῖος εὑρέθη ἐκεῖ, ὅπου καὶ ἡ περίφημος Ἀφροδίτη τοῦ Λούβρου. Ὁ εὐρύστερνος θεὸς παρίσταται ὡς κυρίαρχος τῆς γῆς, ὡσὰν ἡγεμὼν τῶν χρόνων ἐκείνων τῶν Διαδόχων, ἐπιβάλλων θεατρικώτερον διὰ τῆς πομπώδους παρουσίας του· φαίνεται ὡς ἠθοποιὸς ἐπὶ σκηνῆς παριστάνων τὸν θεὸν τοῦτον καὶ κομπαστικῶς ἐμφανιζόμενος, ἵνα ἐκπλήξῃ τοὺς θεατὰς καὶ ἐπιβληθῇ εἰς τὴν ἐντύπωσίν των.

Ἕτερον δεῖγμα τῆς Ἀλεξανδρινῆς τέχνης ἔχομεν τὸν *Ἑρμαφρόδιτον*, τὸ διφυὲς ἐκεῖνο ὄν, τὸ ὁποῖον συνδυάζει τὰ χαρακτηριστικὰ ἀμφοτέρων τῶν φύλων. Εἶναι ἐξηπλωμένος ἡδυπαθῶς ἐπὶ ἁπαλοῦ δέρματος, κοιμᾶται, καὶ ὁ νοῦς του καθ' ὕπνους ἔχει βυθισθῆ εἰς ἡδονικὰ καὶ ὡραῖα ὄνειρα (ψευδῶς γράφεται ὡς *Μαινάς*). Τοιοῦτοι Ἑρμαφρόδιτοι ὑπάρχουν πλεῖστοι ἀνὰ τὰ Μουσεῖα, ὁ ἄριστος ἐν Ῥώμῃ, ἐν τῷ Μουσείῳ τῶν Θερμῶν τοῦ Διοκλητιανοῦ.

Χαρακτὴρ λοιπὸν τῆς Ἀλεξανδρινῆς τέχνης εἶναι τὸ θεαματικόν, τὸ θεατρικὸν καὶ ἐπιβάλλον διὰ τῆς λεπτότητος καὶ ἐκπληκτικότητος.

Ὀλίγον διάφορα εἶναι καὶ τῆς *Ῥοδίας Σχολῆς* τὰ χαρακτηριστικά. Ἡ νῆσος ἐκείνη ἀποτελεῖ τὴν μόνην ἐλευθέραν δημοκρατίαν μέχρι τοῦ 43 π. Χ. Ἔχει ἀκμαιότατον ἐμπόριον, ναυτικόν, βιομηχανίαν καὶ τέχνην, ἡ δύναμίς της ἦτο ἱκανὴ νὰ συντρίψῃ τὸν ἐπιβουλευθέντα τὴν ἐλευθερίαν της Δημήτριον τὸν Πολιορκητὴν τῷ 304—303 π. Χ. Ἐκ τῆς νίκης ταύτης κυριεύει ἡ Ῥόδος τὰς περιφήμους *Ἑλεπόλεις*, τὰ νέα ἐκεῖνα πολιορκητικὰ μηχανήματα τοῦ Δημητρίου, καὶ ἐκ τοῦ ἀμέτρου χαλκοῦ αὐτῶν ἱδρύει κολοσσιαῖον ἄγαλμα εἰς τὸν πολιοῦχον θεόν της Ἥλιον.

Τὸ ἄγαλμα κατεσκεύασεν ὁ μαθητὴς τοῦ Λυσίππου *Χάρης* ὁ ἐκ Λίνδου περὶ τὸ 281 π. Χ. ἀρχίσας ἐκ τῶν κάτω καὶ προχωρῶν τηματικῶς μέχρι τέλους. Δὲν ἠξεύρομεν — οὔτε τὴν στάσιν του οὔτε τὴν θέσιν ὅπου ἵστατο· τὰ λεγόμενα ὑπὸ Βυζαντινῶν συγγραφέων περὶ αὐτοῦ, ὅτι ὑπὸ τὰ σκέλη του διήρχοντο τὰ πλοῖα, ὅτι ἐκράτει φανὸν ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς, χρησιμεύοντα ὡς φάρον τοῦ λιμένος καὶ ἄλλα τερατολογήματα, εἶναι *ἀνόητοι ὑπερβολαὶ ἀνθρώπων*, οἱ ὁποῖοι οὐδὲ εἶδον κἂν τὸ ἔργον. Διότι 56 ἔτη μετὰ τὴν κατασκευήν του κατέπεσεν ἐκ σεισμοῦ καὶ ἔκειτο ἐκεῖ ἐπὶ ἑπτὰ αἰῶνας, ἕως ὅτου οἱ Ἄραβες κυριεύσαντες τὴν Ῥόδον, τὸ ἐπώλησαν εἰς Ἑβραίους ἐμπόρους ὡς χαλκόν. Τὸ μόνον βέβαιον εἶναι ὅτι τὸ ἔργον παρ' ὅλον τὸν ὄγκον του εἶχε 32 μέτρων ὕψος ἦτο ἐπιμελέστατον καὶ ὡραῖον, καὶ περὶ τούτου δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι μαθητὴς τοῦ ἐξόχου χαλκοχύτου καὶ κατασκευαστοῦ κολοσσιαίων ἐπίσης χαλκῶν ἀνδριάντων Λυσίππου, θὰ ἐπέτυχεν εἰς τὴν κατανίκησιν τῶν τεχνικῶν δυσχερειῶν.

Ἄλλο περίφημον δημιούργημα τῆς Ῥοδίας Σχολῆς εἶναι ὁ γνωστὸς *Λαοκόων* κατασκευασθεὶς ἀπὸ ἕνα ὄγκον μαρμάρου ὑπὸ τῶν καλλιτεχνῶν *Ἀγησάνδρου*,

Λαοκόων καὶ υἱοὶ σπαρασσόμενοι ὑπὸ δύο ὄφεων. — Μαρμάρινον ἀντίγραφον ἢ αὐτὸ τὸ πρωτότυπον — Βελβεδέρε Βατικανοῦ ἐν Ῥώμῃ.

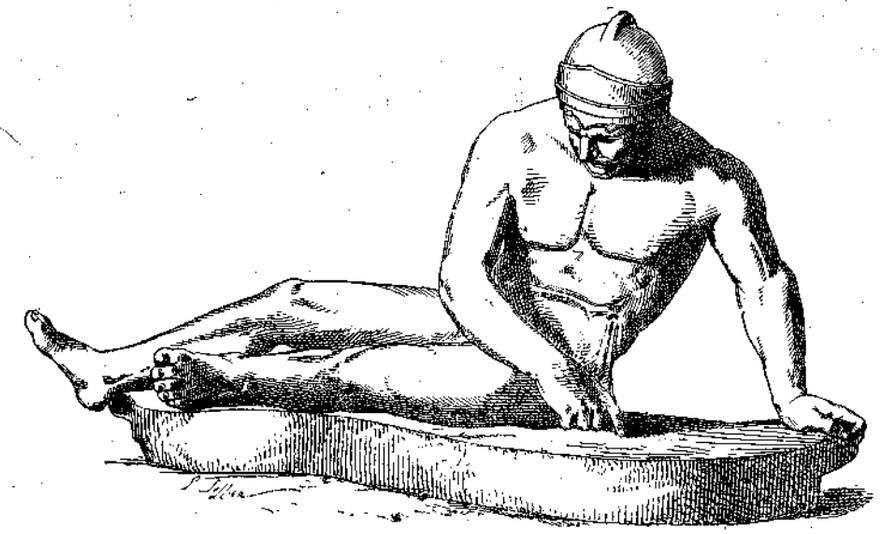

Γαλάτης σαλπιγκτής ἀποθνήσκων — Μαρμάρινον ἀντίγραφον — Palazzo dei Conservatori Καπετωλίου ἐν Ρώμῃ.

Πολυδώρου καὶ *Ἀθανοδώρου*. Ἀντίγραφον αὐτοῦ τέλειον, ἢ ἴσως αὐτὸτὸ πρωτότυπον, εὑρέθη τῷ 1506 ἐν Ῥώμῃ ὑπό τινος χωρικοῦ καὶ ἠγοράσθη ὑπὸ τοῦ Πάπα τεθὲν εἰς τὸ Βελβεδέρε τοῦ Βατικανοῦ, ὅπου ἔκτοτε εὑρίσκεται. Πολυάριθμοι ποιηταί, γλύπται, ζωγράφοι, συγγραφεῖς, κριτικοί, φιλάρχαιοι τὸ ἀπεθαύμασαν ἔκτοτε, ὁ Βίνκελμανν τὸ ἐξύμνησεν, ὁ Λέσσιγκ ἐθεμελίωσεν ἐπάνω του τὴν κριτικήν του περὶ Τέχνης.

Σήμερον, ὅταν ἐγνώσθη ἀπὸ 50ετίας τὸ ὕψος τῶν μεγάλων διδασκάλων τῆς ἀρχαίας Πλαστικῆς, ὁ Λαοκόων ἔχασε τὴν θέσιν του καὶ δικαίως διότι παρίσταται εἰς τὸ ὕψιστον σημεῖον τοῦ δραματικοῦ καὶ ἐπιδεικτικοῦ πάθους, εἰς τοὺς σφαδασμοὺς τοῦ σώματος καὶ εἰς τὴν συντριβὴν τῆς ψυχῆς ἀνθρώπου συναποθνήσκοντος ὑπὸ τὰς ἀγριωτέρας συνθήκας μὲ τὰ τέκνα του. Ἡ ἐξωτερίκευσις αὕτη τῆς ἀνθρωπίνης δυστυχίας καὶ ἀδυναμίας, ἂν καὶ ἔγινε μὲ ὅλην τὴν ἀνατομικὴν ἐπιτυχίαν, δὲν εἶναι τι ὡραῖον, ἀλλὰ μᾶλλον θεατρικὸν καὶ ἐκπληκτικόν. Δικαίως ὁ Ῥαγὲ εἶπεν ὅτι ὁ Λαοκόων εἶναι ἠθοποιὸς σπουδάζων τὸ μέρος του ἐνώπιον καθρέπτου. Ἐπίσης, ἂν εἶναι τέλειον ἔργον ἀνατομικῶς, ἁρμόζει εἰς σπουδαστήριον ἰατροῦ πρὸς σπουδὴν καὶ ὄχι εἰς κοινὴν θέαν πρὸς θαυμασμόν.

Ὁμοίας τάσεις ἀλλ' ὑπὸ ἐντελῶς διάφορον πνεῦμα μᾶς δεικνύει ἡ ὡραία καὶ πλήρης ζωῆς *Περγαμηνὴ Σχολή* Ἡ Πέργαμος ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ Φιλαιτέρου περὶ τὸ 283 π. Χ. καὶ ἐνορὶς ἀνυψώθη εἰς μεγάλην ἀκμὴν ὑπὸ τὸν ἀνεψιὸν τοῦ Φιλεταίρου Εὐμένην καὶ τοὺς λαμπροὺς διαδόχους του. Ἐκεῖ ἱδρύθη ἐκτὸς τῆς Βιβλιοθήκης καὶ τὸ πρῶτον Μουσεῖον τοῦ κόσμου, ὅπως τὸ ἐννοοῦμεν σήμερον, πρὸς μελέτην καὶ σπουδὴν τῆς Τέχνης ἐπὶ τῇ βάσει περιφήμων προγενεστέρων ἔργων.

Δύο καλλιτεχνικὰς περιόδους τῆς Περγάμου διακρίνομεν· ἡ πρώτη ἀντιπροσωπεύεται διὰ τοῦ ἀναθήματος πολυαρίθμων χαλκῶν ἀγαλμάτων πρὸς ἀνάμνησιν τῆς νίκης κατὰ τῶν Γαλατῶν ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἀττάλου τοῦ Α', υἱοῦ τοῦ Εὐμένους, ἡ ὁποία ἔγινε τῷ 228 π. Χ. Φέρει τὴν ἐπιγραφὴν «*Βασιλεὺς Ἄτταλος τῶν κατὰ πόλεμον ἀγώνων χαριστήρια Ἀθηνᾶ*». Ταῦτα κατεστράφησαν ἔχομεν ὅμως ἀντίγραφα τὸν περίφημον *Γαλάτην θνήσκοντα* τοῦ Καπετωλίου τῆς Ῥώμης, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ ὑπὸ τοῦ Πλινίου ἀναφερόμενος σαλπιγκτὴς τῶν Γαλατῶν, ἔργον πλῆρες δυνάμεως καὶ ἀληθείας, καὶ ἓν σύμπλεγμα τοῦ Μουσείου Λουδοβίζη, ὅπου παρίσταται Γαλάτης διωκόμενος φονεύσας τὴν γυναῖκα του καὶ βυθίζων τὸ ξίφος εἰς τὸ στῆθος του διὰ νὰ μὴ πέσῃ εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν.

Ἐπίσης ἔχομεν ἀντίγραφα ἐκ πλουσίων συμπλεγμάτων χαλκῶν τὰ ὁποῖα ἀφιέρωσεν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν, ὁ τόσον ἀγαπήσας τὴν πόλιν φιλόμουσος βασιλεὺς Ἄτταλος. Παρίσταται Γιγαντομαχία, Ἀμαζονομαχία, Μαραθωνομαχία καὶ ἐξολόθρευσις τῶν Γαλατῶν. Καὶ ἐκ τούτων ἔχομεν ἀντίγραφα Εἰς ὅλα, ἐκτὸς τῆς ζωῆς καὶ δυνάμεως, δεικνύεται καὶ ἔκτακτος ἐθνολογικὴ πίστις ἡ φυσιογνωμία τῶν Γαλατῶν ἀπεδόθη πιστότατα

Εἰς τὴν αὐτὴν σειρὰν ἀνήκει καὶ ἓν πρωτότυπον ἔργον τῆς Περγαμηνῆς Σχολῆς τῆς Α'. περιόδου τὸ ὁποῖον εὑρέθη ἐν Δήλῳ τῷ 1882 καὶ ὑπάρχει ἐνταῦθα ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μουσείῳ Προέρχεται ἐξ ἀναθήματος τοῦ Φιλεταίρου, ἀδελφοῦ τοῦ βασιλέως Εὐμένους τοῦ Β'. πρὸς ἀνάμνησιν τῆς νίκης κου κατὰ τῶν Γαλατῶν τῷ 189 π. Χ. Εἶναι ἔργον τοῦ *Νικηράτου*, περιφήμου περγαμηνοῦ καλλιτέχνου καὶ συγγραφέως καὶ παριστᾷ Γαλάτην πίπτοντα εἰς γόνατα καὶ μαχόμενον ἐναντίον Ἕλληνος ἱππέως πρὸς τὰ ἀριστερά του ἐπιπεσόντος, ὁ ὁποῖος δὲν ἐσώθη. Εἶναι ἀξία θαυμασμοῦ ἡ ἀπόδοσις τῶν μυώνων εἰς ὅλην των τὴν ἔντασιν, τὰ ὀστᾶ διακρίνονται ἰσχυρὰ καὶ ζωή ἔκτακτος ἐμπνέει τὸ ἔργον τοῦτο, ὅλως διάφορος ἀπὸ τὴν ἐπιδεικτικὴν καὶ ἀδικαιολόγητον τοῦ Λαοκόοντος καὶ τῶν ὁμοίων ἔργων.

Τῆς Β'. περιόδου τῆς Περγαμηνῆς Τέχνης ἔργα ἔχομεν τὰ θαυμάσια ἀνάγλυφα τοῦ Μεγάλου καὶ Μικροῦ Βωμοῦ τῆς Περγάμου ἐν τῷ «Περγαμηνῷ Μουσείῳ» του Βερολίνου. Παρίσταται Γιγαντομαχία εἰς ἀδιάκοπον σειρὰν 120 μέτρων μὲ ὕψος πλέον τῶν 2 μέτρων πανταχοῦ. Ταῦτα ἀνέθεσε κατὰ τὸ 178 π. Χ. ὁ βασιλεὺς Εὐμένης ὁ Β'., ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔφθασεν ἡ Πέργαμος εἰς τὸ ὕψιστον σημεῖον τῆς ἀκμῆς της, μὲ τὴν διασωθεῖσαν ἐπίσης ἐπιγραφὴν «*Βασιλεὺς Εὐμένης, βασιλέως Ἀττάλου καὶ βασιλίσσης Ἀπολλωνίδος ἐπὶ τοῖς γεγενημένοις ἀγαθοῖς Διΐ καὶ Ἀθηνᾷ Νικηφόρῳ*».

Διὰ τῶν ἔργων τούτων ἀπεδείχθη ψευδὴς ἡ νομιζομένη παρακμὴ καὶ κατάπτωσις τῆς Πλαστικῆς κατὰ τὴν Ἑλληνιστικὴν περίοδον· ἡ βασιλὶς τῶν Ἀτταλειδῶν εἶναι αἱ Νέαι Ἀθῆναι τοῦ Περικλέους καὶ ὁ βωμὸς τῆς Περγάμου εἷς Νέος Παρθενών.

Ἡ λαμπρὰ αὕτη ἐργασία ὀφείλεται εἰς τὴν Γερμανικὴν Ἐπιστήμην, ἡ ὁποία ἀπὸ τοῦ 1878 μᾶς ἀπεκάλυψε τὴν Πέργαμον, ὅπως ὀλίγον πρότερον μᾶς ἀπέδωκε τὴν Ὀλυμπίαν αἱ ἐπιτυχίαι αὗται ἀποτελοῦν στέφανον δόξης εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Γερμανικοῦ

Ἔθνους τόσον πολυτιμότερον ἀπὸ τοὺς στεφάνους τῶν πολεμικῶν νικῶν, ὅσον πολυτιμοτέρα εἶναι ἡ νίκη τοῦ πνεύματος καὶ τῆς Ἐπιστήμης. ὅσον περισσότερον διαρκεῖ καὶ ἐπιβάλλεται ἡ τελευταία αὕτη εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ πολιτισμοῦ.

Ἡ ἠπειρωτικὴ Ἑλλὰς κατὰ τὴν Ἑλληνιστικὴν περίοδον ἔχασε τὴν ἀκμήν της· ἡ ζωὴ μετεβιβάσθη εἰς τὰς νέας μεγάλας πόλεις τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν Διαδόχων του.

Καὶ ἡ μὲν *Ἀττικὴ Σχολὴ* μένει πιστὴ εἰς τὰς κλασικὰς παραδόσεις· οἱ διάδοχοι τοῦ Πραξιτέλους μεταπλάττουν τὰ περίφημα ἔργα του, καὶ οἱ διάδοχοί των ἐξακολουθοῦν τὸ αὐτό· δεῖγμα τοῦ τοιούτου κλασικισμοῦ ἔχομεν εἰς τὸν *Ἑρμῆν* τῆς Ἄνδρου καὶ τὴν *Θέμιδα* τοῦ Χαιρεστράτου, ἀγνώστου ἀλλοθεν καλλιτέχνου, ἀκόμη δὲ καὶ εἰς τὰ ἔργα τοῦ *Δαμοφῶντος* ἐκ τοῦ ναοῦ τῆς Δεσποίνης ἐν Λυκοσούρᾳ. Εἶναι ἔργα τοῦ 3ου π. Χ. αἰῶνος, κολοσσιαῖα ἐκ μαρμάρου· ἐσώθη ἡ κεφαλὴ τῆς Δήμητρος, τῆς Ἀρτέμιδος καὶ τοῦ ἥρωος Ἀνύτου, τοῦ ἀναθρέψαντος τὴν πρώτην θεάν. Ἀξιοσημείωτον εἶναι τμῆμα φορέματος τῆς Δήμητρος μὲ περιεργοτάτας παραστάσεις ἀναγλύφους ζωοκεφάλων ἀνθρώπων, αἱ ὁποῖαι πιθανῶς ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὰς ἐπὶ τῶν τότε φορεμάτων καὶ παραπετασμάτων παραστάσεις.

Ἡ δὲ *Σχολὴ τοῦ Λυσίππου* ἐργάζεται νεωτεριστικώτερον· ἰδίως εἰσάγει τὴν προσωπογραφικὴν τέχνην, τὴν ὁποίαν ἀνάγει εἰς ἄκρατον πραγματισμόν, ὡς δεικνύει αὕτη ἡ χαλκῆ κεφαλὴ ἐξ Ὀλυμπίας ἀπὸ ἀνδριάντα ἀνθρώπου μὲ ἀγεννῆ χαρακτηριστικά, ἀχαλινώτου σωματικῆς δυνάμεως καὶ ἰσχυρογνώμονος θελήσεως, τὴν ὁποίαν δὲν διοικεῖ ὁ νοῦς· ἀπ' αὐτὴν διακρίνομεν ὅτι ἡ εὐγενὴς ἅμιλλα τῶν ὡραίων καὶ γυμνασμένων σωμάτων καὶ τῶν σεμνῶν καὶ γενναίων ψυχῶν ἀρχίζει νὰ ἐκλίπῃ ἀπὸ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, ἀντ' αὐτῶν δὲ ἐπικρατεῖ ὁ ἐπαγγελματικὸς ἀθλητισμός, ἡ πρόστυχος ἐπίδειξις δυνάμεων ἀπολέμων πρὸς ἀπόκτησιν χρημάτων καὶ ματαιοδοξίαν· οἱ τοιοῦτοι ἀθληταὶ ἄχρηστοι διὰ τὸν πόλεμον εἶναι ἀγενεῖς καὶ ἐν εἰρήνῃ.

Ἀλλὰ ἡ τέχνη τοῦ Λυσίππου μεταδίδεται ζωηροτάτη εἰς τὸν Ἑλληνιστικὸν κόσμον καὶ παράγει τὰς σχολὰς ἐκείνας, τὰς ὁποίας ἀνωτέρω περιεγράψαμεν. Δεῖγμα τῆς σχολῆς ταύτης εἶναι ἐπίσης ἡ *Τύχη τῆς Ἀντιοχείας* ποιητικώτατον καὶ ὡραιότατον ἔργον τοῦ *Εὐτυχίδου*· παρίσταται καθημένη καὶ προσβλέπουσα εἰς τὴν πεδιάδα· ὑπὸ τοὺς πόδας της ἐξέρχεται ὁ Ὀρόντης, ὁ ποταμὸς τῆς πόλεως. ὡς νεανίας κολυμβῶν. Ἡ Τύχη φορεῖ στέφανον *τειχικόν*, τό πρῶτον εἰσαχθέντα ὑπὸ τοῦ Εὐτυχίδου καὶ συχνὸν μέχρι σήμερον εἰς παραστάσεις προσωποποιήσεως κρατῶν καὶ πόλεων. Τὸ ἔργον τοῦ Εὐτυχίδου ἠξεύρομεν μόνον ἀπὸ ἓν μικρὸν ἀντίγραφον τοῦ Βατικανοῦ.

Τῆς δὲ ἀναμνήσεως τῆς *Σχολῆς τοῦ Σκόπα* ἔχομεν δεῖγμα τὴν ὡραίαν *Νίκην τῆς Σαμοθράκης*, τὴν ὁποίαν ἀφιέρωσεν ὁ Δημήτριος ὁ Πολιορκητὴς μεταξὺ 306 καὶ 294 π. Χ. ἵνα διαφημίσῃ τὴν μεγάλην νίκην του, ὅταν κατεναυμάχησε τὸν στόλον τοῦ Πτολεμαίου· ἔθεσε δὲ καὶ ἐπὶ τῶν νομισμάτων του τὸν τύπον τῆς Νίκης αὐτῆς ὁ Δημήτριος.

Ἀγνοοῦμεν τὸν καλλιτέχνην της· ἀλλ' ἡ εὐγένεια καὶ ἀσφάλεια τῆς ἐπὶ μαρμάρου ἐργασίας, ἡ δύναμις τῆς συλλήψεως τοῦ θέματος, ἡ ἐπιτυχία τῆς ἐκτελέσεως, δεικνύει ἀξιολογώτατον καλλιτέχνην στενῶς πρὸς τὴν τέχνην τοῦ Σκόπα σχετιζόμενον καὶ γνώστην τῶν προόδων, τὰς ὁποίας εἰσήγαγεν ὁ Λύσιππος.

Ἡ Νίκη παρίσταται ἐπὶ τοῦ προσῴου ἄκρου τρέχοντος πλοίου κρατοῦσα σάλπιγγα καὶ ἑτοίμη νὰ ἀνυψωθῇ εἰς τὸν οὐρανὸν διὰ νὰ ἀναγγείλῃ καὶ εἰς τοὺς ἐκεῖ κόσμους τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ Δημητρίου, ἀφ' οὗ τὴν διελάλησεν εἰς τὴν γῆν. Τὰ πτερά της κροτοῦν, ὁ ἄνεμος τῆς θαλάσσης κολπώνει τὰ φορέματά της καὶ ἀφίνει νὰ φαίνωνται τὰ ὡραῖα, τὰ ἀκμαῖα καὶ πλαστικώτατα μέλη τοῦ σώματός της. Τὸ στῆθος προβάλλεται διὰ νὰ δειχθῇ ὅτι εἶναι ἕτοιμος νὰ πετάξῃ.

Ἡ Ἑλληνικὴ Πλαστικὴ μὲ τὰς νέας φάσεις της, ἰδίως τῆς Περγαμηνῆς Σχολῆς, δεικνύει τὸν τελευταῖον σπινθῆρα δὲν εἶναι πλέον δυνατὸν νὰ γίνῃ τίποτε ὕστερον ἀπ' αὐτήν. Ὅλα τὰ ζητήματα τῆς τέχνης καὶ τῶν παρεκβάσεών της ἐλύθησαν. — Ὅπως ὅμως, ὕστερον ἀπὸ τὴν ἀπόσβεσιν τοῦ τελευταίου σπινθῆρος τῆς πυρᾶς, μένει ἀκόμη ὀλίγον θάλπος, ὀλίγη θερμότης, τοιουτοτρόπως καὶ κατὰ τὴν περίοδον μεταξὺ 100 π. Χ. καὶ 300 μ. Χ., τὴν ὁποίαν θὰ περιγράψωμεν εἰς τὸ ἑπόμενον, τὸ τελευταῖον, μάθημα, δεικνύει σημεῖα ζωῆς καὶ χάριτος ἡ Ἑλληνικὴ Τέχνη, ἕως ὅτου ἐξατμίζεται πᾶσα θερμότης καὶ καλλιτεχνικὴ ἰκμὰς ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους διὰ νὰ ἀναφανῇ εἰς τὴν Δύσιν καὶ μεταδοθῇ διὰ τῶν αἰώνων ἀνὰ πάντα τὸν κόσμον μέχρις ἡμῶν σήμερον.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΖΩΗ

Ἀπολογισμὸς ποιητικοῦ Ἀγῶνος. — Κάρμα Νιρβαμῆ «Ὄφις καὶ Κρίνο». Ἀθήνα 1906.

Πολλὰ πολλάκις χλευαστικὰ καὶ καταφρονητικὰ ἐγράφησαν εἰς τὰς ἑλληνικὰς ἐφημερίδας διὰ τὸν Λασσάνειον δραματικὸν ἀγῶνα, τὸν ὁποῖον διεξάγει κατ' ἔτος τὸ Πανεπιστήμιον. Ὁ Λασσάνειος, πράγματι, γενναίως ἐμοίρασε τὴν δάφνην εἰς διαφόρους, ἀλλ' ὁ ἴδιος ὅμως δὲν εἶναι ἄξιος δαφνοστεφανώματος Ἀλλὰ καὶ πολὺ περισσότερον δὲν ἀξίζει νὰ καταφρονηθῇ διὰ τοὺς λόγους τοὺς ὁποίους ἀραδιάζουν ἑκάστοτ' ἐναντίον του, καὶ τοῦ ἀγαθοῦ διαθέτου ὁ φιλόμουσος νοῦς ἔβλεπε φωτεινότερον ἢ ὅσον παρέστησαν αὐτὸν ἄλλοτε μὲν ἄμουσοι ποιηταί, ἄλλοτε δὲ ἀβαθεῖς κριταί, πάντοτε δὲ ἀστόχαστοι εὐφυολόγοι. Κατηγορεῖται συχνὰ πυκνὰ ὁ Λασσάνειος, ὅτι ὑποχρεῶν τοὺς ποιητὰς νὰ ἐκλέγουν ἐξ ὡρισμένης χρονικῆς περιόδου τὰς ὑποθέσεις καὶ νὰ τὰς διασκευάζουν καθ' ὡρισμένον πως τρόπον ψαλιδίζει τὰ πτερὰ τῆς ἐμπνεύσεως καὶ παράγει ἀντὶ πλασμάτων ἐκτρώματα· ἀνέγνωσα δέ ποτε εἰς ἀθηναϊκὸν φύλλον νὰ ἀναγράφεται σοβαρώτατα ὅτι εἶναι καιρὸς νὰ παύσῃ ὁ ἀγὼν οὗτος, διότι οἱ ποιηταὶ ἀναγκαζόμενοι νὰ λαμβάνουν τὰ θέματα ἐκ τῆς βυζαντινῆς ἱστορίας, καὶ τὰ θέματα ἐξήντλησαν, καὶ αὐτοὶ ἐξηντλήθησαν! Ἀλλ' ὅσον ἐξαντλοῦνται οἱ ποταμοὶ καὶ ὅσον ἐξαντλοῦνται αἱ θάλασσαι ἀπὸ τοὺς μεταχειριζομένους πρὸς παντοίας χρήσεις τὰ ρεύματα καὶ τὰ ὕδατά των, ἄλλο τόσον εἶναι κίνδυνος νὰ στειρεύσῃ περίοδος χιλίων, ἂν ἀγαπᾶτε. ἐτῶν ἱστορίας, ὡς ἡ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, καὶ ἂν ἡ Εὐρώπη καὶ ἡ Ἀσία ὁλόκληρος μετεβάλλοντο εἰς καθημερινὰ ἐργοστάσια δραμάτων, νυχθημερὸν ἐργαζόμενα, καὶ ἀπὸ τῆς περιόδου ταύτης ἀντλοῦντα τὰς ἐμπνεύσεις των. Ἀλλ' ὅταν ἡ στειρότης ἑδρεύῃ εἰς τὰς κεφαλὰς τῶν δῆθεν ποιητῶν, τότε καὶ ὁλόκληρος ὁ κόσμος τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ παρόντος, ἀπὸ τὰ ἔθνη σύμπαντα, ἂν τοῖς παρείχετο πρὸς ἐκμετάλλευσιν, πάλιν θὰ τοὺς ἐστενοχωροῦσεν ὁ κόσμος αὐτός, καὶ θὰ ἐψαλίδιζε τὰ πτερὰ των, τὰ ἀνύπαρκτα

Δὲν εἶναι διὰ τὸν ποιητὴν ἀπαραίτητον ποσότης, καὶ νεότης ἀκόμη, καὶ ποικιλία θεμάτων· δώσατέ του τὸ κοινότατον, τὸ μᾶλλον μεταχειρισμένον, τὸ μᾶλλον ἐξευτελισμένον θέμα φθάνει νὰ τὸν συγκινῇ θὰ θαυματουργήσῃ μ' ἐκεῖνο· μεταμορφώνει καὶ τὴν εὐτελῆ καὶ τὴν ἄχαριν ὕλην εἰς εἶδος καὶ εἰς κάλλος· ἐντὸς τοῦ στενωτάτου κλωβοῦ εὑρίσκει τρόπον νὰ ἐπιδείξῃ

τὸ πλάτος τῶν πτερύγων του. Διὰ νὰ ὑψώσῃ τὴν κορυφήν του φρίττουσαν πρὸς τοὺς αἰθέρας τὸ δένδρον, ἀνθοστόλιστον, καρποβριθές, δὲν χρειάζεται νάπλώσῃ τὴν ρίζαν του εἰς τὴν ὑφήλιον τοῦ φθάνει τὸ στενότατον βάθος μιᾶς τρύπας. Ἡ ἀθάνατος ἀττικὴ τραγῳδία δὲν τρέφεται παρὰ μὲ τὰ ψυχία τῆς Ὁμηρικῆς Τραπέζης, καὶ δὲν περιστρέφονται αἱ ὑποθέσεις της παρὰ εἰς ἀναπλάσεις καὶ εἰς ἀναμασσήματα τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τῶν δυστυχημάτων δύο τριῶν οἴκων. Ἡ γαλλικὴ τραγῳδία τρέφεται μὲ τὰ ψυχία τῆς τραπέζης τοῦ Εὐριπίδου καὶ τοῦ Σενέκα, καὶ τἀριστουργήματα τοῦ Κορνηλίου καὶ τοῦ Ρακίνα εἶναι, ἀπό τινος ἀπόψεως, ξαναζεσταμένα καὶ μεγαλονόως μόνον ἁλατισμένα λάχανα, τὰ ὁποῖα ἄλλοι πρὸ αὐτῶν εἶχον μαγειρεύσει ἀνάλατα· καὶ τί εἶναι, κατὰ μέγα μέρος, ὁ ὑπερθαύμαστος Σαῖξπηρ ἢ διηνεκὴς προσπάθεια πρὸς ἀναζωογόνησιν ἐξηντλημένων ὑποθέσεων; Ὁ ὑπὸ τοῦ δραματικοῦ δαιμονίου οἰστρηλατούμενος, ἀναδιφῶν τὰς σελίδας τῆς πατρίου ἱστορίας, πιθανώτατα δὲν θἀφήσῃ νὰ χαθοῦν, ἀνεκμετάλλευτοι ἀπὸ τὴν τέχνην του, ἥρωες ὡς ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς καὶ ὁ Ἀνδρόνικος Κομνηνός, γυναῖκες ὡς ἡ Θεοφανὼ καὶ ἡ Σκλήραινα, καὶ ὅλοι οἱ Παλαιολόγοι καὶ ὅλοι οἱ Χαμάρετοι καὶ ὅλαι αἱ δούκισσαι τῶν Ἀθηνῶν, ὅσον καὶ ἂν ἐπιπίπτουν ἀνηλεῶς ἐναντίον των κατ' ἔτος εἰς τοὺς Λασσανείους αἱ Ἐρινύες καὶ αἱ Ἅρπυιαι εἴτε μὲ τὸν δωδεκασύλλαβον ἴαμβον, σχολαστικὸν καὶ νυσταχτικόν, εἴτε μὲ τὸν πολιτικὸν δεκαπεντασύλλαβον, χυδαῖον καὶ νερουλόν. «Ἡ πτῆσις τῆς Ποιήσεως—ὡς λέγει κάπου εἰς κάποιον ποίημά του ὁ Βιζυηνὸς—

Δὲν φέρεται περὶ τὸ *Τί*, ἀλλὰ περὶ τὸ *Πῶς*.»

Ἀλλὰ ποῖον εὐτύχημα διὰ τὸν ἀκόρεστον ποιητὴν ὅταν τοῦ δίδεται ἀφορμὴ νὰ χορτάσῃ δλην του τὴν δίψαν, ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν κρήνην τοῦ *Πῶς*, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν πηγὴν τοῦ *Τί*! Καὶ τὴν ἰδεώδη αὐτὴν εὐχαρίστησιν τὴν παρέχει ὁ μακαρίτης Λασσάνης. Τὴν Ἑλληνικὴν ψυχήν, ζῶσαν καὶ δρῶσαν, σπαραττομένην καὶ ἀγωνιῶσαν, μέσα εἰς κύκλον δέκα αἰώνων, μὲ τὴν αἴγλην μυρίων θριάμβων, καὶ ὑπὸ τὸ κράτος μυρίων τυράννων, ἐνσαρκουμένην εἴτε εἰς ἥρωα τῆς ἱστορίας ὀνομαστόν, εἴτε εἰς θαυμαστὴν παράδοσιν, εἴτε εἰς ταπεινόν τι πρόσωπον τοῦ λαοῦ, εἴτε εἰς πλάσμα φανταστικόν· ὅλον τὸ παρελθόν, διὰ τὸ ὑλικὸν ἑνὸς δράματος, καὶ ὅλον τὸ παρόν, διὰ τὴν ἔμπνευσιν μιᾶς κωμῳδίας (ἡ ὁποία συμβαίνει πολλάκις νὰ εἶναι, καθὼς διαπλάσσεται μέσα εἰς τὰς δεξιὰς χεῖρας φιλοσόφου ποιητοῦ, κάτι θλιβερώτερον καὶ τῆς τραγῳδίας). Ὅλα αὐτὰ (ὅσον καὶ ἂν συμβουλεύῃ νὰ συνθέτωνται κατὰ τὴν τέχνην τοῦ Οὐγκὼ ἢ κατὰ τὸν τρόπον τοῦ Ῥαγκαβῆ) τὰ θέτει πλατύτατα καὶ γενναιότατα ὁ ἀγωνοθέτης ὑπὸ τὴν διάθεσιν τῶν ἐραστῶν τῆς Μελπομένης, καὶ λέγει πρὸς αὐτοὺς διὰ τῆς φωνῆς τοῦ Πανεπιστημίου «Ἐκλέγετε καὶ γράφετε· εἴτε πεζὰ θέλετε, εἴτε στίχους, εἴτε ἀρχαϊκά, εἴτε δημοτικά, ὅ,τι καὶ ὅπως θέλετε· σᾶς περιμένουν οἱ στέφανοι καὶ τὰ χιλιόδραχμα!»

Καὶ φεῦ! ἀκόμη ν' ἀναστηθοῦν οἱ Σοφοκλεῖς καὶ οἱ Ἀριστοφάναι· Σοφοκλῆς μας, ἐπὶ τοῦ παρόντος, εἶναι ὁ κύριος Ἀμπελᾶς, καὶ ὁ Ἀριστοφάνης ὀνομάζεται Σκλιᾶς.

Ὁποίους καρποὺς ἀπέδωκεν ὁ Λασσάνειος — καὶ μεθ' ὅλα τὰ προσόντα του, ὡς τἀπαρίθμησ' ἀνωτέρω, τὰ ἰδιάζοντα διὰ νὰ θαυματουργήσῃ, — μᾶς τὸ λέγει καθαρώτατα ἡ πρό τινος ἐκδοθεῖσα ἔκθεσις τῆς κρίσεως τοῦ περυσινοῦ Λασσανείου, τῆς ὁποίας εἰσηγητὴς ἐγένετο ὁ καθηγητὴς κύριος Σ. Κ. Σακελλαρόπουλος, ἔχων συμπαρέδρους αὐτῷ κριτὰς τὸν Πολίτην καὶ τὸν Λάμπρον. Τριὰς ἐκπροσωποῦσα τὴν ὑγιεστέραν καὶ φωτεινοτέραν μερίδα τῆς ἀκαδημαϊκῆς μας κριτικῆς, καὶ ἁρμοδία, μᾶλλον ἢ ἄλλοι, νὰ ἐκφέρῃ τὴν γνώμην της ἔγκυρον καὶ ἀξίαν προσοχῆς, ὅσον καὶ ἂν ἡ γνώμη αὕτη εἶναι ἀμφισβητήσιμος, ὅσον καὶ ἂν προκαλῇ ἀντιρρήσεις, καθὼς εἰς πάντα τὰ ζητήματα, δι' ἃ ἡ μάθησις εἶναι τι δευτερεῦον, καὶ τὸ οὐσιῶδες εἶναι χάρις τις λεπτεπίλεπτος, ἰδιάζουσα, ἡ καλαισθησία.

Ἡ κριτικὴ τοῦ κ. Σακελλαροπούλου εἶναι ὁμοῦ ἐγκρατὴς καὶ ἔντονος, στρογγύλη καὶ ἁρρά, ἀπέριττος καὶ σαφής· ὄχι λογοτεχνική τις ἀναδρομὴ εἰς πολυδαιδάλους γνώσεων ἀτραποὺς, ἐπιδεικτική, στίλβουσα, καυστική· καθ' αὐτὸ λελογισμένη ἔκθεσις ἀκαδημαϊκοῦ ἀνδρός, θρεμμένου μὲ τὰ κλασσικὰ γράμματα, ζωγίζοντος τοὺς λόγους του, καὶ τὸν ἔπαινον μετὰ φειδοῦς χειριζομένου, καὶ τὸν ψόγον ἀπερίφραστον ἐκφέροντος. Ὁ κύριος εἰσηγητὴς ἐν ὀλίγοις μᾶς παρέχει ζωηρὰν καὶ ἀκριβῆ εἰκόνα τῆς ὅλης, ἀρχῆθεν μέχρι τῆς σήμερον, Λασσανείου παραγωγῆς. Καταδίκη πανεπιστημιακοῦ ἀγῶνος ποτὲ δὲν ἠκούσθη μᾶλλον ἀπερικαλύπτως, ἀπὸ πανεπιστημιακοῦ βήματος, ὡς αὕτη. Θέλετε διὰ τὰ δράματα; Ἰδού, «... Ἐκτὸς ὀλιγίστων *ἐξαιρέσεων*, ἐκτὸς *ὀλιγίστων ἔργων*, τὰ *ὁποῖα εἶναι ὁπωσδήποτε ἄξια κρίσεως*, τὰ πλεῖστα τῶν εἰς τὸν ἀγῶνα ὑποβαλλομένων εἶναι ὄχι μόνον κρίσεως, ἀλλὰ καὶ λόγου ἀνάξια Οἱ μὲν ὑποβάλλοντες δράματα, περισρίζονται κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς ὀλίγιστα σημεῖα τῆς βυζαντινῆς ἱστορίας κατὰ πρῶτον λόγον, ἔπειτα δὲ τῆς φραγκοκρατίας καὶ τῆς τουρκοκρατίας, πραγματεύονται δὲ τὰ ὡρισμένα ταῦτα ἐπεισόδια κατὰ τρόπον σχεδὸν στερεοτύπως ἄτεχνον. Οἱ ἥρωες καὶ τὰ ἄλλα πρόσωπα, οἱ ἀπειράριθμοι Νικηφόροι καὶ Τσιμισκῆδες καὶ Χαμάρετοι, οἱ ἁρματωλοὶ καὶ οἱ κλέφται, εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀνδρείκελα ἀψυχολόγητα καὶ ἄνευ ἠθοποιίας, ἢ γλῶσσα οἱανδήποτε καὶ ἂν ἔχῃ μορφήν, εἴτε μᾶλλον καθαρεύουσαν εἴτε δημωδεστέραν, ἐλέγχει τὸ γλωσσικῶς ἀκατάρτιστον τῶν συγγραφέων, ποιητικὴ δὲ πνοὴ οὐδαμοῦ γίνεται αἰσθητή». Θέλετε διὰ τὴν κωμῳδίαν; Ἀκούσατε: «Ἔλαβα καὶ ἄλλοτε ἀφορμὴν ἀπὸ τούτου τοῦ βήματος νὰ ἐκφράσω τὴν γνώμην μου περὶ τῆς παραδόξου τάσεως, ἣν ἔχουσι πολλοὶ τῶν παρ' ἡμῖν γραφόντων κωμῳδίας. Ἡ χυδαιολογία ἐκλαμβάνεται ὡς εὐφυΐα, ἔνδειξις δὲ φιλοπατρίας θεωρεῖται ἡ προσβολὴ καὶ ὁ διασυρμὸς ὄχι μόνον τῶν ἠθῶν ἢ τῶν πραγμάτων τῶν ἄξιων στιγματισμοῦ, ἀλλὰ καὶ πάσης κοινωνικῆς ἀναπτύξεως καὶ πάσης μεταβολῆς εἰς τὰ καθ' ἡμᾶς, τὴν ὁποίαν κατέστησεν ἀναγκαίαν καὶ ἀπαραίτητον τοῦ χρόνου ἡ πρόοδος».

Ἀλλὰ διατί λοιπὸν ὁ Λασσάνειος, μολονότι φέρων τὰ σπέρματα δυνάμεων πρὸς πλουσίαν καρποφορίαν, ἐδείχθη τόσον στεῖρος, καὶ ἐκπνέει φθισικός; Διὰ νὰ κρίνωμεν ἀσφαλῶς περὶ τῶν καρπῶν του θὰ ἔπρεπε νἀναδιφήσωμεν εἰς τἀρχεῖα τοῦ Πανεπιστημίου ἀπὸ καταβολῆς τοῦ ἀγῶνος ὅλα τὰ χειρόγραφα τῶν ποιητῶν· ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα ἀδύνατον· ἔχομεν τὰς ἐκθέσεις τῶν κριτῶν καὶ μόνον Ἂς ἀρκεσθῶμεν εἰς αὐτάς. Οἱ λόγοι τῆς ἀποτυχίας ἑνὸς τοιούτου ἀγῶνος δὲν εἶναι τι δυσεξιχνίαστον· ἀλλ' ἡ ἐν ἀνέσει ἐξέτασις αὐτῶν ὑπερβαίνει τὸν χῶρον ποῦ διαθέτω ἐνταῦθα. Ὅμως δύναται νὰ ὑποδειχθῶσιν οἱ κυριώτατοι συντομώτατα. Μία τῶν ἀφορμῶν τῆς ἀποτυχίας εἶναι ἡ καταφρόνησις τῶν τυχὸν ἀληθινῶν ποιητῶν πρὸς τοιούτου εἴδους διαγωνίσματα καὶ ἡ ἀποχὴ ἀπὸ τούτων φαινόμενον ἀνέκαθεν ἀπὸ τὴν ἔποχὴν τῶν ραλλέων καὶ τῶν βουτσιναίων καὶ ὄχι τόσον δυσεξήγητον. Εἶναι ἡ ἔλλειψις ἑνότητος, συνεχείας, παραδόσεως, οὕτως εἰπεῖν, καθιερωμένης ἐν τῷ ἔργῳ τῶν καθηγητῶν κριτῶν τοῦ Λασσανείου, ἐκλεγομένων ἑκάστοτε ὑπὸ τοῦ Πανεπιστημίου ἀτάκτως καὶ ὡς ἔτυχεν, οὕτως ὥστε ἔργα ριφθέντα εἰς τὸ καλάθι τῶν ἀχρήστων σήμερον, νὰ δαφνοστεφανώνωνται αὔριον. Ἄλλη ἀφορμὴ εἶναι αὐτὸς ὁ καταρτισμὸς τοῦ Λασσανείου. Βραβεύονται ἔργα ἀπὸ χειρογράφων, ἀνέκδοτα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον παραμένοντα καὶ μὴ ὑφιστάμενα τὴν βάσανον τῆς δημοσιότητος μήτε ἀπὸ τοῦ βιβλίου, μήτε ἀπὸ τῆς σκηνῆς. Ἐνῷ σοφώτερον βεβαίως θὰ ἦτον ἂν ὁ ἀγὼν διεξήγετο μεταξὺ ἔργων ἐκδοθέντων ἢ παρασταθέντων.

Ἔπειτα καὶ τὰ βραβευθέντα ἔργα πολλάκις ἐχαρακτηρίσθησαν κατὰ τρόπον πολὺ βαρὺν διὰ τὴν ράχιν των. Τῆς τοιαύτης ὑπερβασίας δὲν φαίνεται ἀπηλλαγμένος οὐδ' αὐτὸς ὁ κ. Σακελλαρόπουλος, παρ' ὅλας τὰς ἐπιφυλάξεις του καὶ τὴν μετρημένην κρητικήν του. Πολὺ ἀμφιβάλλω ἂν ὁ στεφανωθεὶς συγγραφεὺς τῆς κωμῳδίας «Ῥόδα καὶ ἀγκάθια» «κατώρθωσε, καὶ ὡς πρὸς τὴν γλῶσσαν, νὰ εὕρῃ τὴν προσήκουσαν εἰς τοιούτου εἴδους σκηνικὰ δημιουργήματα γλωσσικὴν μορφήν». Τοὺς στίχους τοῦ βραβευθέντος ποιητοῦ τοῦ «Πειρατοῦ τοῦ Αἰγαίου» ὁ κ. εἰσηγητὴς χαρακτηρίζει «εὐγλύπτους ρέοντας, καὶ μὲ καλὴν ὁμοιοκαταληξίαν», παρατηρεῖ δ' εἰς αὐτοὺς «τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Ἐρωτοκρίτου, ἥτις φαίνεται καὶ εἰς τὴν λαξευτὴν διατύπωσιν τῶν γνωμικῶν». Κ' ἐγὼ — ἐκ τῶν παρατιθεμένων τεμαχίων — δὲν βλέπω εἰς τοὺς στίχους αὐτοὺς τίποτε λαξευτὸν καὶ τίποτε εὔγλυπτον· εἶναι στίχοι χαλαροί, μὲ ροὴν ἀντικαλλιτεχνικήν, μὲ ὁμοιοκαταληξίαν τῆς πεντάρας, καὶ πρὸ πάντων στίχοι μὴ ἔχοντες τίποτε κοινὸν πρὸς τὸν θαυμαστῶς, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, στιχουργημένον Ἐρωτόκριτον.

***

ΚΟΜΨΟΝ τομίδιον καλίτεχνα τυπωμένον, μὲ τὸ πορφυροῦν του ἐξώφυλλον, ὡς αἱματοστάλακτον. Τὸ δραματικὸν τέλος τῆς ζωῆς ἑνὸς ζωγράφου «μεγάλου καλλιτέχνη» — καθὼς τὸν θέλει ὁ ψευδώνυμος συγγραφεύς. Ἠγάπησε καὶ ἐμέθυσε ἀπὸ τὸ κρασὶ τῆς ἀγάπης, καὶ ἐνόησε καὶ ἐξέστη τῶν φρενῶν καὶ λουλούδια βαρύοσμα ἐπρομηθεύθη καὶ ἐκάλεσε τὴν ἐρωμένην του κ' ἐπέρασαν μαζὶ τὴν νύκτα καὶ ἀπέθαναν ἀπὸ ἄνθινον θάνατον αὐτοκτόνος, καὶ δολοφόνος τῆς ἀγάπης του. Τὸ τελευταῖον ἔργον τοῦ ζωγράφου. (ὅστις δὲν ἔχει τίποτε κοινὸν μὲ τὸν Πουσίαν τοῦ Γκαῖτε εἰς τὸ περίφημον ποίημά του, καὶ εἶναι μόλις ὡς ἐκφυλισμένος μαθητὴς ἑνὸς Μπαϊκλιν κ' ἑνὸς Κλίγγερ «μιὰ ἀλλόκοτη εἰκόνα .. Μιὰ μεγάλη ἔρημος κι' ὁ ἥλιος ἐβασίλευεν ὁλοκόκκινος κ αἱμάτων τὸν οὐρανό. Κ' ἕνας ὄφις πελώριος ξετυλισσόταν κ' ἔτρεχεν ἀπάνω στὴν ἄμμο. Καὶ στὸ στόμα του ποῦ ἔτρεχε φαρμάκι, κρατοῦσε καὶ χάϊδευε καὶ δάγκωνε ἕνα μικρό, κάτασπρο καὶ μαραμένο κρίνο».

Εἶναι μαζὶ ἱστορία καὶ ποίημα. Ἡ ἱστορία ἐκτυλίσσεται ὡς ἕνας μονότροπος μονόλογος μέσα εἰς τὰς σελίδας τοῦ ἡμερολογίου τοῦ καλλιτέχνου. Τὸ ποίημα εἶναι χυμένον πανταχοῦ. Ποίημα νεανικὸν καὶ νοσηρὸν καὶ ὡραῖον καὶ θανάσιμον, συμπλέκον ἀστόχαστα ὁμοῦ καὶ βαθύγνωμα τὰς ἐκστάσεις τοῦ μυστικισμοῦ μὲ τοῦ πριαπισμοῦ τὴν λύσσαν, ὡς νὰ σοῦ προσφέρεται ἀνθοδέσμη ἀπὸ ρόδα καὶ κανθαρίδας, εἰκὼν ἑνὸς Σατύρου καὶ μιᾶς ψυχῆς εἰς σύμπλεγμ' ἀδιάρρηκτον. ἐφιάλτης καὶ παραλήρημα, πάθος καὶ κελάδημα· ἔργον ἀνήθικον, διὰ νὰ τὸ ἀποκρύπτουν ἀπὸ τὴν θέαν τῶν τέκνων των ἐν σπουδῇ καὶ μετ' ἀγανακτήσεως αἱ μητέρες. καὶ ὁμοῦ ἐνθυμίζον ὅλην τὴν ἠθικὴν ἀντινομίαν τοῦ ἀθλίου ἀνθρώπου, φυλακή, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν ἀλληλοσπαράσσονται ἀδιάκοπα ἡ Σὰρξ καὶ τὸ Πνεῦμα Σελίδες τὰς ὁποίας προτιμῶ βέβαια, ἀπὸ κάθε τετριμμένον καὶ ἀνειλικρινῆ πατριωτικὸν θούριον διὰ τὴν Μακεδονίαν, διότι μέσα εἰς αὐτὰς σφύζει αἷμα δημιουργικόν, καὶ παραληρεῖ πυρετὸς καλλιτεχνικοῦ ὀνείρου. Ἀλλ' ἐν ταύτῳ ἐλπίζω ὅτι ὁ ὄφις αὐτὸς ὁ δολερὸς καὶ τὸ κρίνον αὐτό, τὸ «μαῦρον κρίνον», τὸ ὁποῖον δὲν ἐφαντάσθη οὔτε αὐτὸς ὁ πύρινος τοῦ μαύρου θρηνῳδός, ὁ ποιητὴς Ἄγγελος Σημηριώτης, δὲν εἶναι παρὰ αἱ πρῶται ἐκδηλώσεις τῆς εὐαισθησίας νεαροῦ λογοτέχνου, ὅστις μὲ τὸν καιρὸν θὰ δημιουργήσῃ ἔργα ὡραῖα καὶ ὑγιῆ, ὁμοῦ συγκινοῦντα καὶ εὐεργετοῦντα, ἀνυψώνοντα καὶ καθαρίζοντα τὴν ψυχήν, ὡς εἶναι τὰ γεννήματα τῆς ἀρετίας καὶ ἰδεώδους Τέχνης.

ΔΙΑΓΟΡΑΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Τὸ μυστήριον τῆς ζωῆς — Τὸ πολικὸν σύστημα.

Ὁ κ. Δημητρακόπουλος παρεσκεύασεν εἰς ἡμᾶς μίαν ἔκπληξιν· ὁ τέως δραματικὸς ποιητὴς καὶ γνωστὸς ὡς συγγραφεὺς καὶ ἀρθρογράφος, ὑπενθυμίζων εἰς ἡμᾶς τοὺς χρόνους τῶν ποικιλασχόλων ἀνδρῶν τῆς ἀναγεννήσεως, παρουσιάσθη αἴφνης ἀπὸ τοῦ βήματος τοῦ «Παρνασσοῦ» ὡς φιλόσοφος. Δὲν ἐπραγματεύθη κοινωνικὰ ἢ ἠθικὰ θέματα. Ὁ κ. Δημητρακόπουλος ἐπελήφθη τῆς ἐπιλύσεως τοῦ ἀκανθωδεστάτου τῶν προβλημάτων ὅσα ἀπησχόλησαν ποτὲ τὴν σκέψιν τῆς ἀνθρωπότητος.

Δι' ἐπιχειρημάτων ἐν στερεωτάτῃ συνοχῇ μεταξὺ των ἀνέλαβε νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἡ ζωὴ δὲν εἶνε ἄλλο τι ἢ *ρευστὸν ἠλεκτρομαγνητικὸν* ἀνάλογον, ἢ τῆς αὐτῆς φύσεως πρὸς τὴν ἕλξιν τῶν σωμάτων, ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶνε *μαγνήτης*, τμῆμα τοῦ *γηΐνου μαγνήτου*, ἔχων δύο *πόλους* τὸν *θετικὸν* ἢ πόλον τῆς *ἐνεργείας* ἑδρεύοντα ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ, καὶ τὸν πόλον τῆς *ἀντιδράσεως* ἢ τοῦ κενοῦ ὁ ὁποῖος εὑρίσκεται ἐν τῷ ἡλιακῷ πλέγματι ὑπὸ τὸ διάφραγμα. Τοὺς δύο πόλους τούτους παραδέχεται ὡς κυρίους μοχλοὺς τῆς ζωῆς καὶ ἀποπειρᾶται νὰ βασίσῃ ἐπὶ τούτων ὁλόκληρον ψυχολογικὸν καὶ φυσιολογικὸν σύστημα τὸ ὁποῖον ἐκάλεσε *πολικόν*.

Τηροῦμεν ἐπακριβῶς τοὺς ὅρους τῆς ὀνοματολογίας τοῦ ὁμιλητοῦ, ἐλπίζοντες ἀκριβῶς ὅτι ἄλλοι νοημονέστεροι ἴσως ἡμῶν καὶ περισσότερον πεπειραμένοι θὰ κατορθώσουν νὰ ἐννοήσουν ὁποῖαι ἔννοιαι περικλείονται εἰς τὰς λέξεις ταύτας. Ὅσον ἀφορᾷ ἡμᾶς θὰ περιορισθῶμεν εἰς τὰς ἑξῆς παρατηρήσεις:

Ὅταν ἐν τῇ πειραματικῇ ἐπιστήμῃ σύνολόν τι φαινομένων παρέχῃ εἰς ἡμᾶς τὸ ἐνδόσιμον ὅτι κοινόν τι αἴτιον ὑπεισέρχεται ἐν τῇ δημιουργίᾳ αὐτῶν προσπαθοῦμεν νὰ μαντεύσωμεν τὴν φύσιν τοῦ αἰτίου τούτου, ὡς καὶ τὸν τρόπον καθ' ὃν τοῦτο ἐνεργεῖ πρὸς παραγωγὴν τοῦ φαινομένου. Ἡ ὑποθετικὴ αὕτη ἀλήθεια ὀνομάζεται *θεωρία*.

Αἱ θεωρίαι παύουν νὰ εἶνε τοιαῦται εἴτε διότι νέα φαινόμενα παρατηρηθέντα δὲν εὑρίσκονται ἐν ἁρμονίᾳ πρὸς ταύτας, (θεωρία τῆς ἐκπομπῆς τοῦ φωτὸς, ἐν σχέσ ι πρὸς προσδιορισμὸν μήκους τοῦ φωτεινοῦ κύματος) εἴτε διότι ἡ τελειοποίησις τῶν πειραματικῶν μεθόδων ἀπέδειξε ταύτας ἀληθεῖς ὁπότε εἰσέρχονται εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν θετικῶν γνώσεων, τῶν αἰσθητῶν δηλαδὴ γνώσεων, ὡς θὰ ἠδύνατο νὰ ἑρμηνεύσῃ κανεὶς τὴν σημερινὴν ἐκδοχὴν τοῦ ἀνωτέρω ὅρου π. χ.

Ὁ Νεύτων, μελετῶν τοὺς νόμους τοῦ Κεπλέρου καὶ ἐφαρμόζων τοὺς κανόνας τῆς ἀναλύσεως, συμπεραίνει ὅτι ταῦτα κινοῦνται *ὡς ἐὰν* εἶχον ἄλληλα κατ' εὐθὺν λόγον τῶν μαζῶν καὶ κατ' ἀντίστροφον λόγον τῶν τετραγώνων τῶν ἀποστάσεων.

Τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ἕλξις αὕτη ὑφίσταται, ἀπετέλει θεωρίαν ἐφ' ὅσον δὲν ἀπεδεικνύεο πειραματικῶς ἀληθὴς (πτῶσις τῶν σωμάτων, μέτρησις τῆς ἐντάσεως τῆς βαρύτητος. ἀκριβέστεραι ἀστρονομικαὶ μετρήσεις κ.τ.λ.). Τούτου γενομένου ἐν γενικαῖς γραμμαῖς. ἡ θεωρία τοῦ Νεύτωνος ἐστερεώθη πλέον πρὸς τὸ παρὸν καὶ κατετάχθη εἰς τὰ ἐκ τῶν αἰσθήσεων ἡμῶν γνωστά, εἰς τὰς πειραματικὰς δηλαδὴ ἀληθείας.

Ἡ ἔρευνα δὲν ἐτελείωσεν ὅμως ἐδῶ ἀπ' ἐναντίας ἐγένετο ἔτι μᾶλλον ἐνδιαφέρουσα καὶ δυσχερεστέρα, αἱ δὲ νέαι θεωρίαι, ἵνα ἐξηγηθῇ ὁ τρόπος καὶ τὸ αἴτιον ἐξ οὗ ἡ ἕλξις αὕτη συντελεῖται ἐξ ἀποστάσεως, δὲν ἔπαυσαν νὰ ἀπασχολοῦν τοὺς σοφούς.

Οὗτοι εἶνε οἱ κανόνες τῆς διεξαγωγῆς τῆς ἐρεύνης καὶ ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας εἶνε, βλέπομεν, ἀπέραντος καὶ ἀτελεύτητος, ὡς ἀποδεικνύει καὶ ὁ ἐλάχιστος συλλογισμὸς ἀναζητήσεως τοῦ αἰτίου ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος.

Δὲν θὰ ἐξετάσωμεν ἐὰν καὶ κατὰ πόσον ἡ ἔρευνα εἶνε χρήσιμος ὡς καὶ ἐάν ἡ ἀπόλυτος ἐπιστημονικὴ μελέτη ἄγῃ εἰς ὠφέλιμα ἀποτελέσματα διὰ τὴν ἀνθρωπότητα· ἀνθ' ἡμῶν ζῶσαν ἀπάντησιν δύναται νὰ δώσῃ ἡ περὶ ἡμᾶς *συντελουμένη* διαρκὴς καὶ ἀδιάκοπος πρόοδος.

Ἐρχόμεθα ὅμως εἰς ἄλλο ζήτημα.

Συμπεράσματα ἄμεσα τῶν ἀνωτέρω εἶνε τὰ ἑξῆς:

Μία οἱαδήποτε θεωρία δὲν εἶνε ἄλλο τι ἢ ἀποπειρα ἀπομιμήσεως, διὰ γνωστῶν μηχανικῶν συνδυασμῶν, τῶν ἐν τῇ φύσει συμβαινόντων· οἱ δὲ πραγματικοὶ ἐρευνηταὶ δὲν ἀμφιβάλλουσι ποσῶς περὶ τῆς ἀληθείας τῆς προτάσεως ταύτης. «*Ὡς ἐὰν*» εἶπεν ὁ Νεύτων, καὶ εἰς τὰς λέξεις ταύτας διαβλέπει τις τὸ πνεῦμα τῶν ἐπιστημονικῶν προσπαθειῶν.

Ἡ θεωρία δὲν δύναται νὰ ἔχῃ βαρύτητά τινα καὶ ἐνδιαφέρον διὰ τοὺς ἐπιστήμονας εἰμὴ ἐφ' ὅσον εἶνε σύγχρονος, ἔχει δηλαδὴ ὑπ' ὄψιν της πάντα τὰ παρατηρηθέντα φαινόμενα καὶ εὑρίσκεται ἐν πληρεστάτῃ *ἁρμονίᾳ μετ' αὐτῶν*, οὐ μόνον ἐξηγοῦσα τὰ γνωστὰ ἀλλὰ καὶ προβλέπουσα νέα τοιαῦτα. Καὶ πόρισμα τούτου:

Ὁ ἐπιχειρῶν τὴν δημιουργίαν νέας θεωρίας πρέπει νὰ εἶνε κάτοχος τῶν δεδομένων τῆς ἐπιστήμης καὶ ἑπομένως νὰ αἰσθάνεται πληρέστατα τὴν ἔκτασιν καὶ τὴν μορφὴν τῶν ἀποριῶν τὰς ὁποίας προτίθεται νὰ ἐξηγήσῃ.

Ὅταν τὸ τοιοῦτον δέν συμβαίνει, δύναταί τις βεβαίως νὰ θαυμάσῃ τοὺς συνδυασμοὺς καὶ τὰς διεξόδους τοὺς ὁποίους δύναται νὰ γεννήσῃ ἡ εὔστροφος διάνοια εὐφυοῦς καὶ εὐφαντάστου ἀνθρώπου, αἱ τοιαῦται ὅμως ἑρμηνεῖαι εἰς οὐδὲν ἄγουσι θετικὸν ἀποτέλεσμα· δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν μάλιστα ὅτι εἶνε αὐτόχρημα ἐπικίνδυνοι.

Πᾶσα ἐπιστήμη, ἐκ τῶν ἁπλουστέρων εἰς τὰ συνθετώτερα βαίνουσα, ἔχει σταθμοὺς ἀναπαύσεως καὶ τμηματικὰς ἀφετηρίας.

Αἱ τμηματικαὶ αὗται ἀφετηρίαι εἶνε οἱ ἐπιστημονικοὶ ὅροι, συνοψίζοντες ἐν ἑαυτοῖς πολλάκις τόμους ὁλοκλήρους θετικῆς ἐργασίας· ὁ μεταχειριζόμενος δὲ τούτους εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχε πρὸ ἀκαταρτίστου διὰ τὸ θέμα καὶ καταπλήκτου ἀκροατηρίου, τείνει νὰ καταργήσῃ πᾶσαν αὐτοῦ μετὰ τῆς ἐπισήμης ἐν τῷ μέλλοντι συνεννόησιν, τῆς ὁποίας τὸ μόνον ὄργανον. μέχρις οὗ νέα τις θεωρία παραδεχθῇ τὸ ἐναντίον, εἶνε ἡ γλῶσσα.

Ἐὰν δὲν κατήλθομεν εἰς λεπτομερείας σχετιζομένας πρὸς τὴν σημερινὴν θέσιν τῆς φυσιολογίας, καὶ τὰς ἑρμηνείας τὰς ὁποίας δίδει ἐπὶ τοῦ μηχανικοῦ μέρους τῶν ἐκδηλώσεων τῆς ζωῆς, τοῦτο ἐπράξαμεν διότι δὲν ἠθελήσαμεν νὰ ἀποταθῶμεν εἰς τὸν κύκλον τῶν εἰδικῶν, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουσι τούτου ἀνάγκην, ἀλλὰ νὰ κατάστήσωμεν προσεκτικοὺς τοὺς πολλοὺς ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀποδοχὴν αἱρέσεων, αἱ ὁποῖαι πᾶν ἄλλο διαφωτίζουσιν, ἢ τὸ σύγχρονον ἐπιστημονικὸν πεδίον.

ΣΤΑΓΕΙΡΙΤΗΣ

ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ

Εἰς πᾶσαν χώραν ἑλληνικὴν εἶναι διαδεδομέναι αἱ παραδόσεις περὶ κρυμμένων θησαυρῶν, τοὺς ὁποίους ἀνακαλύπτει ἐκεῖνος, ὅπου εὑρίσκει «τὴν ἀντίκα μὲ τὴ γουροῦνα καὶ τὰ γουρουνόπουλα». Τὸν τύπον τῶν παραδόσεων τούτων εὑρίσκομεν εἰς τὰς *Παραδόσεις* τοῦ κ. Ν. Γ. Πολίτου: «Κάπου σὲ κάποιο ἀπὸ τὰ χαλάσματα τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων, εἶναι χωμένη μιὰ ἀντίκα, πῶχει ἀπάνω *σκαλισμένα τὴ γουρσοῦνα μὲ τὰ* γουρουνόπουλα. Αὐτὴ τὴν ἀντίκα γυρεύουν νὰ βροῦν ὅλοι ὅσοι σκάβουν στὰ χαλάσματα καὶ Φράγκοι καὶ Ἕλληνες. Γιατὶ χαρὰ στὴ μοῖρα του κείνου ποῦ θὰ τὴν βρίσκῃ, τὰ χρήματά του δὲν θὰ σώνωνται ποτές, καὶ ὅλες οἱ δουλειές του θὰ πηγαίνουν καλά. Μὰ φαίνεται πῶς κανεὶς ἀκόμα δὲ τὴ βρῆκε».

Αὐτὴ τὴν ἀντίκα, «πῶχει ἀπάνω σκαλισμένα τὴ γουροῦνα μὲ τὰ γουρουνόπουλα», εἶχεν ὡς θέμα τῆς ὁμιλίας του καὶ ἡρμήνευσεν ὁ κ. Ἰ. Σβορῶνος τὴν προπαρελθοῦσαν Ἰρίτην, 24 Ἰανουαρίου, εἰς διάλεξίν του, πλουσίαν εἰς πληροφορίας καὶ εἰς συμπεράσματα. Ὑπάρχουσιν νομισματοειδῆ τινα κομμάτια, ἐπὶ τῶν παριστάνεται ὗς περιτοιχισμένη ἀπὸ χοιρίδια καὶ τριγύρω διάφορα γράμματα καὶ παραστάσεις ἀκατανόητοι. Αὐτὴ εἶναι ἡ *ἀντίκα* τῆς παραδόσεως, ἡ ὁποία βοηθεῖ εἰς εὕρεσιν τοῦ θησαυροῦ. Ὁ κ. Σβορῶνος συνέδεσε τὴν παράστασιν πρὸς τὰς ὕαδας, τὸν ἀστερισμόν, ὁ ὁποῖος διὰ τῆς ἐμφανίσεως αὐτοῦ προμηνύει πάντοτε βροχάς· διότι τὰ νομίσματα ταῦτα ὅπως καὶ καθόλου πᾶν νόμισμα, ἔρχεται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς κατὰ τοὺς *μεγάλους ὑετούς*, καὶ τότε οἱ χωρικοὶ σπεύδουσιν εἰς τὸ Ἐθνικὸν Μουσεῖον φέροντες πλῆθος νομισμάτων πρὸς πώλησιν.

Ἀλλὰ πότε ἐκόπησαν τὰ νομίσματα αὐτά; Συνήθως τὰ νομίζουν ἀρχαίας κατασκευῆς, ἀλλ' ὁ κ. Σβ. δὲν πιστεύει, ὅτι εἶναι ἀρχαιοτέρας τοῦ ιζ'. αἰῶνος, δηλαδὴ τῶν χρόνων, κατὰ τοὺς ὁποίους ἤρχισαν οἱ περιηγηταί, *οἱ μιλόρδοι*, νὰ ἐνδιαφέρωνται διὰ τὰς κρυμμένας εἰς τὴν γῆν ἀρχαιότητας, καὶ ἤρχισε ν' ἀνασκαλεύεται τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος. Τότε μερικοὶ κατεργαρέοι ἐξεμεταλλεύθησαν τὴν πίστιν τῶν χωρικῶν εἰς τὴν ὕπαρξιν ἑνὸς θησαυροῦ καὶ κατεσκεύασαν τὰ προκείμενα κερμάτια τὰ ὁποῖα, ὡς εἶναι εὔλογον, ἐπώλουν ἀκριβώτατα εἰς τοὺς χωρικούς, οἱ ὁποῖοι ἐνόμιζαν, ὅτι μὲ τὴν βοήθειάν των θὰ εὕρουν τὸν θησαυρόν

Ἀλλὰ *διατί* ἐπροτίμησαν οἱ ἀγύρται τὴν παράστασιν ὑὸς καὶ χοιριδίων; διότι ἡ ὗς, εὐφυῶς λέγει ὁ Γάλλος Perrot, σκάπτουσα τὸ ἔδαφος διὰ τοῦ ῥύγχους αὐτῆς, θεωρεῖται ὡς τὸ σύμβολον τῆς ἐργατικότητος, καὶ ὁδηγεῖ τοὺς ἀνθρώπους νὰ τὴν μιμηθῶσιν, βέβαιοι ὅτι ἀνασκάπτοντες τὴν γῆν θὰ εὕρωσι κἄτι πολύτιμον. Ὁ κ. Σβ. τὴν ἀρχὴν τῆς παραστάσεως εὑρίσκει εἰς πολὺ παλαιὰν παράδοσιν *τὴν παράδοσιν περὶ* τῆς ὑπὸ τοῦ Αἰνείου κτίσεως τοῦ Λαβινίου, τῆς μητροπόλεως τοῦ γένους τῶν Λατίνων. Ἡ ὗς ὡδήγησε τὸν Αἰνείαν, ἀποβάντα εἰς τὴν Ἰταλίαν, καὶ ἔκτισε τὸ Λαβίνιον· ἔχομεν δὲ νομίσματα τοῦ Ἀντωνίου τοῦ Εὐσεβοῦς (140-145 μ. Χρ.), ἐπὶ τῶν ὁποίων φέρεται ἡ παράστασις αὕτη τοῦ Αἰνείου καὶ τῆς ὑός. Οἱ Λατῖνοι διὰ τῶν ἐν τῇ Ἀχαΐᾳ καὶ Κορινθίᾳ ἀποικιῶν αὐτῶν, διέδωκαν τὰς τοιαύτας παραστάσεις καὶ παραδόσεις εἰς τοὺς Ἕλληνας χωρικούς. — καὶ παρατηρεῖ ὁ κ Σβ. ὅτι κοινόταται εἶναι αἱ τοιαῦται παραδόσεις εἰς τὰς ἐπαρχίας ταύτας, ὅπου ἦσαν λατινικαὶ ἀποικίαι. Ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῶν Ἀντωνίνων ἐπαριατάνετο καὶ συκῆ, ἡ ὁποία εἰς τὰ ἡμέτερα νομίσματα μετεβλήθη εἰς τετράφυλλον τριφύλλιον· τὰ δὲ ἀκατανόητα γράμματα, *μερικὰ ἐκ τῶν ὁποίων νομίζει ὅτι* ἀναγινώσκει ὁ κ. Σβ, συνδέονται μὲ τὰ μαγικὰ σημεῖα, τὰ ὁποῖα εἶναι γραμμένα εἰς τὰς σφραγῖδας Σολομῶνος διὰ τῆς βοηθείας τῆς συὸς καὶ τοῦ μάγου Σολομῶντος εὑρίσκεται ὁ κρυμμένος θησαυρός.

«Μέσα στὸ νησί μας λέγει μία κρητικὴ παράδοσις, βρίσκεται χωσμένο στὴ γῆ βιὸς μεγάλο, τῆς Κρήτης τὸ λογάρι, καὶ οἱ Φράγκοι, τό 'χουν σημειωμένο στὰ βιβλία τους. Ὅσο μένει χωσμένο, τὸ νησὶ θὰ ὑποφέρῃ ἀπὸ δυστυχία, ὅταν βρεθῇ ὅμως θὰ πλουτήσῃ. Εἶναι κρυμμένο ἀνάμεσο Λάμοντας καὶ Χάσκοντας καὶ θὰ τὸ βρῇ χήρας γιὸς χοιροβοσκός». Ὁ «χήρας γιὸς χοιροβοσκός», ὁ ὁποῖος ἀναφέρεται εἰς αὐτὴν τὴν παράδοσιν, — καὶ τὸ βιβλίον τοῦ κ. Ν. Γ. Πολίτου εἶναι θησαυρὸς ἀκένωτος ἐθνικῶν παραδόσεων, πολυσήμαντον ὡς ἐργασία ἐθνική, — καὶ ὁ ἄλλος ὁ πτωχὸς ὁ Κύπριος, ὁ ὁποῖος μὲ τὸν κρυμμένον θησαυρὸν θὰ κάμῃ «ἑφτὰ φορὲς τὴν Κύπρον», — συμβολίζουν τὸν μαρμαρωμένον βασιλιᾶ καὶ τὴν ἀνάστασιν τοῦ γένους.

Α. Α.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΕΚ ΜΟΣΧΑΣ

Ο Μαξὶμ Γκόρκυ δὲν ἀποθαρρύνεται. Ἔχει ἑτοιμον νέον δρᾶμα «Οἱ Βάρβαροι» εἰς τὸ ὁποῖον ζωγραφίζει *μικρὰν ἐπαρχιακὴν πόλιν, λησμονημένην* ἀπὸ τὴν ζωήν, καὶ ὅπου βλέπεις κάτι ἀνθρώπους μισοπεθαμένους, μισοκοιμισμένους, ἠλιθίους καὶ πρωτογενεῖς ὅπως οἱ ἄγριοι.

Κ' ἐπάνω εἰς τὸ πτῶμα αὐτὸ τὸ παρελθόντος πέφτουν σὰν κοράκια οἱ μηχανικοί, οἱ ὁποῖοι ὁρίζουν τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν ποῦ θὰ περάσῃ πλησίον τῆς μικρᾶς πόλεως. Αὐτοὶ εἶναι οἱ *βάρβαροι*. Ὁ πολιτισμὸς τοὺς ὥπλισε μὲ τὰ πανίσχυρα μέσα τῆς καταστροφῆς, μὲ τὰ ὁποῖα γίνονται δήμιοι τῆς παλαιᾶς ζωῆς.

Ἕνας ἀπ' αὐτοὺς τοὺς μηχανικοὺς — ρωμαλέος καὶ προπετὴς — εἶναι πλήρης σκληρότητος πρὸς τὴν μικρὰν πόλιν· ὁ ἄλλος τῆς δίδει τὸ βραδὺ ἀλλὰ βέβαιον δηλητήριον τῆς κραιπάλης Καὶ ὅπως τὸ οἰνόπνευμα ἐνεργεῖ εἰς τοὺς ἀγρίους, ἔτσι καὶ οἱ *βάρβαροι* εἰς τοὺς ἀγαθοὺς αὐτοὺς ἀνθρώπους.

Ἀνάμεσα ἀπὸ ἀνθρώπινα πτώματα, καταστρέφοντες τοὺς παλαιοὺς θεσμοὺς τῆς μικρᾶς κοινωνίας ἀνοίγουν οἱ *βάρβαροι* τὸν δρόμον πρὸς τὴν νέαν ζωήν. Καὶ ἀφίνουν ὀπίσω ἐρείπια μόνον, καὶ ἐπάνω των θρηνοῦν καὶ στενάζουν οἱ δυστυχεῖς ἄνθρωποι . .

Καὶ καταστρέφουν μὲν οἱ *βάρβαροι*, δὲν εἶναι ὅμως ἱκανοὶ νὰ οἰκοδομήσουν κάτι νέον. Χρειάζεται δύναμις δημιουργική, τὴν ὁποίαν δὲν ἔχουν οἱ δήμιοι....

Τὴν εἰκόνα αὐτὴν τῆς καταστροφῆς ἀτενίζουν μερικὰ μέλη τῆς παλαιᾶς εὐγενείας μὲ ψυχρὰν ἀδιαφορίαν πρὸς τοὺς ἀγρίους των συμπολίτας καὶ πρὸς τοὺς *βαρβάρους* καταστροφεῖς των....

Αὐτὴ εἶναι περίπου ἡ ὑπόθεσις τοῦ δράματος Ὁ συγγραφεὺς δίδει ἀκόμη δύο ἢ τρεῖς σκιαγραφίας τῶν *νέων ἀνθρώπων*, οἱ ὁποῖοι θὰ κατασκευάσουν τὸ νέον οἰκοδόμημα τῆς ζωῆς, ἀλλ' ὁ καιρός των δὲν ἦλθεν καὶ αἱ δυνάμεις των εἶναι ἀκόμη ἄγνωστοι.

Μὲ τὴν ἐλευθερίαν τὴν ὁποίαν παρέσχει ὁ Τσάρος εἰς τὸν τύπον, μολονότι ἡ λογοκρισία δὲν ἔπαυσε *ὁλοτελῶς διὰ τὰ βιβλία* καὶ τὸ *θέατρον* — ἐκδίδονται καθ' ἡμέραν χιλιάδες ἔργων ρωσσικῶν καὶ ξένων ἐπὶ διαφόρων θεμάτων κοινωνικῶν καὶ οἰκονομολογικῶν. Προτιμῶνται ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν τὰ ἔργα τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν σημερινὴν κατάστασιν, ἀναμνήσεις καὶ ἐντυπώσεις. Ἰδοὺ ἕνα βιβλίον «Δεκατρία χρόνια εἰς τὸ φρούριον Σλίσελμπουρ», γραμμένον ἀπὸ τὴν Λιουδμήλαν Βολκενστάϊν, μίαν τῶν συνενόχων τῆς ἀποπείρας κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου Γ'. Ἐπιφυλάσσομαι νὰ δώσω ἀνάλυσιν τοῦ ἔργου αὐτοῦ, ποῦ εἶναι γεμᾶτον ἀπὸ πόνον καὶ στεναγμούς

Ἔλαβα τὴν τελευταίαν συλλογὴν ποιημάτων τοῦ γνωστοῦ ρώσσου ποιητοῦ Βαλέρυ Μπρύσσοβ. Ὁ ποιητὴς ἔδωκε εἰς τὸ ἔργον του τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα *Στέφανος*. Περὶ τοῦ βιβλίου αὐτοῦ θὰ γράψω προσεχῶς.

Τὸ γνωστὸν ρωσσικὸν περιοδικὸν *Ὁ Ζυγός*, εἰσερχόμενον εἰς τὸ τρίτον ἔτος τῆς ἐκδόσεώς του εἰσάγει καὶ τὴν δημιουργικὴν φιλολογίαν: μυθιστόρημα, ποίημα κλπ. Εἰς τό τεῦχος τοῦ Ἰανουαρίου 1906 περιέχονται στίχοι τοῦ Κ. Μπαλμόντ, διήγημα τοῦ Βαλέρυ Μπρύσσοβ, μετάφρασις ἀπό τὰ «Παραμύθια τῆς παλαιᾶς Γαλλίας» τοῦ Μορεάς. Μεταξὺ ἄλλων *Ὁ Ζυγὸς* ἀναγγέλλει καὶ μεταφράσεις συγχρόνων Ἑλλήνων συγγραφέων καὶ δύο ἄρθρα: Ἡ Ἑλληνικὴ φιλολογία κατὰ τὸ 1905 καὶ Τὸ γλωσσικὸν ζήτημα ἐν Ἑλλάδι.

Ἡ Ἑλληνικὴ φιλολογία ὁλόενα γίνεται ἀγαπητὴ εἰς τὴν Ρωσσίαν. Ἕνα νέον περιοδικὸν τῆς Μόσχας *Τὸ Χρυσοῦν Δέρας*, φιλολογικὸν καὶ καλλιτεχνικόν, πολυτελέστατον. τὸ ὁποῖον θὰ ἐκδίδεται συγχρόνως ρωσσικὰ καὶ γαλλικά, θὰ περιλαμβάνῃ καὶ τὰ νεοελληνικὰ γράμματα. Τὸ τμῆμα αὐτὸ ἀνετέθη εἰς τὸν γράφοντα τὰς γραμμὰς αὐτάς.

ΜΙΧΑΗΛ ΔΙΚΙΑΡΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΚΟΝΤΟΙ ΨΑΛΜΟΙ

10 Φεβρουαρίου 1906.

Ἀστυφύλακες τῆς γλώσσης. — Ὁ κ. Κάρολος Κρουμπάχερ εἶπε εἰς μίαν συνέντευξιν μὲ Ἕλληνα δημοσιογράφον, ὅτι προπάντων πρέπει νὰ θεωρήσωμεν περιττοὺς ἐντελῶς τοὺς ἀστυφύλακας τῆς γλώσσης Καὶ οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ συνθηματικοῦ δημοτικισμοῦ, ὁ κ. Ψυχάρης λ χ., *μήπως δὲν ἀντιποιοῦνται τοιοῦτον ἐπάγγελμα;*

Ποῦ φεύγουν: ἀπὸ τὴν ζωὴν καὶ καταφεύγουν εἰς τὴν γραμματικήν. Ἰδοὺ ἡ φιλοσοφία τοῦ Ψυχαρισμοῦ. Ὡς πρὸς τὴν εὐγενικήν του πολεμικήν, αὐτὴν ἐνσαρκώνει ὁ κ. Ταγκόπουλος.

Βουλευτὴς καὶ στρατιώτης. — Εὑρίσκουν ἀσυμβιβάστους τὰς δύο ἰδιότητας Ἢ παπᾶς παπᾶς, ἢ ζευγᾶς ζευγᾶς ἢ καθάριος μυλωνᾶς Ἰδοὺ τὸ πνεῦμα τοῦ νέου στρατιωτικοῦ προγράμματος. Καὶ δὲν θὰ ζημιωθῇ ἡ βουλὴ χάνουσα τοὺς ἐκλεκτούς της; Ὁ κ. Λυμπρίτης ἄλλοτε, ὁ κ. Καρπετόπουλος τόρα τελευταῖα ἔχουν δηλώσει ὅτι θὰ προτιμήσουν τὴν τήβεννον τοῦ συγκλητικοῦ ἀπὸ τό ἔνδυμα τοῦ στρατιώτου. Ὁ δεύτερος εἶπε μάλιστα ὅτι «κατελθὼν εἰς τὸν πολιτικὸν ἀγῶνα ἔκλεισε τὸ στρατιωτικόν του μέλλον». Καὶ ἂς μὴν ἀνησυχοῦμε.

Τὰ Ἰωβιλαῖα. — Συμπληρώνονται τριάντα χρόνια σχεδὸν ἀφότου ὁ κ. Παλαμᾶς ἐφάν' εἰς τὸν λογοτεχνικὸν ὁρίζοντα. Ποιητής, δημοσιογράφος, κριτικός, διηγηματογράφος καὶ δραματικὸς μὲ τὴν «Τρισεύγενην» ὁ κ. Παλαμᾶς εἶνε *διδάσκαλος* καὶ ἔχει ὅλων μας καὶ τῶν ὀπαδῶν του καὶ τῶν ἀντιπάλων κ' ἐκείνων ποῦ οὔτε ὀπαδοί του οὔτε ἀντίπαλοί του εἶνε, ἀλλὰ ἐκτιμηταί του βαθεῖς, καλοπροαίρετοι καὶ ἀπὸ συνείδησιν ἀγαθὴν, τὸν σεβασμόν.

Ἑορτάσαμεν ἕως τόρα ἰωβιλαῖα πολλά. Δὲν νομίζουν οἱ συνάδελφοι ἐπιβαλλόμενον καὶ τὸν ἑορτασμὸν τοῦ ἰωβιλαίου τοῦ κ. Παλαμᾶ; Ἂς συμφωνήσουν πρὸς στιγμὴν αἱ κακαὶ γλῶσσαι καὶ τὸ γλωσσικὸν ζήτημα...

Ἡ ἐπιδημία. — Δὲν θὰ σᾶς ὁμιλήσω περὶ εὐλογίας ἀλλὰ περὶ φιλολογίας. Πρό τινος εἰς τὴν Ἰταλίαν ἔδινε κ' ἔπαιρνε μία φιλολογικὴ ἀσθένεια: ὁ Δαννουντσιασμός. *Ἦτον ἀρκετὸν ἐν τούτοις δύο* ἢ τρεῖς λέξεις ἀπὸ τὸν Δαννούντσιο, τὸ ἐπίθετον imperioso λόγου χάριν, διὰ νἀναγράψουν οἱ φιλολογικοὶ κριτικοὶ νέον κροῦσμα εἰς τὰ δελτία των τῆς φιλολογικῆς

ὑγιεινῆς καὶ θνητότητος. Ἡ ἐπιδημία εἶχε τὸν ἀντικτυπόν της παντοῦ. Καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Εὐτυχῶς ἦλθε καὶ ἀπῆλθε Ἀλλ' ἰδοὺ νέον κροῦσμα. Ἕνα βιβλίον μὲ κόκκινον ἐξώφυλλον μὲ χρυσᾶ γράμματα ἐπάνω, κ' ἐπάνω κάτω γραμμένο κατὰ τὸν τρόπον τοῦ κ Ἐπισκοποπούλου. «Ὄφις καὶ Κρῖνο».

Εἰς ἕνα βιβλίον νεοφωτίστου δημοτικιστοῦ, βιβλίον στίχων — ὁ θεὸς νά τους κάμῃ στίχους — ὑπάρχ' ἡ ἑξῆς σημείωσις: «διὰ κάθε μεγαλόκαρδο Ῥωμιὸ σημειώνω ἐδῶ τὴ διέφτυσί μου». Ὁ νοῶν νοείτω.

Ἡ διάλυσις — Εὑρισκόμεθα εἰς τὸν τόπον τῶν αἰωνίων πειραματισμῶν μοῦ ἔλεγ' ἕνας δικηγόρος Ὅλα τὰ κόμματα πειραματίζονται, μόνον πειραματίζονται καὶ πάντοτε κατ' ἀντίθετον τρόπον. Εἶνε ἡ φιλοσοφία τῆς νεοελληνιλῆς πολιτικῆς. Καὶ ἡ διάλυσις τῆς Βουλῆς εἶνε μία ἐκδήλωσις δρέξεως διὰ νέα πειράματα. Ἀλλὰ πολυέξοδον καὶ τὸ πείραμα τοῦτο ὅπως ὅλα τ' ἀλόγιστα πειράματα. Αἱ νέαι ἐκλογαὶ δὲν θὰ δώσουν εἰς τὸ ἔθνος οὔτε καλυτέραν οὔτε χειροτέραν Βουλήν.

Εὐρωπαϊκὴ λογοτεχνία. — Διὰ τοὺς ἀρνουμένους κάθε ζωὴν ἐδῶ, μήπως δὲν ὑπάρχ' ἡ ζωὴ ἡ ἄλλοῦ, εἰς τὸν αἰῶνα τῆς συγκοινωνίας, ποῦ ἡ Σπάρτη δὲν ἀπέχει ἀπὸ τὴν χώραν τοῦ μεγάλου βασιλέως τρεῖς μῆνας ὅπως εἶπε τὸν παλαιὸν καιρὸν ὁ Ἀρισταγόρας εἰς τὸν Σπαρτιάτην βασιλέα;

Εἰς τὴν Ἑλλάδα τίποτε. — Καλά. Εἰς τὴν Ἰταλίαν ὅμως ὁ Pascoli, εἰς τὴν Γαλλίαν ὁ Francis Jammes, ὁ Moréas, εἰς τὴν Ῥωσσίαν ὁ Τολστόη ταὶ ὁ Ῥάσκιν ἕως χθὲς εἰς τὴν Ἀγγλίον Καὶ παντοῦ ἀπὸ μία κορυφή. Διατὶ ὁ ἀπελπισμός. Δημιουργήσατε ἕνα κατ' ἐκλογὴν περιβάλλον κ' ἔπειτα — δημιουργήσατε.

Ἀπὸ τὴν χώραν τῆς Ἴσιδος. — Εἰς μίαν ἐφημερίδα ἐκεικάτω ἕνας νέος κριτικὸς ποῦ ἔφυγε μαζὶ μὲ τὰ φθινοπωρινὰ χελιδόνια ἀπὸ τὰς Ἀθήνας ὁμιλεῖ δι' ἕναν ξανθόν, πολὺ ξανθόν, παραπολὺ ξανθὸν Σολωμόν....

Τὸ Θεμιστόκλειον. — Ἕνας ἀρχαιολόγος ἐτοποθέτησε τὸν τάφον τοῦ Θεμιστοκλέους εἰς τὴν ἀπέναντι ἄκραν ἐκείνης ποῦ ἐνομίζετο περιέχουσα τὸν τάφον ἐξηγῶν ἢ παρεξηγῶν—ὁ Θεὸς κ' ἡ ψυχὴ του—χωρία συγγραφέων Ἑλλήνων. Ἕνας ἄλλος τὸν ξανατοποθετεῖ εἰς τὴν παλαιὰν θέσιν κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον. Ποῖος ἔχει δίκαιον; Ἴσως κανείς Διότι ὑπάρχουν ἄνθρωποι ἀνίκανοι νὰ ἔχουν δίκαιον. Καὶ ἄνθρωποι ἐν τῷ δικαίῳ ποῦ ἔχουν ἄδικον καὶ προκαλοῦν τὴν ἀντίρρησιν. Ὁ φιλόσοφος εἶπε: «συχνὰ ἀντιλέγομεν πρὸς τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον κάτι λέγεται...»

Θλιβερὸν γεγονός. — Ἀπορῶ πῶς ὁ κ. Ἀποστολίδης ποῦ εἶνε νευρολόγος ὅπως ὁ κ. Μιταυτσῆς, καὶ συνάδελφός μας ὡς Νιρβάνας, δὲν ἠθέλησε ν' ἀναμιχθῇ εἰς τὴν θλιβερὰν ἱστορίαν τῆς ἀνακαλύψεως ἐκείνης ἡ ὁποία ἐστοίχισε χρονογραφήματα εἰς τὸν κ. Κονδυλάκην κ' ἐξευτελισμὸν εἰς τὴν νεοελληνικὴν νόησιν ἐν γένει.

Εἶπε κάποιος ὅτι εἰς τὴν περίστασιν αὐτήν, ἐκεῖνοι ποῦ ὑπῆρξαν ἐπιφυλακτικοὶ ἦσαν, ὅσοι δὲν ἦσαν ἐπιστήμονες δηλαδὴ ἄνθρωποι ἀπὸ καθῆκον, ἰδιοσυγκρασίαν καὶ τ' ἄλλα, ἐπιφυλακτικοί. Τὸ bon sens τοῦ κόσμου ἔδειξε τὴν ζωὴν του καὶ ἀνέβ' εἰς τὸ ζενίθ.

Νὰ ἦτον ἀγυρτεία; Νὰ ἦτον ἀφέλεια; Νὰ ἦτον κάτι ἄλλο;

Ἕνας μαθηματικὸς εἰς μίαν ἐφημερίδα ἔγραψεν ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ζητήματος: «Ὡς βάσις τῆς θεωρίας αὐτῆς τοῦ Ἕλληνος λογίου φέρεται τὸ «Ἠλεκτρικὸν ρευστὸν» εἰς ἐποχῆν, καθ' ἣν ἡ Μαθηματικὴ Φυσικὴ ἀπέρριψε τὴν σκουριασμένην ὑπόθεσιν ὅτι ὁ ἠλκετρισμὸς εἶνε ρευστόν....»

ΜΟΥΚΙΟΣ ΣΚΑΙΟΛΑΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Ὁ φίλος τῶν «Παναθηναίων» κ. Δημήτριος Κόλλας, δήμαρχος Κερκυραίων, μᾶς στέλλει τὸ ἑπόμενον ποίημα τοῦ συνεργάτου μας κ. Γ. Μαρκορᾶ, τὸ ὁποῖον δημοσιεύομεν εὐχαρίστως. Εἶναι μία χαριτωμένη κοινωνικὴ εἰκών.

Τὸ γράμμα τοῦτο, Δήμαρχε,
Στὸ νοῦ σου ἂς ξαναφέρῃ
Τὸ νέον ὁποῦ σοῦ σύστησα
Ἀντώνιο Καλωμέρη.

Δὲ θέλω ἀπὸ τὸ στόμα σου
Καθόλου ν' ἀγροικήσω
Τὰ κρύα, γνωστὰ μισόλογα:
Θὰ ἰδῶ!.. Θὰ προσπαθήσω!

Μὴν ἀγαπᾷς νὰ φαίνεσαι
Πολιτικὸς Λογιόλας
Δεῖξε πῶς εἶσαι ξάστερα,
Σὲ λόγια κ' ἔργα, ὁ Κόλλας.

Ναί, τὸ γνωρίζω· ἀμέτρητοι,
Συρμένοι ἀπὸ τὴν πεῖνα,
Σὲ τριγυρνοῦν, γυρεύοντας
Λίγαις δραχμαὶς τὸ μῆνα.

Τὸ ξέρω· σοῦ ἀντικόβουνε
Τὸν ὕπνο καὶ τὸ γιόμα
Γιὰ νὰ σοῦ ποῦνε, ἀρχίζοντας,
Πῶς εἶναι ἀπὸ τὸ κόμμα.

Μὲ κάθε μέσο, ἀκούραστα
Παντοῦ σὲ κατατρέχουν·
Συστατικὰ σοῦ φέρνουνε
Πολλοὺς προστάταις ἔχουν·

Μὰ κανενοῦ στοχάζομαι
Δὲν ἤρθε στὸ κεφάλι
Ταὶς Μούσαις γιὰ μεσίταις του
Σ' ὅμοια δουλειὰ νὰ βάλῃ.

Μὴ σοῦ φανῇ παράξενο
Εἰν' ἡ ἐποχή μας τέτοια
Ὁποῦ κ' ἐκείναις ἔμαθαν
Νὰ κυνηγοῦν ῥουσφέτια

Καὶ θὰ ἐπιτύχουν σήμερα
Τὸ ἀκούω ποῦ στὰ χαμένα
Γυναῖκες δὲν ἐζήτησαν
Χάρη ποτὲ ἀπὸ σένα.

1 Δ)βρίου 1899.

Γ. ΜΑΡΚΟΡΑΣ

Ὁ ἐν Καλημέρᾳ τῆς Ἰταλίας Ἰταλὸς λόγιος κύριος Βίτος Παλοῦμπος ἀπὸ ἐτῶν καταγίνεται εἰς τὴν μελέτην τῆς ἐν τῇ νοτίῳ Ἰταλίᾳ ἑλληνικῆς διαλέκτου. πολλάκις δ' ἐδημοσίευσε περίεργα καὶ ὡραῖα μνημεῖα αὐτῆς, εἴτε περισυλλέγων δημοτικὰ τραγούδια τοῦ Ὑδροῦντος (Terra di Otranto), εἴτε μεταφράζων εἰς ταύτην ἔργα ἐξ ἄλλων φιλολογιῶν. Τὸ μᾶλλον πρόσφατον δημοσίευμα τοῦ κ. Παλούμπου εἶναι ἔμμετρος μετάφρασις τοῦ περιφήμου ποιήματος τοῦ Ἔδγαρ Πόε «Ὁ Κόρακας», ὁμοῦ εἰς τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν καὶ εἰς τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος ἰταλοελληνικὴν διάλεκτον. Ὁ κ. Παλοῦμπος γνωρίζει καὶ γράφει καὶ τὴν Ἑλληνικήν, πολλάκις δὲ ἐδημοσίευσε μεταφράσεις εἰς ἰταλικοὺς στίχους νεοελληνικῶν ποιημάτων. Ἤδη καταγίνεται εἰς τὴν σύνθεσιν δύο ποιητικῶν βιβλίων· τὸ ἓν εἶναι στίχοι εἰς τὴν Ἑλληνοσαλεντινὴν διάλεκτον ἐπιγραφόμενοι «Ρόδα τζαὶ κάττια» (Ρόδα καὶ ἀγκάθια· τὸ ἄλλο εἶναι στίχοι ἑλληνιστὶ τιτλοφορούμενοι «Ἀνθήματα κ' ἔξανθήματα». Ἐκ τῆς δευτέρας ταύτης ἀνεκδότου ἔτι συλλογῆς παραθέτομεν κατωτέρω τὸ «ὄνειρο», ποίημα μεταφρασμένον ἐκ τοῦ ἑλληνοσαλεντινοῦ ἰδιώματος, ἀποσταλὲν ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ εἴς τινα τῶν συνεργατῶν μας.

ΟΝΕΙΡΟ

Ἀπόψε σ' εἶδα στ' ὄνειρο,
Σὲ φίλουν μὲ φιλοῦσες
Κ' ἔλεγα μέλι, ζάχαρι
Στὰ χείλη σου βαστοῦσες.

Οἱ δυόμας περπατούσαμε
Σὲ κῆπο δροσερό·
Φῶς τοῦ Μαΐου ἐγέμιζε
Τὴν γῆ, τὸν οὐρανό.

Τὰ δένδρα τὰ χορτάρια
Λουλούδια ἦσαν στεμμένα,
Λουλούδια σὰν ἀστέρια
Ἦσαν στὴν γῆ σπαρμένα.

Ρόδα καὶ κρίνοι ἀνοίγανε
Στοῦ ἥλιου ταὶς καρδιές,
Κι' ἀπ' ταὶς καρδιὲς ἐχύνανε
Ποτάμια μυρωδιές.

Τᾶ ἄνθη νὰ σὲ βλέπουνε
Γυρίζαν θαυμαστά,
Κ' οἱ κρίνοι σοῦ φιλούσανε
Περνῶντας τὴν ποδιά.

Μὲς στὰ μαλλιά σου ὁ ἥλιος
Ἀναπτε σὰν φωτιές,
Τὸ προσωπάκι σου ἀστραπτε
Κ' ἐοκόρπιζε χαρές.

Ἐκστατικὸς σὲ κοίταξα
Ἐγὼ χωρὶς φωνή,
Ἐνῷ ἡ καρδιά μου ἐτρόμασε
Στὸ στῆθος σὰν πουλί.

Ἐκύτταξα τὰ στίλβοντα
Μάτια σου, τὸ φαιδρὸ
Τὸ πρόσωπό σου κ' ἔκριτα
Τ' εἶναι στὸν οὐρανό.

Μὰ εἶχε καὶ καλλίτερο...
—Ἀνάθεμα σ' αὐτό!—
Τοῦ ὄρθρου τὸ κουδούνισμα
Ξεσπάζει φοβερό.

Χάθης ἐσὺ χαθήκανε
Κῆπος, ὅλα μὲ μιὰ
Κ' ἐγὼ βρέθηκα μόνος μου
Μέσα στὴ σκοτεινιά.

ΒΙΤΟΣ Δ. ΠΑΛΟΥΜΠΟΣ
Καλημέρα, Δεκέμβρης 1905.

ΑΠΕΘΑΝΕ τελευταίως ὁ Ἄγγλος συγγραφεὺς Οὐΐλλιαμ Σάρπ, καὶ ὁ θάνατός του ἀπεκάλυψε ἕνα φιλολογικὸν μυστικόν, τὸ γυναικεῖον ψευδώνυμον Fiona Macleod, ποῦ τόσον ἀπησχόλησε τοὺς κριτικούς. Ὁ Σὰρπ ἔγραψε ποιήματα, κριτικὰς βιογραφίας καὶ ἄλλα· ἀλλ' ἡ κριτικὴ ἀποδίδει περισσοτέραν ἀξίαν εἰς τὸ δεύτερον μέρος τοῦ ἔργου του, ἐκεῖνο ποῦ ἔγραψε ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον τῆς Φιόνα Μακλέοδ. Τὸ ἔργον της, γράφει εἰς τὸν «Mercure de France ὁ κ. Rudmose Brown, εἶναι τὸ ἔργον μιᾶς φυσιολάτριδος καὶ ἔτσι πρέπει νὰ τό ἐξετάσῃ κανεὶς διὰ νὰ τὸ ἐννοήσῃ. Εἶναι φυσιολατρικὸν χωρὶς νὰ φθάνῃ εἰς τὰ ἄκρα Συνδυάζει τὸν ἀλτρουϊσμὸν μὲ τὸν ἐγωϊσμόν Ἡ ψυχὴ καὶ ἡ σὰρξ δὲν εἶναι ἐχθραὶ ἀλλ' ἀποτελοῦν ἕνα Ἡ πολιτικὴ ἀναγέννησις τὴν ὁποίαν ἤρχισε ὁ Γήτς, ὁ Μούαρ καὶ ἄλλοι ποιηταὶ καὶ συγγραφεῖς εὑρῆκε ἕνα ἰσχυρὸν παράγοντα εἰς τὴν Φιόνα Μακλέοδ. Ὁ Οὐΐλλιαμ Σὰρπ ἀπέθανε πενῆντα ἐτῶν.

++

ΕΧΟΜΕΝ εἴπει περὶ τῆς πολυσημάντου ἐργασίας, τὴν ὁποίαν ἔκαμεν ὁ κ. Μιλλὲ εἰς τὸν Μυστρᾶν, ὅπου ἔμεινεν ἐξ ὁλοκλήρους μῆνας κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, καὶ ὅτι ἐν τῇ παλαιᾷ ταύτῃ πόλει τῶν Παλαιολόγων σώζονται καλλιτεχνήματα ἐνθυμίζοντα τὴν τέχνην τῶν μεγάλων ζωγράφων τῆς ἰταλικῆς Ἀναγεννήσεως. Τὰ ἀνεκτίμητα ταῦτα ἔργα διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς πατρίδος μας, τὰ ὁποῖα μᾶς ἀποκολύπτουν μίαν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Παλαιολόγων, καταστρέφονται κάθε ἡμέραν ὑπὸ τῶν χωρικῶν, καὶ ἐκ τῆς ἀμελείας πρὸς συντήρησιν αὐτῶν. Ὁ κ. Μιλλὲ παρεκλήθη ὑπὸ τοῦ κ. Καββαδία νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν ἄνοιξιν καὶ νὰ ὑποδείξῃ τὰς ἀναγκαίας ἐπισκευάς. Ὁ Γάλλος βυζαντινολόγος ἐδέχθη εὐχαρίστως τὴν πρόσκλησιν, ὅταν δὲ κατέλθῃ μετ' ὀλίγους μῆνας εἰς τὴν Ἑλλάδα, θὰ παρακαλέσῃ τὸν γενικὸν ἔφορον νὰ παραλάβῃ μαζί του ἕνα ἀρχιτέκτονα ἐξ Ἀθηνῶν εἰς τὸν Μυστρᾶν, διὰ νὰ μελετήσουν καὶ γράψουν ἐν συνεργασίᾳ τὴν ἔκθεσιν περὶ τῶν ἐπισκευῶν, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνουν διὰ νὰ συντηρηθοῦν τὰ πολύτιμα ταῦτα ἱστορικὰ μνημεῖα.

ΕΠΙΚΡΙΝΩΝ ἐν τῇ Βυζ. Ἐφημερίδι τοῦ Κρουμβάχερ ὁ κ Γαβρ. Μιλλὲ πολὺ ἐνδιαφέρον βιβλίον τοῦ κ. Berteaux περὶ τῆς *Τέχνης ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἰταλίᾳ*, εὑρίσκει εὐκαιρίαν καὶ πάλιν νὰ διακηρύξῃ πόσην διάδοσιν εἶχε λάβει ἀνὰ τὴν μεσαιωνικὴν Εὐρώπην ἡ τέχνη τοῦ Βυζαντίου, τὴν ὁποίαν ἐνόμιζον ἕως τώρα περιωρισμένην καὶ ἄγονον. Καὶ κατὰ τοὺς πρώτους ἀκόμη βυζαντινοὺς αἰῶνας, ἀπὸ τῆς δ'. μέχρι τῆς ς'. ἑκ., ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας μέχρι τοῦ Ἰουστινιανοῦ, εἰς τὴν Ραβένναν, εἰς τὴν Ρώμην καὶ εἰς ἄλλας πόλεις τῆς Ἰταλίας εὑρίσκομεν χαρακτῆρας εἰς τὰ μωσαϊκὰ καὶ τὴν ἀρχιτεκτονικήν, οἱ ὁποῖοι ἔρχονται ἐξ Ἀνατολῆς. Μετὰ τὸν ς'. αἰῶνα, λέγει καὶ ὁ κ. Μπερτώ, ἡ ἐκκλησιαστικὴ τέχνη προσλαμβάνει εἰς τὴν Ρώμην καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἰταλικὰς πόλεις ὄψιν ἀκραιφνῶς ἀνατολικὴν ὁηλ. βυζαντινήν. Κατὰ δὲ τὴν περίοδον τῆς ἐν Ἰταλίᾳ βυζαντινῆς κυριαρχίας, τὸν θ'. μέχρι τοῦ ια'. αἰῶνος ἡ τέχνη συγκεντροῦται κυρίως περὶ δύο μοναστηριακὰ κέντρα: τοὺς Βασιλειανοὺς ἐν Καλαβρίᾳ καὶ τοὺς Βενεδικτίνους ἐν Καμπανίᾳ· νέον αἴσθημα εὐγενείας καὶ κομψότητος εἰσάγεται ἀπὸ τὸ Βυζάντιον εἰς τὰ ἔργα τῆς λατινικῆς καὶ γερμανικῆς Δύσεως. Διὰ δὲ τῆς Ἐνετίας κατὰ τὸν ιγ'. αἰῶνα ἡ Ρώμη καὶ ἡ Τοσκάνη λαμβάνουσιν ἐκ Βυζαντίου μαθήματα, τὰ ὁποῖα διήνοιξαν τὸν δρόμον καὶ προπαρεσκεύασαν τὰς μεγαλοφυΐας τοῦ Giotto καὶ τῶν ἄλλων μεγάλων ζωγράφων τῆς ἰταλικῆς Ἀναγεννήσεως.

ΕΥΘΥΣ μετὰ τὸν θάνατόν τοῦ Ἰουλιανοῦ περιεκάλυψε τὸν μέγαν θρησκόληπτον ἡ αἴγλη τῆς παραδόσεως. Εἰς μίαν μελέτην του ὁ Förster κάμνει λόγον περὶ τῆς ὕλης, τὴν ὁποίαν εὗρον εἰς τὸν Ἰουλιανὸν αἱ παραδόσεις καὶ ἡ λογοτεχνία ὅλων τῶν αἰώνων. Αἱ πράξεις καὶ ὁ *χαρακτὴρ τοῦ μεγάλου τούτου* ἰδεολόγου κυμαίνονται εἰς τὰς κρίσεις τῶν μεταγενεστέρων· ἄλλοι τὸν ἐξυψώνουν καὶ τὸν δοξάζουν μέχρι τῶν οὐρανῶν καὶ ἄλλοι ἐπιρρίπτουν ἐπ' αὐτοῦ ὕβρεις καὶ ἀνάθεμα. Ὁ πολὺς λόγος περὶ τοῦ ἀνδρὸς δεικνύει τὸ μεγαλεῖον αὐτοῦ. Εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους ὁ Ἰουλιανὸς ἔγινεν ἰδίως προσφιλὲς θέμα δραματουργίας. Ὁ Ἴψεν ἔγραψε μακρὸν δρᾶμα, καὶ ἡ αὐστριακὴ Μαρία φὸν Najmajer τὸν «αὐτοκράτορα Ἰουλιανόν». Ὁ Ἑλληνορρωμαῖος οὗτος αὐτοκράτωρ κατέστη τὸ σύμβολον θρησκοφιλοσοφικῶν ἰδεῶν καὶ ὁ μυστικοπαθὴς βίος του θέλγει τοὺς ποιητὰς τοῦ ιθ'. αἰῶνος.

ΣΥΓΧΡΟΝΩΣ σχεδὸν μὲ τὸ ἀρχαιολογικὸν συνέδριον τῶν Ἀθηνῶν συνῆλθεν εἰς τὸ Ἀλγέριον (κατὰ τὰ τέλη ἀπριλίου 1905) τὸ συνέδριον τῶν Ἀσιανολόγων, τὸ ὁποῖον εἶχεν συνέλθει κατὰ τὰ προηγούμενα ἔτη εἰς Παρισίους, Ρώμην καὶ Ἀμβοῦργον. Εἰς τὸ ΙΔ'. τοῦτο συνέδριον τῶν Ἀσιανολόγων ἀφιερώθη ὅπως *πάντοτε καὶ ἐν τμῆμα εἰς τὰς βυζαντινὰς μελέτας* ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Ἑλλὰς καὶ Ἀνατολή». Ἔγιναν καὶ ἐνταῦθα ἐνδιαφέρουσαι βυζαντιακαὶ ἀνακοινώσεις: τοῦ Wesseley, *Περὶ τῆς ἀραβικῆς μεταγραφῆς ἑλληνικῶν λέξεων*, — τοῦ Βασίλγεφ, *Περὶ τοῦ Ἀγαπίου, Ἄραβος χριστιανοῦ ἱστορικοῦ τῆς ι'. ἐκ.*, — τοῦ Κρουμβάχερ, *Περὶ τῶν ἀνατολικῶν στοιχείων ἐν τῇ βυζαντινῇ φιλολογίᾳ*. Τὸ ἀρχαιολογικὸν ὅμως συνέδριον τῶν Ἀθηνῶν, τὸ ὁποῖον ἐπροτίμησαν οἱ βυζαντινολόγοι, ἔβλαψε τὸ συνέδριον τοῦ Ἀλγερίου.

Α. Α.

++

ΕΙΣ τὰ γραφεῖα μας πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν εἰς στενὸν κύκλον λογίων καὶ καλλιτεχνῶν ἐξετέλεσε ὁ νέος Ἕλλην συνθέτης κ. Γκρέκ διάφορα μέρη τοῦ μελοδράματός του ἡ «Ἀνδρονίκη». Μὲ ἀληθινὴν χαρὰν ὁμιλοῦμεν *διὰ τὸ ἔργον τοῦ κ. Γκρέκ* καὶ ἀποβλέπομεν μὲ ἐλπίδας εἰς τὸ μέλλον τοῦ νέου μουσικοῦ. Τὸ μελόδραμα εἶναι παρμένον ἀπὸ τὸ γνωστὸν μυθιστόρημα τοῦ Στεφάνου Ξένου. Δὲν εἶναι δυνατὸν βέβαια νὰ δοθῇ πλήρης ἀνάλυσις τοῦ ἔργου οὔτε νὰ γραφῇ πλήρης κρίσις. Ἡ ἐκτέλεσις ἔγεινε μὲ τὸ πιάνο μόνον. Καὶ ὅμως, δι' ἐκείνους ποῦ ἠμποροῦν νὰ ἐννοήσουν, τὸ θέμα του τὸ διέπλασε μὲ τέχνην καὶ δὲν εἶναι δύσκολον μέσα εἰς τοὺς ἁπλοῦς ἤχους τοῦ πιάνου νὰ φαντασθῇ κανεὶς ἐπιτυχῆ πολλάκις τὴν ἐνορχήστωσιν τῆς «Ἀνδρονίκης». Μία τριωδία δύο μονωδίαι καὶ ἄλλα τά ὁποῖα ἐτραγούδησαν αἱ ἀδελφαὶ Θεοδωρίδη, ὁ κ. Μπακαρέλλης καὶ ὁ κ. Τυπάλδος τοῦ Ἑλληνικοῦ Μελοδράματος ἤρεσαν πολύ. Ὁ χορὸς τοῦ Ζαλόγγου εἶνε ἕνα πολὺ ὡραῖον μέρος τοῦ ἔργου· ἐπίσης ὁ χορὸς τῶν Ἑλλήνων αἰχμαλώτων ἐπὶ τῆς ναυαρχίδος. Καὶ εἰς τὰ δύο τὸ θέμα δίδει τὴν ἐντύπωσιν τὴν ὁποίαν ἠθέλησε νὰ δώσῃ ὁ συνθέτης· καὶ εἶνε εὐχάριστον πολὺ ὅτι τὰ θέματα, ἁπλᾶ ὅπως εἶναι ὅλα τὰ δημοτικὰ θέματα, προσδίδουν χάριν καὶ *χρῶμα εἰς τοὺς δύο αὐτοὺς χορούς*.

Θὰ ἦτον ἄδικον νὰ ζητήσωμεν τελείως ἀνεπηρέαστον ἔργον — καὶ εἶναι τὸ πρῶτον του μόλις — ἀπὸ τὸν κ Γκρέκ, ὁ ὁποῖος ἄλλως τε ἀνετράφη κ' ἔζησε εἰς τὴν Κέρκυραν, ὅπου μένει ζωηρὰ ἡ ἰταλικὴ μουσικὴ ἐπίδρασις. Ἀναγνωρίζομεν τὸ τάλαντον τοῦ μουσικοῦ καὶ τοῦ θλίβομεν εἰλικρινῶς τὸ χέρι, μὲ τὴν εὐχὴν νὰ ἴδωμεν τὴν «Ἀνδρονίκην» εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ «Ἑλληνικοῦ Μελοδράματος».

ΓΑΛΛΙΚΗ ΣΧΟΛΗ — *25 Ἰανουαρίου*. — Ὁ κ. Ὁλλὼ ἡρμήνευσεν μὲ δεξιότητα θαυμαστὴν ἐπιγραφὴν ἐκ τῆς πόλεως Κολοφῶνος τῆς νέας ἢ τῆς ἐπὶ θαλάσσῃ ἐκδοθεῖσαν ἄλλοτε ὑπὸ τοῦ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως κ Μακρίδου. Ὁ ἐκδότης αὐτῆς συνεπλήρωσε τὴν ἐπιγραφὴν ἐν συνόλῳ ἐπιτυχῶς, ἀλλ' ὄχι καὶ ἀλανθάστως εἰς τὰ κατὰ μέρος. Δι' ἀναγνώσεως νέας καὶ δι' ἱστορικῶν ὑπολογισμῶν ὁ ἐρευνητὴς ἔφθασεν εἰς τὸ *συμπέρασμα ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ ἐγράφη* κατὰ τὰ τέλη τῆς β' ἐκ. πρὸ Χρ. καὶ ὁρίζει θυσίας καὶ γυμνικοὺς ἀγῶνας πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀθηναίου, υἱοῦ τοῦ Ἀττάλου, βασιλέως τῆς Περγάμου. Μετὰ ταῦτα ὁ κ. Bizard, ἑταῖρος τῆς Σχολῆς, ὡμίλησε περὶ τῶν ἀνασκαφῶν καὶ εὑρημάτων, τὰ ὁποῖα ἔγιναν εἰς τὴν *Ἀγορὰν τῶν Ἰταλιωτῶν* ἐν Δήλῳ. Εἶναι δ' ἡ ἀγορὰ τῶν Ἰταλιωτῶν εὐρύτατον ἵδρυμα, τὸ ὁποῖον εἶχε τετραγωνικὸν τὸ σχῆμα καὶ περιεβάλλετο μὲ παντοειδῆ μικρότερα κτίρια. Ὁ κ. Bizard περιέφερε τοὺς ἀκροατὰς περὶ τὴν ἀγοράν, ἐπιδεικνύων καὶ εἰς διάγραμμα καὶ εἰς εἰκόνας ὅλα τὰ εὑρήματα. Πρὸς τὴν μίαν πλευρὰν εἶναι ἡ *ἱερὰ λίμνη*, πλησίον *θέρμαι*, καὶ ἐπὶ ἄλλης πλευρᾶς στηρίζονται καθ' ὅλον τὸ μῆκος μικρὰ μαγαζεῖα, μεταξὺ τῶν ὁποίων εὑρέθησαν καὶ δύο ἐργαστήρια γλυπτῶν καὶ ἀγαλματοποιῶν, εἰς τὰ ὁποῖα ἐσώζοντο ἀγαλμάτια καὶ ἄλλα γλυπτικὰ ἔργα εὑρισκόμενα *ἐν σχεδίῳ ἀκόμη*.

ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ—*1 Φεβρουαρίου*. - Ὁ κ. φὸν Σάλις ὡμίλησε περὶ τοῦ ἐκ Δήλου μαχομένου Γαλάτου, τοῦ ὁποίου ὁ ὡραῖος σωζόμενος κορμὸς εὑρίσκεται εἰς τὴν αὐθουσαν τοῦ Ποσειδῶνος τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου. Τελευταίως ἀνεκαλύφθη καὶ κεφαλὴ Γαλάτου ἐν Δήλῳ Ἔπειτα ἐξήτασε καὶ ἄλλα ἔργα τῆς περγαμηνῆς τέχνης, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ νέαν ζωὴν τοῦ *ἑλληνικοῦ πνεύματος* Κατόπιν ὁ κ. Δαϊρπφελδ ὡμίλησε περὶ τῆς «Γεωγραφίας τοῦ Ὁμήρου». Ἔδωσε πλήρη εἰκόνα τῆς ὁμηρικῆς Γεωγραφίας καὶ ἑρμήνευσε τὰ ταξείδια τοῦ Ὀδυσσέως μὲ πολλὴν εὐγλωττίαν. Τὴν ἀντίληψιν τοῦ κόσμου, εἶπεν ὁ κ. Δαϊρπφελδ, δὲν πρέπει ν' ἀναγάγωμεν εἰς τοὺς Φοίνικας οὔτε εἰς τοὺς Ἴωνας τοῦ 17ου αἰῶνος Καὶ οἱ δύο εἶχον πολὺ πληρεστέραν γνῶσιν τῆς γεωγραφίας Ἡ γεωγραφία τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν εἶναι ἁπλῶς ἡ ἀντίληψις τῆς Γῆς ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν.

++

ΚΑΤΕΤΕΘΗΣΑΝ κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μουσείῳ πέντε χαλκᾶ κράνη διαφόρων τύπων, καλῶς ὁπωσδήποτε διατηρούμενα, ἅτινα εὑρέθησαν ἐν Ὀλυμπίᾳ, ἐντὸς τοῦ Κλαδέου, κάτωθεν τοῦ ἀρχαίου γυμνασίου, καὶ προέρχονται ἐξ αὐτοῦ τοῦ γυμνασίου, τὸ ὁποῖον, καθὼς εἶνε γνωστόν, δὲν ἀνεσκάφη κατὰ τὰς μεγάλας γερμανικὰς ἀνασκαφάς. Τὸ ἓν τῶν κρανῶν φέρει τρίστοιχον ἐγχάρακτον ἐπιγραφήν, *μὲ ἀρχαϊκοὺς χαρακτῆρας, εἰς ἠλειακὴν πιθανώτατα διάλεκτον*. Αὕτη θὰ ἀναφέρῃ βεβαίως περὶ τοῦ ἀναθέσαντος τὸ κράνος καὶ περὶ τῆς αἰτίας τῆς ἀναθέσεως, ἀλλ' εἶνε πολὺ δυσνόητος, μολονότι οἱ χαρακτῆρες ἀναγινώσκονται ὁπωσοῦν καλῶς. Τὴν μελέτην ταύτης ἀνέλαβεν ὁ κ. Ἀρβανιτόπουλος. Ὡς εἶνε γνωστὸν ὁ Κλάδεος, ὁ παρὰ τὴν ἀρχαίαν Ἄλτιν ῥέων χείμαρρος, παρασύρει καθ' ἕκαστον ἔτος πολὺ μέρος τοῦ ἀσκάπτου Γυμνασίου, τὸ ὁποῖον κακῇ μοίρᾳ κεῖται ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς αὐτοῦ ὄχθης, εἶνε δὲ *πολὺ λυπηρὸν ὅτι οὔτε ἡ Κυβέρνησις οὔτε ἡ Ἀρχαιολογικὴ* Ἑταιρεία δὲν ἔλαβεν εἰσέτι ὑπὸ σοβαρὰν ὄψιν τὸ ζήτημα τῆς προφυλάξεως τῆς Ἄλτεως ἀπὸ τῶν καταστροφῶν τοῦ Κλαδέου. Τυχαῖα εὑρήματα, οἷα τὰ κράνη, ἐπιγραφαὶ καὶ ἄλλα, εὑρισκόμενα ἑκάστοτε ὑπὸ χωρικῶν μετὰ τὰς ἐν τῷ Κλαδέῳ καταπτώσεις

τῶν χωμάτων τῆς Ἄλτεως δύνανται νὰ μαρτυρήσωσι περὶ τοῦ μεγέθους τῆς ἀπωλείας, ἥτις προσγίνεται διὰ τῆς παραμελήσεως τῆς προφυλάξεως τῆς Ἄλτεως ἀπὸ τῶν καταστροφῶν τοῦ Κλαδέου Εἶνε δὲ καὶ ἀφ' ἑτέρου γνωστὸν ὅτι ἐν τῷ γυμνασίῳ ἦσαν ἀποτεθειμένοι οἱ κατάλογοι τῶν Ὀλυμπιονικῶν, τῶν Ἑλλανοδικῶν καὶ ὅλα ἴσως τὰ σχετικὰ πρὸς τοὺς Ἀγῶνας ἐπιγράμματα.

ΕΝ τινι ἀγρῷ τοῦ χωρίου Στροβίτζι τῆς σημερινῆς ἐπαρχίας Ὀλυμπίας, ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ ἀρχαίου Λεπρέου *εὑρέθη ὑπὸ χωρικοῦ ἀρχαϊκὴ μαρμαρίνη* κεφαλὴ παριστῶσα ἴσως Ἀπόλλωνα. Ἡ κεφαλὴ μολονότι μετρίας διατηρήσεως, εἶνε σπουδαιοτάτη διότι ἔχει ὅλα τὰ δείγματα τῆς ἰδιαζούσης ἐν Ἀρκαδίᾳ τέχνης, ἥτις μέχρι τοῦδε μόνον ἐκ πηλίνων καὶ χαλκῶν εἰδωλίων ἦτο γνωστή.

Κ.

ΕΝ θέσει Καντράκι τοῦ δήμου Μακρυνείας ἀνεκαλύφθησαν ὑπὸ χωρικῶν ἀργυρᾶ ἀρχαῖα νομίσματα περιεχόμενα ἐντὸς πηλίνου ἀγγείου. Ἰὸ ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας διέταξε τηλεγραφικῶς τὸν ἀστυνόμον νὰ μεριμνήσῃ δραστηρίως περὶ τῆς κατασχέσεως καὶ ἀποστολῆς τῶν νομισμάτων εἰς τὸ ὑπουργεῖον.

ΑΝΑΣΚΑΠΤΟΜΕΝΟΥ τοῦ ἐδάφους, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀνοικοδομεῖται ἡ οἰκία Σακελλαρίου, ἀντικρὺ τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Ἀθηνῶν - Πειραιῶς, εὑρέθη μικρὰ καὶ ἀπέριττος στήλη ἔχουσα χαραγμένην διὰ γραμμάτων ὄχι πολὺ παλαιῶν τὴν ἐπιγραφήν

Πρῶτος
Ἱερωνύμου
Ἀντιοχεὺς

Καὶ ἡ ἑπομένη ἐπιτύμβιος ἐπιγραφὴ εὑρέθη πρό τινων ἐτῶν οἰκοδομουμένης τῆς ἐν τῇ ὁδῷ Λυκούργου οἰκίας Σακελλαρίου, ἀνέκδοτος ἀκόμη.

Δημητρία
Χρηστὴ
Χαῖρε

ΑΠΟ τοῦ παρελθόντος ἔτους κατὰ τὰς ἐν Νοτίῳ ἐνεργηθείσας τυχαίως ἀνασκαφὰς ἦλθον εἰς φῶς εὑρήματά τινα. ἐξ ὧν ἠλπίζετο ὅτι ἡ ἐλεν ἀνακαλυφθῇ ὁ ναὸς τοῦ Κλαρίου Ἀπόλλωνος. Ὁ κ Μακρίδης βέης ἐδημοσίευσε τότε ἀκριβῆ ἔκθεσιν τῶν ἀνακαλυφθέντων ἐν τῷ περιοδικῷ τοῦ Ἀρχαιολ. Ἰνστιτούτου τῆς Βιέννης, ἤδη δὲ προέβη εἰς τὴν ἐνέργειαν προκαταρκτικῶν ἀνασκαφῶν, ἀποτέλεσμα τῶν ὁποίων ὑπῆρξε τὸ ὅτι νῦν καθωρίσθη ἡ θέσις τοῦ ἱεροῦ.

Ἐπὶ στήλης τοῦ ναοῦ ἀνευρεθείσης κατὰ χώραν ὑπάρχουν ἐγκεχαραγμέναι ἐπιγραφαί, ἀνάλογοι πρὸς τὰς ἤδη δημοσιευθείσας, περιέχουσαι τὰ ὀνόματα πόλεων, αἵτινες ἀπέστειλαν ἀντιπροσωπείας εἰς τὸ μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος Κλαρίου. Μετὰ τὰ ὀνόματα τῶν διαφόρων ἀρχόντων, θεοπρόπων ὑμνογράφων, ὑμνῳδῶν, κιθαριστῶν, ὑμνοδιδασκάλων, χοροδιδασκάλων, κλειδοφορούντων, γραφέων κλπ., ἕπονται τὰ τῶν ὑμνησάντων καὶ συνυμνησάντων, παίδων καὶ παρθένων.

Εἰς τὰς μέχρι τοῦδε ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν γνωστὰς πόλεις Λαοδίκειαν (τῆς πρὸς Λύκον Φρυγίας), Ἀμισσὸν καὶ Νεοκαισάρειαν τοῦ Πόντου, Σαγαλασσὸν τῆς Πισσιδίας, Ἰκόνιον τῆς Λυκαονίας, Ἀφροδισιάδα τῆς Καρίας, προσετέθησαν διὰ νέων ἐπιγραφῶν ἡ Ἡράκλεια τῆς Καρίας, ἡ Λάππα τῆς Μεσογείου καὶ ἡ Χίος.

Ἐπίσης ὁ κ. Μακρίδη βέης ἐνήργησεν ἀνασκαφὰς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ 11ου αἰῶνος (1060 μ. Χ.). ἐν ᾗ ἀνεῦρε πολλὰ σπουδαῖα Βυζαντινὰ ἀντικείμενα, ὡς καὶ ἅπασαν σχεδὸν τὴν ἀρχιτεκτονικὴν διακόσμησιν τοῦ μεγάλου ἄμβωνος, τέχνης ὅλως διαφόρου πρὸς τοὺς μέχρι σήμερον γνωστούς.

Ἀνεκαλύφθησαν ὡσαύτως καὶ πολλὰ ἀντικείμενα ἀρχαϊκῆς Ἑλληνικῆς ἐποχῆς, πολλαὶ ἐπιγραφαὶ Ἑλληνικῆς ἐποχῆς, πολλαὶ ἐπιγραφαὶ Ἑλληνικαὶ καὶ ψήφισμα σπουδαιότατον, μετὰ εἴκοσιν ἑτέρων ἐπιγραφῶν διαφόρων ἐποχῶν. Ἅπαντα ταῦτα κατὰ τὸ προσεχὲς ἔαρ θὰ κατατεθῶσιν ἐν τῷ Αὐτοκρατορικῷ Μουσείῳ Κων)πόλεως.

Ἐξ *ἀνασκαφῆς εἰς τὴν* Ἐπιτροπὴν τῆς Τεγέας εὑρέθη μαρμαρόκτιστος Χριστιανικὸς τάφος καὶ παρ' αὐτὸν μαρμάρινον βάθρον, μήκους 1,34, πλάτους 0,64 καὶ ὕψους 0,68. Φέρει δὲ ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς ἐπιγραφὴν τῆς μετὰ Χριστὸν Ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς:

ηπιεκαρτεροθυμεσαοπτολιυπατε
ρουφε
αντεχεσηστεγεησμενοσοβριμε
αντεχεπασιν
δυσμενεσινδωρωδεπαγάλλεο
ωβασιλευσσοι
ανταρετησδωκενοτησανδε
πολησαριστοι

ΕΙΣ τὸ φύλλον τῆς 1 Φεβρουαρίου τοῦ «*L'Hellénisme*» ὁ ἀκαδημαϊκὸς Ἀλφρὲδ Μεζιὲρ ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐπετείου τῆς εἰσόδου τοῦ στρατηγοῦ Φαβιέρου εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἀφηγεῖται τὰ τῆς καθόδου τοῦ φιλέλληνος Γάλλου εἰς τὴν Ἑλλάδα, τοὺς κινδύνους, τὰς δυσκολίας κατὰ τῶν ὁποίων ἐπάλαισε διὰ νὰ ἐργασθῇ ἀποτελεσματικῶς. Ἔζησε εἰς τὴν Μεσσηνίαν ἀφανής, ἔμαθε τὴν γλῶσσαν, ἐφόρεσε τὴν ἐνδυμασίαν τοῦ τόπου, εἶδε τὰς ἀρετὰς τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τὰς ἠγάπησε. Καὶ ἐξακολουθεῖ ὁ *συγγραφεὺς μέχρι τῆς ἡμέρας* ὅπου ὁ Φαβιέρος ἐκλέξας 530 ἐκ τῶν τακτικῶν του καὶ τοὺς καλυτέρους ἀξιωματικούς του ὥρμησε ἀπὸ τὸ Φάληρον πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν, ὅπου χίλιοι περίπου πολιορκούμενοι ἐπερίμεναν πολεμοφόδια Κάθε στρατιώτης θὰ ἔφερε μαζί του πρὸς τοὺς πολιορκουμένους ἕνα σάκον πυρίτιδος, αὐτοὶ δὲ θὰ ἤνοιγον δίοδον μὲ τὴν λόγχην μόνον. Ἡ προμήθεια αὐτὴ τῆς πυρίτιδος παρέτεινε ἐπὶ ἕξη μῆνας τὴν πολιορκίαν.

ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Τῇ πρωτοβουλίᾳ τῶν «Παναθηναίων»

— ἀδείᾳ τοῦ Ὑπουργείου —

Ἐκ προηγουμένων εἰσφορῶν	Δρ.	2.036.40
Π. Καλογερόπουλος	»	5.—
Β. Μέντζος	»	5.40
	Δρ.	2.046.80

ΕΠΕΡΑΣΑΝ τριάμισυ χρόνια ἀφ' ὅτου τὰ «Παναθήναια» ἀπηύθυναν ἔκκλησιν διὰ νὰ στήσουν δι' εἰσφορῶν τὴν προτομὴν τοῦ Σολωμοῦ εἰς τὰς Ἀθήνας, τιμῶντα τὸν μεγαλείτερον ποιητὴν τῆς νέας Ἑλλάδος. Δὲν ἠθελήσαμεν, ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὸν ποιητήν, νὰ περιέλθωμεν τὰ σπίτια καὶ τὰ γραφεῖα ἕνα-ἕνα. Σχεδὸν ἀφήσαμεν τὸ κοινὸν εἰς τὴν διάθεσίν του. Ἐσχηματίσθη οὕτω τὸ ἀνω-

τέρω ποσὸν τῶν 2000 δραχμῶν. Χρειάζονται ὅμως ἀκόμη τοὐλάχιστον 1500 δραχμαί. Ἐπαναλαμβάνομεν τὴν ἔκκλησίν μας καὶ σήμερον μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι ὅσοι δὲν ἐπρόσεξαν ἴσως τότε, θὰ σπεύσουν τώρα νὰ συντελέσουν εἰς τὴν περάτωσιν τοῦ ἔργου. Εἶνε καιρὸς ἡ πρωτεύουσα νὰ δείξῃ εἰς τὸν ποιητὴν τοῦ *Ὕμνου εἰς τὴν Ἐλευθερίαν καὶ τῶν Ἐλευθέρων Πολιορκημένων* ὅτι γνωρίζει νὰ τιμᾷ τὰ τέκνα ποῦ ἐδόξασαν τὴν πατρίδα.

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Εὐχαρίστως δημοσιεύομεν, εἰς τὴν εἰκόνα ἐκτὸς τοῦ κειμένου, νέον ἔργον τοῦ φίλου ζωγράφου κ. Γ. Ῥοϊλοῦ, ὁ ὁποῖος εὑρίσκεται εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Δὲν εἶναι δύσκολον νὰ ἰδῇ κανείς, ἀπὸ τὸ ἀντίγραφον αὐτό, τὸ χέρι ἑνὸς τῶν καλλιτέρων μας καλλιτεχνῶν.

Ὑπὸ τῆς Σχολῆς τῶν Φυσικομαθηματικῶν ὠνομάσθη παμψηφεὶ ὑφηγητὴς τῶν Ἀνωτέρων Μαθηματικῶν εἰς τὸ Ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον ὁ κ. Παναγ. Ζερβός, γνωστὸς εἰς τὸν μαθηματικὸν κόσμον τῆς Εὐρώπης ἐκ σπουδαίων ἐργασιῶν του μερικαὶ τῶν ὁποίων ἔγειναν δεκταὶ καὶ ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Ὁ κ. Ζερβὸς εἶναι ἀδελφὸς τοῦ φίλου καὶ συνεργάτου μας κ. Ἰω. Ζερβοῦ.

Βαθύτατα συλλυπητήρια πρὸς τὸν ἀγαπητὸν συνεργάτην μας κ. Παῦλον Νιρβάναν διὰ τὸν θάνατον τῆς μητρός του.

Ἐγράφη ὅτι πρόκειται νὰ ἱδρυθῇ πόλις τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν. Κανεὶς δὲν θὰ ἐργάζεται διὰ νὰ ζήσῃ ἀπὸ τὴν ἐργασίαν του παρὰ μόνον, ἐὰν θέλῃ, διὰ νὰ παρέχῃ εἰς τοὺς ἄλλους τὴν ἀπόλαυσιν αὐτῆς.

Ἡ πόλις θὰ ἱδρυθῇ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς Ἡρακλείας. Αἱ οἰκοδομαὶ θὰ κτισθοῦν ἀποκλειστικῶς μὲ δωρικὸν ἢ ἰωνικὸν ρυθμόν. Ἡ νέα πόλις θὰ εἶνε ξένη κάθε νέας ἐφευρέσεως. Ὁ σιδηρόδρομος θὰ σταματᾷ 3 μίλια μακράν. Ἔτσι ἡ ζωὴ θὰ εἶνε περισσότερον ἀληθινή, μακρὰν ἀπὸ τὸν θόρυβον καὶ τὸν πυρετὸν τῆς σημερινῆς ζωῆς τῶν πόλεων. Πολλοὶ φιλόλογοι καὶ καλλιτέχναι ἀπεφάσισαν νὰ ἱδρύσουν ἐκεῖ ἐπαύλεις.

Εἰς τὸν « Τύπον » τοῦ Βόλου διαβάζομεν τὴν ἑπομένην συνταγὴν κατὰ τῆς φαλάκρας: Κάθε πρωῒ νὰ πλένετε τὸ κεφάλι μὲ σαποῦνι τῆς μπουγάδας καὶ κρύο νερὸ καὶ ἔπειτα νὰ τὸ σκουπίζετε καλά. Αὐτὸ νὰ γείνῃ ἐπὶ δεκαπέντε ἡμέρας. Ἔπειτα ἐπὶ ἄλλας τόσας ἡμέρας νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸ πλύσιμον μίαν καὶ δύο φορὰς τὴν ἡμέραν μὲ κρύο νερὸ βέβαια. Ἀποφεύγετε ὅσον δυνατὸν τὸ καπέλο καὶ ἐκθέτετε τὸ κεφάλι ἀφόβως εἰς τὸν ἀέρα. Παύει τὸ πέσιμον τῶν μαλλιῶν καὶ ἀρχίζουν γλίγωρα νὰ πυκνώνωνται.

Ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως θὰ γίνῃ ἡ ἀνακομιδὴ τῶν ὀστῶν ἐθνικοῦ εὐεργέτου Γεωργίου Ἀβέρωφ εἰς τὰς Ἀθήνας.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων θὰ παρασταθῇ εἰς τὸ στάδιον ὁ Οἰδίπους Τύραννος τοῦ Σοφοκλέους μὲ μουσικὴν τοῦ Μπέλερμαν.

Ὁ συνταγματάρχης κ. Μπάλκ ἔγραψεν εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν τῶν Ἀγώνων ὅτι θὰ κάμῃ διάλεξιν περὶ τῶν ἀγώνων τοῦ Βορρᾶ, τῆς Σουηδίας καὶ τῶν ἐθίμων τῶν Σουηδῶν μὲ προβολὰς διακοσίων φωτεινῶν εἰκόνων.

Ὁ Μπραντές, ὁ γνωστὸς κριτικός, ἀπαντᾷ εἰς ἐκείνους ποῦ τὸν ἐρωτοῦν τί πρέπει νὰ διαβάζουν: « Ὅ,τι σᾶς διασκεδάζει, διότι αὐτὴ εἶναι ἡ τροφὴ ποῦ σᾶς ταιριάζει καὶ ἀπὸ τὴν ὁποίαν θὰ ὠφεληθῆτε. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον σᾶς ἀρέσει αὐτὸ καὶ θὰ συντείνῃ εἰς τὴν μόρφωσίν σας ».

Τὸ περιοδικὸν « La Revue » δημοσιεύει ἐν συνεχείᾳ γνώμας διαφόρων γάλλων συγγραφέων ἐπὶ τοῦ ζητήματος « La morale sans Dieu ».

Εἰς τὸ Παρίσι, εἰς τὴν γωνίαν ποῦ σχηματίζει τὸ « Γαλλικὸν Θέατρον » ἐστήθη ὁ μαρμάρινος ἀνδριὰς τοῦ Μυσσέ. Καὶ τοῦτο χάρις εἰς τὴν γενναιότητα ἑνὸς ἰδιώτου. Ἡ ἐπιτροπὴ ἡ ὁποία εἶχε συσταθῆ δὲν εἶχε κατορθώσει νὰ εὕρῃ τὸ ἀπαιτούμενον ποσὸν διὰ τὸν ποιητὴν τῶν « Νυκτῶν ». Τὸ ἔργον εἶναι τοῦ Μερσιέ. Ὁ Μυσσὲ παρίσταται μελαγχολικὸς καὶ πλησίον του ἡ παρήγορος Μοῦσα.

Ταὐτοχρόνως εἰς τὸ Νελὶ θὰ στηθῇ ὁ ἀνδριὰς τοῦ ποιητοῦ. Ἐδῶ ὁ Μυσσὲ θὰ ἦναι ὁ ζωηρὸς καὶ εὔθυμος νέος. Ὁ ἀνδριὰς εἶνε ὄρθιος.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ο ΠΕΣΤΑΛΟΤΣΗΣ ὑπὸ Ἰ. Ε. Διαμαντοπούλου Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων, Ἀθῆναι 1906 Σχ 16ον σελ. 87 λεπτὰ 40.

ΜΕΣΣΗΝΙΑΚΑ ΚΑΙ ΙΔΙΑ ΠΕΡΙ ΦΑΡΩΝ ΚΑΙ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τοῦ Καποδιστρίου ὑπὸ Δημητρίου Χρ. Δουκάκη Τεῦχος Α' Ἀθῆναι 1906 σχ. 16ον σελ. 80 δρ. 1.

ΕΛΕΥΣΙΝΙΑΚΑ ΦΡΟΝΤΙΣΜΑΤΑ. Ἀπάντησις εἰς Ἰ. Σβορῶνον ὑπὸ Δ. Φιλίου ἐν Ἀθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου.

ΠΛΑΤΩΝ ἐξ ἑρμηνείας καὶ διορθώσεως Σπ. Μωραΐτου. Τόμος Ἄος περιέχων Εἰσαγωγήν, Ἀπολογίαν, Κρίτωνα Γοργίαν. (Ζωγράφειος Ἑλληνικὴ Βιβλιοθήκη) ἐν Ἀθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου.

MISTRAL ET SON OEUVRE par Léopold Constans. Avignon. Roumanille fr. 3.50.

LA BASILIQUES CHRÉTIENNES. LES EGLISES BYZANTINES. LES EGLISES ROMANES. LES EGLISES GOTHIQUES par L. Bréhier Paris, Bloud, 4 vol fr. 2.40.

LA VOYAGE DE SPARTE par Maurice Barrés. Paris, Juven fr. 3.50.

***Διορθώσεις*:**

Εἰς τὸ τεῦχος τῆς 31 Ἰανουαρίου, σελὶς 228, στίχος τέταρτος ἀντὶ *αὐτὴ* νὰ διορθωθῇ *αὐτός*.